

T.C.
GAZI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

ANTON PAVLOVIÇ ÇEHOV'UN
KISA ÖYKÜ SANATI

İMGE ALPAY

RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

HAZİRAN 2016

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV'UN KISA ÖYKÜ SANATI

İmge ALPAY

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2016

İmge ALPAY tarafından hazırlanan “Anton Pavloviç Çehov’un Kısa Öykü Sanatı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman-Başkan: Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU

Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Gamze ÖKSÜZ

Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

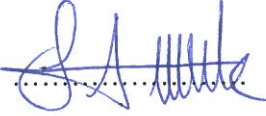
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Dr. Sabire ARIK

Polonya Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 01/06/2016

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Suna BAŞAK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Imge ALPAY

Haziran-2016

ANTON PAVLOVİÇ ÇEHOV'UN KISA ÖYKÜ SANATI
(Yüksek Lisans Tezi)

İmge ALPAY

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Haziran 2016

ÖZET

Anton Pavloviç Çehov, 19 yüzyılın ikinci yarısında Rus edebiyatında gerçekçilik akımının en önemli temsilcilerinden biri olarak yer almış ve kısa öykü türünün, dünya edebiyatındaki en önemli yazarları arasında gösterilip yazdığı eserleriyle yaşadığı yüzyıla ayna tutmuştur. Çalışmamızda Anton Pavloviç Çehov'un kısa öykü sanatı incelenmiştir. Yazınsal bir tür olan kısa öykünün tanımı ve tarihçesi araştırılarak, Rus edebiyatında kısa öykünün ortaya çıkışı, yapısal özellikleri ve gelişimi bunun yanı sıra Anton Pavloviç Çehov'un bu türdeki yeri ele alınmıştır. Yazarın hayatı ve sanat anlayışıyla ilgili önemli noktalar belirlenip bir araya getirilmiş, belirlediğimiz eserler üzerinde yaptığımız detaylı araştırma sonucunda, yazarın sanatsal özelliklerinden yola çıkılarak tespit edilen motifler incelenmiştir. Yazarın dil ve üslup özellikleri irdelenerek farklı yıllarda kaleme aldığı öykülerinin yapısal özellikleri ortaya konulmuştur. Rusya'da kısa öykünün kurucularından olan ve "durum öyküsü" adlı özgün tekniğiyle dünya edebiyatında çok büyük bir öneme sahip Anton Pavloviç Çehov'un sade ve akıcı bir dille, mizah ve ironi unsurlarıyla kaleme aldığı eserleri dönem Rusya'sının yansıması niteliği kazanmıştır. Yazarın kısa öykü özelliklerinin belirli bir başlık altında incelenmesi bu çalışmamızın amacını oluşturmuştur.

Bilim Kodu : 4.034

Anahtar Kelimeler : Çehov, Kısa öykü, Bireysel yozlaşma, Toplumsal yozlaşma

Sayfa Adedi : 123

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU

ANTON PAVLOVICH CHEKHOV'S ART OF SHORT STORYTELLING
(M. Sc. Thesis)

İmge ALPAY

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
June 2016

ABSTRACT

Anton Pavlovich Chekhov is listed as one of the most important representative of realism in Russian literature in the second half of the 19th century. Regarded as one of the most important short story writers in the history of world literature, he has mirrored the condition of his time. In our study, Anton Pavlovich Chekhov's Art of Short Storytelling is examined. Exploring the definition and history of short story, which is a literary genre, the emergence of short story in Russian literature, its structural features and development and besides Anton Chekhov's place in it is discussed. The crucial points of author's life and his understanding of art determined and has put two and two together and as a result of our detailed research on chosen works, determined motifs are analyzed on the basis of author's artistic features. Examining author's linguistic and stylistic features, the structural features of his stories which are written at different terms has been introduced. Works which are written in plain, fluent language with the help of humorous and ironical elements by Anton Pavlovich Chekhov, who is the founder of short story genre in Russia and has a significant place in the history world literature with his original technique named "story situation" serves as a reflection of the epoch. The aim of this study is to examine author's short stories under a certain title.

Science : 4.034

Key Words : Chekhov, Short Story, individual degeneration, social degeneration.

Page : 123

Supervisor : Prof. Dr. Ayla KAŞOĞLU

TEŞEKKÜR

Tezimin oluőunu sırasında, karőılaőtıđım sorunların aőılmasında ve her turlü fikir alıő verıőinde benden desteklerini esirgemeyen değerli danıőmanım Prof.Dr. Ayla KAŞOĞLU'na minnetlerimin en bnyüğünü sunarken, çalışmalarım sırasında kaynak seçiminde ve bilgi elde etmemde benden desteklerini esirgemeyen sevgili eőim Arő. Gör. Orçun ALPAY'a, değerli ailem ve arkadaőlarım Arő. Gör. Canan PAŐALIOĐLU ve Arő. Gör. Yasemin GÜRSOY'a teőekkürü bir borç bilirim.

İmge ALPAY

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GİRİŞ VE ARAŞTIRMALARIN DURUMU	1
1. BÖLÜM	5
ANTON PAVLOVIÇ ÇEHOV'UN HAYATI VE ESERLERİ	5
2. BÖLÜM	25
YAZINSAL BİR TÜR OLARAK KISA ÖYKÜ	25
2.1. Kısa Öykünün Tarihçesi	25
2.3. Rus Edebiyatında Kısa Öykü Ve Çehov'un Öykücülüğü	31
3. BÖLÜM	39
ÖYKÜLERDEKİ MOTİFLER	39
3.1. Bireysel Yozlaşma	39
3.1.1. Yalnızlık/yabancılaştırma motifi	39
3.1.1.1. Aşk-Aldatma-Aile İlişkileri	47
3.1.1.2. Bencillik	56
3.1.2. Toplumsal Yozlaşma	62
3.1.2.1. Rus Yaşamının Eleştirel Tasviri Ve Toplumsal Sınıf/ Rütbe Farkı	62
3.1.3. Hristiyanlık Motifi	86
4. BÖLÜM	95
DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ	95
SONUÇ	117
KAYNAKÇA	119
ÖZGEÇMİŞ	123

GİRİŞ VE ARAŞTIRMALARIN DURUMU

Tezimizde 19. Yüzyıl Rus edebiyatının önemli yazarlarından Anton Pavloviç Çehov'un kısa öykü sanatını inceledik. Rusya'da kısa öykünün kurucusu olarak kabul edilen ve öykü türüne getirdiği yeniliklerle tanınan Çehov'un kısa öykü sanatını dört ana başlık altında ele aldık. Birinci bölümde yazarın hayatını, çağdaşlarının ele aldığı anılarından, hakkında yazılmış kitaplardan ve tezlerden elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda oluşturmaya çalıştık. Yazarın hayatını ve eserlerini anlattığımız bu bölümde ayrıca yazarın edebi bir tür olarak tercih ettiği kısa öykü türünde verdiği ilk örnekleri ve yazarlık sürecinin oluşumunu açıklamaya çalıştık.

İkinci bölümde, yazınsal bir tür olan kısa öykünün tarihsel sürecinden bahsettikten sonra, Rus edebiyatında kısa öykünün özelliklerinden ve Çehov'un kısa öykü alanında getirmiş olduğu yeniliklerden söz ettik. "Kısalık, yeteneğin kardeşidir" sözüyle ünlenen ve bir edebi metnin nasıl olması gerektiğini vurgulayan yazarın eserlerinin genel özelliklerini vermeye çalıştık. İki yüzyıllık geçmişe sahip olan modern öyküde geçmişinden bugüne kadar süregelen en önemli anlatım tarzlarından biri olan durum öykücülüğünün özelliklerini ve Çehov'un bu türü kullanım biçimini açıklamaya çalıştık.

Üçüncü bölümde, yazarın farklı yıllarda kaleme aldığı toplam iki yüz kırk dokuz öykü içinden kısa öykü türüne giren iki yüz on sekiz öykü arasından otuz dört öyküyü ayrıntılı olarak inceleyip çok zengin bir motif içeriğine sahip olduğunu tespit ettik. Bu öykülerden yola çıkarak "Bireysel yozlaşma", "Toplumsal yozlaşma" ve "Hristiyanlık Motifi" ana başlıkları altında belirlediğimiz "**Hüzün**" (Тоска), "**Vanka**" (Ванька), "**Bir Hekimin Yaşadıkları**" (Случай из практики), "**Şampanya**" (Шампанское), "**Yılda Bir Kez**" (Раз в год), "**Küçük Volodya ve Büyük Volodya**" (Володя большой и Володя маленький), "**Korku**" (Страх), "**Mutsuzluk**" (Несчастье), "**Volodya**" (Володя), "**Eş**" (Супруга), "**Köylü Kadınlar**" (Бабы), "**Bir Sayman Yardımcısının Günlüğünden**" (Из дневника помощника бухгалтера), "**Dikkatsizlik**" (Неосторожность), "**Düşmanlar**" (Враги), "**Değirmende**" (На мельнице), "**Anna Nişanı**" (Анна на шее), "**Bukalemun**" (Хамелеон), "**Ad Konulması Zor Bir Öykü**", (Рассказ которому трудно подобрать название), "**Şişman ile Zayıf**" (Толстый и тонкий), "**Unvanlar Kaldırıldı**" (Упразднили),

“Yüzbaşı Üniforması” (Капитанский мундир), **“Birinci Mevki Yolcusu”** (Пассажир первого класса), **“Çiftlik Evinde”** (В усадьбе), **“Madalya”** (Орден), **“İnsanın İki Yüzü”** (Двое в одном), **“Aslan ve Güneş”** (Лев и солнце), **“Rapor”** (Справка), **“Hırsızlar”** (Воры), **“Seçim Kurbanı”** (Депутат), **“Maske”** (Маска), **“Mektup”** (Письмо), **“Öğrenci”** (Студент), **“Hırsız”** (Вор), ve **“Söğüt Ağacı”** (Верба) eserlerinde ön plana çıkan “yalnızlık”, “aşk-aldatma-aile ilişkileri”, “bencilik”, “toplumsal sınıf ve rütbe farkı” motiflerini ele aldık. Çoğulcul bir yöntemle ele alınan bu bölümde yazarın kısa öykü sanatına ait özelliklerini ayrıntılı bir şekilde inceleyerek bu konuda genel bir kanı oluşturmaya çalıştık.

Tezimizin dördüncü bölümünde ise Anton Pavloviç Çehov’un farklı yıllarda yazmış olduğu öykülerindeki üslup ve dil özelliklerini bilimsel bir çerçevede incelemeye çalıştık. İlk olarak yazarın üslubunun temelini oluşturan özellikleri, daha sonra ise yazarın öykülerindeki dili kullanım biçimini genel çizgileriyle belirledik. Yazarın dil ve üslup özelliklerini, ifade biçimini ve anlatım tekniğini belirtirken, hangi yöntemlerden yararlandığını örneklerle açıkladık.

Yaptığımız araştırmalar sonucu özellikle Rusya’da ve batılı ülkelerde Çehov hakkında geniş kapsamlı çalışmalar yapıldığını gördük. Dünya’da Çehov’un yaşamı ve sanatsal özellikleri hakkında yazılmış en kapsamlı çalışmalardan biri ünlü İngiliz edebiyat tarihçisi Donald Rayfield’in Rusça yazılmış **“Anton Çehov’un Yaşamı”** (Жизнь Антона Чехова) adlı kitabıdır. 2010 yılında Moskova’da basılan kitap 664 sayfadan oluşmaktadır. Donald Rayfield’in çalışmasında Çehov’un yaşamı kronolojik şekilde başlıklara ayrılır ve yazarın yaşamında gerçekleşmiş tüm önemli olaylar ve bu olayların sanat yaşamına yansımaları ayrıntılı bir şekilde analiz edilir.

Sovyet yazın bilimci ve eleştirmen B.Yermilov’un 1946 yılında Moskova’da yayımlanan **“Anton Çehov’un Yaşamı ve Yaratıcılığı”** (Жизнь и творчество А.П. Чехова) adlı kitabı 236 sayfadan oluşmaktadır. İçerik olarak Donald Rayfield’in kitabıyla benzerlik taşıyan çalışmasında Yermilov, Anton Çehov’un sanatsal prensipleri üzerinde durur, edebiyat sahnesine çıkışından son yıllarına kadar vermiş olduğu eserlerin dayandığı noktalara açıklık getirir. Biyografi kısmında yazarı etkileyen başlıca olaylara değinmekle birlikte Çehov’un otobiyografik eserlerini de ele alır.

Yazarın biyografisini yazarken kullandığımız bir diğer kaynak 1974 yılında basılan, Rus edebiyat tarihçisi G.P.Berdnikov'un kaleme aldığı "**Anton Çehov'un Yaşamı**" (Жизнь Антона Чехова) adlı kitaptır. Söz konusu kitap, Çehov'un yaşamından ölümüne uzanan süreçte pek çok dönüm noktasına yer vermesi açısından bir hayli önemlidir. Kitapta yazarın hayatı kronolojik olarak bütün detaylarıyla verilmiş olup yazara ait mektuplar ve anılar da yer almaktadır.

1986 yılında derlenen ve 754 sayfadan oluşan "**Çağdaşların Anılarıyla Çehov**" (В воспоминаниях современника А.П. Чехова) adlı kitap yazarın çağdaşlarıyla arasında geçen yazışmalarını ve anılarını kapsamakta, ayrıca mektuplarından örnekler de sunmaktadır. Yazarın biyografisini oluştururken kullandığımız bu kitap özellikle Anton Çehov'un hayatında yer alan birçok önemli olayı detaylı bir şekilde gözler önüne serer.

Çalışmamızda bize kaynak teşkil eden bir diğer eser de 2001 yılında birçok önemli Rus akademisyenin araştırmalarının bir araya getirildiği "**Rus Edebiyatının Gümüş Çağı**" (Русская литература рубежа веков) adlı çalışmadır. Kitapta Çehov'un eserlerinin dilsel ve yapısal özellikleri irdelenerek, çok yönlü bir yaklaşım sergilenir. Eserlerinde kullandığı üslup özellikleri ve eserlerini oluşturma süreci ayrıntılı bir şekilde ele alınıp edebiyata dilsel bağlamda getirdiği yenilikler incelenir.

Tezimizde kısa öykünün tarihi sürecinden bahsederken kullandığımız önemli bir diğer kaynak ise 2011 yılında N.D.Tamerçenko redaktörlüğünde basılan "**Edebiyat Türleri Teorisi**" (Теория литературных жанров) adlı çalışmadır. 248 sayfadan oluşan bu kitapta geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmüş bütün edebiyat türleri incelenmiş olup kısa öykünün özellikleri üzerinde durulur. Ayrıca Rus edebiyatında öykü bağlamında kısa öykü yerine kullanılan *rasskaz* ile uzun öykü yerine kullanılan *povest* terimleri arasındaki farklar ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmaktadır.

1. BÖLÜM

ANTON PAVLOVIÇ ÇEHOV'UN HAYATI VE ESERLERİ

Anton Pavloviç Çehov 17 Ocak 1860 yılında Azak denizi kıyısındaki Taganrog kasabasında altı çocuklu bir ailede dünyaya gelir. Voronej vilayetinde Çertkov isimli bir toprak beyinin kölesi olarak çalışan dedesi Yegor Mihayloviç Çehov, kendisinin ve üç çocuğunun özgürlüğünü satın aldıktan sonra Rostov'da yaşayan Platonov isimli bir kontun yanında çalışmaya başlar.¹ Babası Pavel Yegoroviç, Taganrog'da bir tüccarın yanında on üç yıl çalıştıktan sonra 1854 yılında Yevgeniya Yakovlevna ile evlenir. 1857 yılında en büyük hayali olan bakkal dükkânını küçük bir sermayeyle açan Pavel Yegoroviç kendi işinin sahibi olur.²

Baba Pavel Yegoroviç aile yaşantısında çok katı ve baskıcı tavırlar sergiler. Çocuklarının duygularını önemsemeksizin onlara istediğini yaptırır. Bu durum Çehov'u derinden etkileyerek, çocukluk ve ilk gençlik yıllarını mutsuz geçirmesine sebep olur. Gündüzleri babasının bakkal dükkânında uzun saatler boyunca çalıştırılan, ödevlerini soğukta ve mum ışığında yapmak durumunda kalan Çehov, akşamları ise babasının zoruyla kilise korosuna katılır. Bu konuda ağabeyi Aleksandr Çehov: *"Daha çocukluğu yeni oluşmaya başlayan Antoşa için bu çok zor bir dönemdi. Kilise hizmeti konusunda çok dikkatli, sıkı ve titiz olan babam Pavel Yegoroviç gecenin bir saatinde onu derin uykusundan uyandırdığı için az gözyaşı dökmedi. Pavel, dışarda hava nasıl olursa olsun şayet büyük bir bayram sabahında şarkı söylemek gerekiyorsa çocuklarını gecenin ikisi ya da üçünde kiliseye götürmek için uyandırıyor. Pazar günleri ve bayramlar Pavel Yegoroviç'in çocukları için hafta içi günleri kadar zordu."* şeklinde bahseder.

(Тяжеленько приходилось бедному Антоше, только еще слагавшемуся мальчику... Немало было пролито им слез на спевках, и много детского здорового сна отняли у него эти ночные, поздние спевки Павел Егорович во всем, что касалось церковных служб, был аккуратен, строг и требователен. Если приходилось в большой праздник петь утреню, он будил детей в 2 и 3 часа ночи и, невзирая ни на какую

¹ Ермилов, Б. (1946). *Жизнь замечательных людей, А.П.Чехова*. Москва: Молодая Гвардия, 5.

² Бердников, Г.П. (1974). *Жизнь замечательных людей, Антона Чехова*. Москва: Молодая Гвардия, 7.

погоду, вел их в церковь... Воскресные и праздничные дни для детей Павла Егоровича были такими же трудными днями, как и будни). Bu durum Çehov'un kişiliğinden silinmez ve çocukken babasının ona yaptıklarından dolayı hayatı boyunca onu affedemeyeceğini dile getirir.³

Bütün bu olumsuz tavırlarına rağmen Pavel Yegoroviç ince zevkleri olan, çok yönlü bir insandır. Keman çalıp şarkı söyleyen ve aynı zamanda da resme yeteneği olan biridir. Çehov kendisinin ve tüm kardeşlerinin yeteneğinin babasından, ruhunun ise annesinden miras kaldığını ifade eder.⁴ Çehov'un ailesinde yetenekli olan tek kişi sadece kendisi değildir. Ağabeyi Aleksandr yazar, kardeşleri Nikolay ve Mariya ressam, İvan ise iyi bir eğitimci olur.

Yazarın yaşamında annesi Yevgeniya Yakovlevna'nın yeri ise oldukça önemlidir. Babasının baskıcı tutumlarının aksine annesi oldukça sevgi dolu bir kadındır. Çehov hayatı boyunca annesine sevgi ve merhamet duyar. Babasının katı ve anlayışsız tavırları yüzünden yaşadığı bunalıma, annesinin anlayışı ve sevgisi sayesinde katlanır. Babasıyla annesi arasında geçen bir tartışma sonrasında duyduğu üzüntüyü kardeşine şu sözlerle anlatır: *“Despotluk ve yalan çocukluğumuzun her dönemini öylesine berbat etti ki, ürküntüye kapılmadan ve iğrenmeden düşünemiyorum bunu. O günlerde babamın, akşam yemeğinde tuzu fazla kaçırmış çorbayı sorun yaptığı ve annemize aptal dediği zaman duyduğumuz nefret ve tiksintiyi hatırla...”*

(Деспотизм и ложь исковеркали наше детство до такой степени, что тошно и страшно вспоминать. Вспомни те ужас и отвращение, какие мы чувствовали во время оно, когда отец за обедом поднимал бунт из-за пересоленного супа или ругал мать дурой)⁵

Çehov ilk eğitimini Taganrog'da bulunan Yunan din okulunda alır, daha sonra ise babasının ticari kaygılarından dolayı eğitimine Yunanca'nın okutulduğu Klasik Lise'de devam eder. Çünkü o dönemde Taganrog ekonomisi Yunan tüccarlarının

³ Виноградова, К.М. (1954). *Жизнь и творчества А.П.Чехова К-50 летию со дня смерти писателя*. Москва: Государственное издательство Детгиз, 3.

⁴ Ермилов, Б. (1946). 7.

⁵ Дональд, Р. (2010). *Жизнь Антона Чехова*. Москва: Пресс, 21.

elindedir. Lise yılları Çehov için çok zor geçer. Okulda uygulanan sistem ve öğretmenlerinin kaba davranışları yüzünden okulunu sevmez. Hatta aritmetik, coğrafya ve Yunanca derslerinden de başarısız olur. Daha sonra kaleme alacağı "**Kılıflı Adam**" (Человек в футляре) adlı öyküsü okul yıllarında tanıdığı öğretmenlerinin bir portresi niteliğindedir. Çehov bu yıllarda tiyatroya da ilgi duymaya başlar. Yunan tüccarlar sayesinde Taganrog o dönem bir kültür merkezi haline dönüşür. Gimnaziya müdürünün tüm yasaklarına rağmen okuldan kaçıp tüm oyunları izler. Ailenin sanata olan bağlılığı sayesinde, düzenlenen her oyuna katılır, evde tiyatro geceleri düzenlenir. Çehov ve kardeşlerinin oynadığı Gogol'ün "**Müfettiş**" (Ревизор) adlı oyunu Çehov'un tiyatroya olan ilgisini daha da artırır. Tiyatro onun sanata olan sevgisinin ilk basamağını oluşturur. Hatta ilk eseri tamamlanmamış olan "**Babasız**" (Безотцовщина) adlı bir tiyatro oyunudur.⁶

1875 yılında ağabeyleri Aleksandr doğa bilimleri, Nikolay ise resim okumak için Moskova'ya gider. Ertesi yıl ise babası, iflas ettikten sonra ailesini Taganrog'da bırakıp Moskova'ya kaçar. Daha sonra annesinin de küçük kardeşlerini yanına alarak babasının yanına gitmesiyle Çehov için zor günler başlar. Annesinden aldığı mektuplarda ve Moskova'ya yaptığı ziyaretler sonucunda ailesinin dağıldığını öğrenen Çehov, bu duruma çok üzülür. Ağabeyi Nikolay alkol bağımlısı olup okulunu aksatır, Aleksandr ise dul bir kadınla ilişki yaşar. Küçük kardeşi Mariya ise maddi sıkıntılardan dolayı okuyamaz. Henüz 16 yaşında geçim sıkıntısı yaşayan Çehov, ailenin başına geçer, hem okuyup hem de ailesine para göndermek için özel dersler vermeye başlar.⁷

1879 yılına gelindiğinde Çehov liseyi bitirip arkadaşlarıyla beraber Moskova Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Zahalin, Sklifasovskiy gibi dönemin önemli Rus profesörlerinin derslerini büyük bir dikkatle dinleyen Çehov, doktorluk mesleğine büyük bir saygıyla bağlanır. İleride söyleyeceği "*Tıp benim karım, edebiyat ise sevgilim*" (Жена-медицина, литература-любовница) sözleriyle mesleğine duyduğu sevgiyi dile getirir. Mesleği her zaman ileride yazacağı edebi eserlerinde de kendini gösterir.⁸ Üniversite yılları materyalist dünya görüşünün

⁶ Ермилов, Б. (1946). 16.

⁷ Дональд, Р. (2010). 16.

⁸ Виноградова, К.М. (1954). 3.

şekillenmesinde etkili olur. Çehov, dönemde etkili olan devrim hareketlerine karışmaz. Üniversite yıllarında hiçbir siyasi grup içinde yer almayı politik bir görüşünün olmadığını 1889 yılında Pleşeyev'e yazdığı bir mektupta şu sözlerle dile getirir: *“Ben liberal değilim, muhafazakâr, gerici, keşiş ya da kayıtsız biri de değilim.”* Bu sözlerine rağmen yazdığı eserlerde Rus hayatının eleştirel tasvirini görmek mümkündür.

(Я не либерал, не консерватор, не постепеновец, не монах, не индиферентист.)⁹

Çehov'un edebi faaliyetlerle tanışması Taganrog'da okuduğu dönemlere rastlarsa da gerçek anlamda yazın dünyasına ilk adımını 1880 yılında Moskova'da birinci sınıf öğrencisiyken atar. İlk eserleri *“Strekoza”* (Стрекоза) adlı mizah dergisinde *“Bilgin Komşuya Mektup”* (Письмо к ученому соседу), *“Roman, Uzun Öykü ve Benzerlerinde Sıklıkla Nelerle Karşılaşılr”* (Что чаще всего встречается в повестях и романах и т.д.) adıyla çıkar. Bu mizah dergisine düzenli olarak yazılarını yollayan Çehov yüz satıra sığdırmak zorunda olduğu kısa yazılarını yayımlar.¹⁰ Bu öykülerinden kazandığı parayla da ailesine yardım eder. Fakat hak ettiğini düşündüğü parayı dergiden alamaması üzerine dergiyle ilişkisini kesen Çehov, *“Oskolki”* (Осколки), *“Budilnik”* (Будилник), *“Zritel”* (Зритель), *“Svet i Teni”* (Свет и тени), *“Sverçok”* (Сверчок), *“Mirskiy Tolk”* (Мирский толк), *“Molva”* (Молва), *“Sputnik”* (Спутник), *“Novosti Dnya”* (Новости дня) gibi dönemin önemli dergilerine çalışmalarını gönderir.

1883 yılında Çehov, Taganrog'daki lisede öğretmeninin kendisine taktığı *“Çehonte”* lakabıyla, Petersburg'da bir mizah yazarı olan N.A.Leykin'in redaktörlüğünde çıkan *“Oskolki”* adlı gazeteye yazılarını gönderir. Yaklaşık üç yıl boyunca bu gazetenin *“Moskova Yaşamından Kesitler”* (Осколки московской жизни) başlıklı sütununda yazıları çıkan Çehov için oldukça verimli bir dönem olur. Yaklaşık elli tane başlangıç dönemine ait en iyi öykülerini kaleme aldığı bu dergide yayımlanan başlıca eserleri *“Memurun Ölümü”* (Смерть чиновника), *“Şişman ve Zayıf”*, *“Albion'un Kızı”* (Дочь Альбиона), *“Çavuş Prişebeyev”* (Унтер Пришибеев), *“Bukalemun”* dur. Bu öykülerinde dönemin Rusya'sında gördüğü

⁹ Бердников, Г.П. (1974). 178.

¹⁰ Виноградова, К.М. (1954). 3.

aksaklıkları, unvan ve mevki düşkünlüğünü, sıradan Rus insanının hayatını eleştirel ve mizahi bir dille kaleme alır. Bu yıllarda “*Oskolki*” dergisinde konuların belli bir kısalıkta olma zorunluluğu Çehov’un ileride alışkanlığı haline dönüşecektir.¹¹

Mizah yazarı N.A.Leykin, Çehov’un hayatında çok önemli bir yere sahiptir. Onun yardımıyla ilk derleme kitabı olan “*Melpomena Masalları*” (Сказки Мельпомены) 1884 yılında 1200 nüsha halinde yayımlanır. Fakat Çehov’un bu ilk kitabı çok fazla yankı uyandırmaz. Yine aynı yıl tıp fakültesinden mezun olan Çehov, Voskresensk kasabasında yer alan Çikinsk Hastanesi’ne doktor olarak çalışmaya gider. “*Kaçak*” (Беглец), “*Ameliyat*” (Хирургия) gibi öykülerinin konularını doktorluk yıllarından alır. Söz konusu kasabadaki posta şefi Andrey Yegoriç’le tanıştıktan sonra “*Rütbe Yükseltme Sınavı*” (Экзамен на чин) adlı öyküsünü yazar. Aynı yılın yaz ortalarında Zvenigorod Hastanesi başhekimisi S.P.Uspenski izne ayrılır. Bunun üzerine aynı göreve vekâleten çağrılan Çehov’un taşra yaşamına en çok ilgi gösterdiği yer burasıdır. Başhekimlik yaptığı hastanenin yanı sıra ilçe hekiminin evlenmek için izne ayrılması nedeniyle onun işlerini de üstlenen Çehov, bu görevle birlikte savcının yanında otopsilere gider, ilçe yönetiminin verdiği işleri yapar, bilirkişi olarak duruşmalara katılır ve bu üstlendiği yeni görevler de onun edebi yönünün gelişmesine katkı sağlar. Çehov’un “*Mahkemedede*” (В суде) adlı öyküsündeki kaymakamın “*Polis de burada, milis de burada, adliye de burada, soylu kızların gittiği enstitü de burada*” (Здесь и полиция, здесь и милиция, здесь и юстиция - совсем институт благородных девиц) diye sözünü ettiği hükümet binası Zvenigorod’da bulunmaktadır ve gerçekten de birçok devlet dairesi aynı binadadır. Zvenigorod izlenimleri Çehov’a “*Ölü Beden*” (Мертвое тело), “*Canavar Düdügü*” (Сирена) gibi öykülerinin konusunu kazandırır.¹²

Çehov, 1885 yılında N.A.Leykin’in daveti üzerine Petersburg’a taşınır. Orada yazıları “Peterburgskaya Gazeta”da (*Петербургская газета*) yayımlanır. “*Aşçı Kadın Evleniyor*” (Кухарка женится), “*Acı*” (Горе), “*Hüzün*”, “*Sanat*” (Художество) gibi başlangıç dönemine ait en önemli eserleri okuyucuyla buluşur. Fakat derginin belli bir kısalıkta olma zorunluluğu onu başka dergi arayışlarına iter.

¹¹ Ермилов, Б. (1946). 33.

¹² Федорова, И.В. (1960). *В воспоминаниях современников А.П.Чехова*. Москва: Художественная Литература, 59.

Ertesi yıl ise A.S.Suvorin'in sahibi olduğu "Novoye Vremya" (Новое время) gazetesinde, ilk kez kendi adını kullanarak yazmaya başlayan Çehov'un ünü giderek artar.¹³ Dönemin önemli yazarlarından olan D.V.Grigoroviç'in Çehov'a gönderdiği övgü dolu mektup, yazarı cesaretlendirir. Aldığı bu mektup karşısında çok şaşırان Çehov mutluluğunu şu sözlerle dile getirir: *"Sevgili dostum, mektubunuz beni şimşek gibi etkiledi, heyecandan neredeyse ağlıyordum. Benim bu gençliğimi onurlandırdınız, Tanrı da sizin yaşlılığınızda yanınızda olsun. Size şükranlarımı sunmak için söyleyecek tek bir kelime ya da yapacak bir şey bulamıyorum."*

(Ваше письмо, мой добрый горячо любимый благовеститель, поразило меня, кан молния, Я едва не заплакал, разволновался и теперь чувствую, что оно оставило глубокий след в моей душе. Как Вы приласкали мою молодость, так пусть бог успокоит Вашу старость, я же не найду ни слов, ни дел, чтобы благодарить Вас)¹⁴

1886 yılında yazarın **"Renkli Öyküler"** (Пестрые рассказы) adlı ikinci kitabı yayımlanır. Bu kitapta dönem Rusya'sının en renkli şekilde anlatıldığı **"Şişman ve Zayıf"**, **"Sevinç"** (Радость), **"Memurun Ölümü"**, **"Vanka"**, **"Zafer Töreni"** (Торжество победителя), **"Atla İlgili Soyadı"** (Лошадина фамилия) gibi birçok öykü yer alır.¹⁵ 1887 yılında ise "Novoe Vremya" (Новое время) dergisinde yayımladığı birçok öyküsünün derlemesi niteliğinde olan ve Grigoroviç'e ithaf ettiği **"Alacakaranlıkta"** (В сумерках) adlı çalışmasında **"Agafya"** (Агафья), **"Evde"** (Дом), **"Yazlıkta"** (На даче), **"Düşmanlar"** (Враги), **"Hayaller"** (Мечты), ve **"Kâbus"** (Кошмар) gibi toplam on altı öykü vardır. Adı geçen çalışmaları Çehov'a büyük bir ün kazandırırken aynı zamanda Bilimler Akademisi tarafından "Puşkin Ödülü" ne layık görülmesini de sağlar. Ünlü yazar ve eleştirmen D.S. Merejkovski Çehov'un Rus toplumunu en iyi şekilde anlattığı bu eserleri için: *"Eğer 19. ve 20. yüzyılın Rusya toprakları yeryüzünden aniden silinseydi, Çehov'un eserleriyle küllerinden yeniden doğardı."* der.

¹³ Чудаков, А.П. (2013). *Антон Павлович Чехов*. Москва: Время, 117.

¹⁴ Berdnikov, G.P. (1974). 98.

¹⁵ Сухих, И.Н. (2013). *Проблемы поэтики А.П.Чехова*. Санкт-Петербург: Лениздат, 446.

(Если бы Россия рубежа 19.и 20. веков вдруг исчезла с лица земли, ее можно было бы в подробностях восстановить по произведениям Чехова)¹⁶

Çehov, Tolstoy ve Korolenko gibi önemli yazarlarla birlikte Rusya'nın ilk on akademisyeni arasında olmanın sevincine karşın, bu onurlandırmayı gülünç bulur. Hatta yakın dostlarına yazdığı bazı mektupları, şaka olsun diye, "Antonio academicus" ya da "onursal ve kalıtsal akademisyen" diye imzalar. "Puşkin Ödülü" almasından sonra etrafındaki insanların kendisine aşırı saygı göstermelerini, kız kardeşine yazdığı bir mektupta şu sözlerle dile getirir: "Ailenin yaşlı hizmetçisi, general katına yükseldiğimi sanarak, görmeye gelenlerin beni ekselans diye karşılamalarını istiyor."¹⁷ Çehov'un bu saygınlık katında gördüğü tek üstünlük, ona yasal olarak akademik dokunulmazlık ve onu gümrük zorluklarından kurtaran özel bir pasaport sağlamasıdır. Uzun süre akademisyen olarak kalacağına gelince de Menşikov'a yazdığı bir mektupta "Herhangi bir anlaşmazlıktan sonra, bu unvanı yitirince çok daha mutlu olacağım." şeklinde bahseder.¹⁸

1880'li yılların sonuna doğru Çehov sanat anlayışında değişikliğe gider. İlk eserlerinde gözlenen kısa, yoğun anlatım yerine artık daha ciddi bir yazın biçimi oluşturma kaygısı güder, bu sebeple yazarın eserlerinde sayıca bir azalma söz konusudur. Yazdığı uzun öykülerinin en önemli özelliği, o büyük yaratıcı ustalığının tüm hünerlerini kullanarak ve objektif olmaktan ödün vermeden kahramanların Rus aydınlarının yaşantısı üstüne düşünmesini sağlamaktır.¹⁹ Ayrıca aynı yıllarda çocukluğunda çok önemli bir yere sahip olan tiyatro eserleri de yazmaya başlar. "Ayı" (Медведь), "Düğün" (Свадьба), "Teklif" (Предложение) tek perdelik komedileridir. 1887 yılında Moskova Tiyatrosu'nda sergilenen dört perdelik ilk uzun piyesi olan "İvanov" (Иванов) ise yazara birçok ödül kazandırmış olup tiyatro eleştirmenleri tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Bu oyun, 1887'de Moskova'da bulunan Korş Tiyatrosu*nda sahnelenmiş, ardından 1889 yılı başlarında Petersburg'daki Aleksandrinski Tiyatrosu'nun oyun repertuarına girmiş

¹⁶ Сухих, И.Н. (2013). 447.

¹⁷ Troyat, Н.(1987). *Anton Çehov*. İstanbul:Ada, 362.

¹⁸ Troyat, Н.(1987). 363.

¹⁹ Федорова, И.В. (1960). 278.

* Korş Tiyatrosu 1822-1933 yılları arasında faaliyet göstermiş dram tiyatrosudur. Rus dramaturg Feodor Adamoviç Korş tarafından kurulmuştur. https://ru.wikipedia.org/wiki/Театр_Корша

ve sadece tiyatroyu izleyenler tarafından değil, sanat çevrelerince de coşkuyla karşılanmıştır.²⁰

Çehov'un yazarlık öğütleri arasında değişmeyen yegâne öğretisi siyasal bir görüşe saplanmaktan kesinlikle kaçınmasıdır. Kışın doktor arkadaşı Kornejev'in evindeki akşam toplantılarında, yazın çıktığı orman gezilerinde hep aynı konuda ısrarcı olur. Bir siyasal görüşe sahip olma sorunu üzerine yapılan tartışmalar onun şu sözleriyle son bulur: *“Ne hakkında yazarsanız yazın, yazdıklarınızdan geriye kalacak olan yalnızca sanatınızdır.”*²¹

Çehov'un Rus edebiyatı için alışılmadık ve bilinmedik bir şey olan bütün ideolojilerden uzak kalarak yazmasıyla ilgili, ilerici çevrelerde oldukça saygı gören eleştirmen Nikolay Mihaylovski de yargısını şu sözlerle dile getirir: *“Bay Çehov soğukkanlı bir şekilde yazıyor, okur da soğukkanlı bir şekilde okuyor ve Çehov'a göre her şey aynı, ister insan, ister onun gölgesi, ister çan, ister bir intihar olsun her şey aynı.”*²²

Bu eleştiriler üzerine Çehov yanıt olarak eleştirmenleri çift süren, atları rahatsız eden at sineklerine benzetir ve düşüncelerini şöyle ifade eder: *“Yirmi beş yıldır öykülerimin eleştirilerini okuyorum, fakat tek bir değerli uyarı hatırlamıyorum, tek bir değerli öğüt duymadım. Sadece bir keresinde Skabiçevski* bende bir etki bıraktı, benim bir çitin kıyısında sarhoş bir halde öleceğimi yazmış.”*²³

O zamanlar güçlenmeye başlamış olan Rus Marksistleri de Çehov hakkında en çok eleştiri yapanlar arasındadır. Vladimir Lenin, çağdaş edebiyatı kabul etmese de Çehov için bir istisna yapar. Fakat Lenin'in dostu olan, önde gelen Marksist eleştirmenlerden Vastlav Voronski, Çehov oyunlarının dünyasının *“içinde kurbağaların rahatça vırakladığı ve yağlı ördeklerin kabararak yüzdüğü iğrenç bir bataklık”* olduğunu yazar: *“Talihsiz kız kardeşler, mutsuz martılar, vişne bahçesi*

²⁰ Arslan, H. (2005). *Anton Çehov Ve Sibirya Yolculuğu*. Folklor/Edebiyat Dergisi. 44.sayı. 189.

²¹ *Çağdaşlarının Anılarıyla Çehov*. (2002). Çev:Mehmet Özgül, İstanbul:Cem yayınevi, 78.

²² Volkov, S. (2010). *Büyülü Koro*, çev. Sabri Gürses. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 27.

* Aleksandır Skabiçevski (1838—1911), Rus edebiyatı tarihçisi ve eleştirmeni.

²³ Volkov, S. (2010). 27.

sahipleri ve daha bir sürü, hepsi de kasvetli, küçük, fakat sonu gelmez ıstıraplardan acı çekiyor."²⁴

Eserlerinin bir amaca hizmet etmediği ve politik bir görüş belirtmediğini düşünen yazarlardan biri olan Lavrov'un "*Russkaya Mysl*" (Русская мысль) adlı gazetesinde Çehov için yazdığı "İlkesiz Yazar" sözleri Çehov'u çileden çıkarır ve Çehov hayatında ilk kez yapılan bir eleştiriye cevap verme gereksinimi duyarak şunları yazar: "*Eleştirilere genellikle karşılık verilmez. Ne var ki bu durumda söz konusu olan bir eleştiri değil, düpedüz bir iftira. Kuşkusuz bu iftiraya yanıt vermezdim, ancak yakında belki de bir daha dönmeyeceğim Rusya'dan ayrılmak zorunda olmasaydım. İşte bu yüzden size yanıt vermekten kendimi alamıyorum. Hiçbir zaman ilkesiz bir adam olmadım. Değersizliklerinden dolayı yok edeceğim birçok öyküm varsa da bugün utanç duyacağım bir tek sözcüğüm yoktur.*"²⁵

Çehov 1890 yılında kardeşi Nikolay'ın ölümünden hemen sonra ailesini ve arkadaşlarını şaşkırtan bir karar alarak Sahalin'e gitmeye hazırlanır. Bu kararına bir anlam veremeyen kardeşi Mihail durumla ilgili şöyle der: "*Anton Pavloviç ansızın Uzak Doğu'ya gitmeye karar verdiğinde ilk başta bu konuda ciddi mi yoksa şaka mı yapıyor anlamak zordu. Neden özellikle Sahalin'e gitmeye karar verdi? Bu adaya karşı ilgisi olduğunu hiçbir zaman göstermedi.*"

(Собрался Антон Павлович на Дальний Восток как-то вдруг, неожиданно, так что в первое время трудно было понять, серьезно ли он говорит об этом, или шутит. Почему он решил поехать именно на Сахалин? Он никогда не проявлял никакого особого интереса к этому острову.)²⁶

Hiç kimse bu kararının sebebini anlayamaz, çünkü o dönemde Sahalin adasına yolculuk yapmak oldukça tehlikeli ve yorucudur. Sibiryaya uzanan demir yolu henüz inşa edilmemiştir ve at arabasıyla 4000 verst uzaklıktadır. Çehov'un bu kararının amacı hiçbir zaman anlaşılmaz. Ona bu yolculuğunun sebebini sorduklarında nükteli bir şekilde oraya bilimsel çalışmalar yapmaya, Sahalin hakkında tez yazmaya ve asıl mesleği olan doktorluğa karşı borcunu ödemeye

²⁴ Volkov, S. (2010). 27.

²⁵ Troyat, H.(1987). 113.

²⁶ Ермилов, Б. (1946). 101.

gideceğini ifade eder. Fakat Sahalin o dönem Çarlık Rusya'sı yönetiminde kürek mahkûmlarının ve sürgüne gönderilenlerin yaşadığı bir adadır. Burada birçok kişiyle tanışan Çehov, tanıştığı kişilerle ilgili bütün izlenimlerini rapor halinde yazar. Suvorin'e yazdığı mektupta Sahalin ile ilgili düşüncelerini şu sözlerle ifade eder: *"...Kitaplardan okudum ve okuyorum; anlaşılan biz milyonlarca insanı yok yere, bilinçsizce ve barbarca hapishanelere gönderiyoruz, prangalarla on binlerce verst ötedeki soğuğa sürüyor, frengi bulaştırıyor, suçluları çoğaltıyoruz ve tüm suçu kırmızı burunlu cezaevi gardiyanları üzerine atıyoruz. Gardiyanlar değil, hepsinde biz suçluyuz, fakat bizim bununla işimiz olmaz, çünkü ilgimizi çekmez."*

(Из книг, которые я прочел и читаю, видно, что мы сгноили в тюрьмах миллионы людей, сгноили зря, без рассуждений, варварски; мы гоняли людей по холоду в кандалах десятки тысяч верст, заражали сифилисом, размножали преступников и все это сваливали на тюремных красноносых смотрителей... виноваты не смотрители, а все мы, но нам до этого дела нет, это неинтересно).²⁷

Çehov, bir insanlık görevi üstlenip, devlet otoriterlerince görülme istenmeyen bir gerçeği ortaya çıkarmak uğruna binlerce kilometre yol kat eder. Amacı, adalet sistemindeki çarpıklığı ortaya koymak, tüm kötülüklerin nedeni olarak gördüğü ömür boyu cezalara, eskimiş ve hiçbir yasal çerçevesi olmayan sürgün uygulamalarına karşı toplumda bir tavır oluşmasını sağlamaktır.²⁸ Üç aylığına gittiği Sahalin'de bir yıl kalan Çehov, buradaki izlenimlerini **"Sahalin Adası"** (*Остров Сахалин*) adını verdiği eserinde kaleme alır. Eseri Rusya'ya döndüğünde liberal bir dergi olan *"Russkaya Mysl"* da bölümler halinde yayımlanır. Ayrıca gezi dönüşü yazdığı **"6 Numaralı Koğuş"** (*Палата номер 6*) Sahalin'deki yaşamının etkisiyle ortaya çıkan bir eserdir. Yaşamın acı yüzüyle en objektif şekilde karşılaşmış olan yazar için Sahalin günleri edebi yaşamı için çok önemli bir yere sahiptir.

Sahalin sonrası Moskova'ya dönen Çehov, 1892 yılında Melihova köyünden arazi satın alır ve ailesiyle birlikte oraya taşınır. Bu kararı için: *"Eğer ben doktorsam, bana hastalarım ve hastane gerekli, eğer edebiyatçıysam da toplumun içinde yaşamalıyım"* der.

²⁷ Ермилов, Б. (1946). 101.

²⁸ Arslan, H. (2005). 189.

(Если я врач, то мне нужны больные и больница; если я литератор, то мне нужно жить среди народа...) ²⁹

Melihova'daki yaşamı Çehov ailesi için de oldukça verimlidir. Yazar burada her sabah erken kalkar ve akşamın geç saatlerine kadar köylülerin işleriyle uğraşır. Sabahları kız kardeşiyle birlikte köylüleri muayene eder ve onlara ilaç sağlar. Ayrıca yaşadığı toplum için okul yaptırır, kolera salgınıyla savaşır. Kolera salgını döneminde hastalara yardım etmesi için bazı fabrika sahipleriyle konuşarak onları ikna eder. Kardeşi Mihail Pavloviç, Çehov'un Melihova'daki yaşantısı için şöyle der: *“Çehov isteyerek köy toplantılarını ziyaret etti ve çok sayıda köy sorununun çözülmesi için görev aldı. Fakat en çok ilgiyi halkın sağlığına ve aydınlanmasına yöneltti. Bazı yeni yolların yapımı ve çizimiyle ilgilendi, yeni hastane ve okulların açılmasına öncülük etti”*.

(Охотно посещал земские собрания и участвовал в рассмотрении многих земских вопросов. Но наибольшее внимание его обращали на себя народное здравие и народное просвещение... Он живо интересовался тем, какие намечены к постройке новые дороги, какие предположено открыть новые больницы и школы.)

Melihova döneminde yazar kendini topluma adanmış ve insanlara fayda sağlamak için çalışır. ³⁰ Adeta Melihova yıllarından beslenen Çehov, *“Mujikler”* (Мужики), *“Hayatım”* (Моя жизнь), *“Asma Katlı Ev”* (Дом с мезонином), *“Kadın Çarlığı”* (Бабые чарство), *“Bir Hekimin Yaşadıkları”*, *“Çukurda”* (В овраге), *“Vanya Dayı”* (Дядя Ваня), *“Martı”* (Чайка), *“Faytonda”* (На подводке), *“Yeni Yazlık”* (Новая дача), *“Aşk Hakkında”* (О любви), *“Peçenek”* (Печенег), *“Kılıflı Adam”*, *“Bektaşî Üzüümü”* (Крыжовник), *“Kara Keşiş”* (Черный монах) gibi birçok eser ortaya koyar.

Yazar, 1890'lı yıllarda Rus hayatının toplumsal sorunlarına değinir. Bireysel ve toplumsal yozlaşma, eserlerinin ana konusunu oluşturur. Mevki uğruna yapılan hatalar, rütbe ve sınıf farklılıkları, memur yaşantısı, kadın erkek ilişkileri, toplumsal adaletsizlik gibi konular dönemin Rus toplumunu yansıtır. Ayrıca aşk, yalnızlık gibi bireysel konuları da eserlerinde işler. 90'lı yılların ortalarına doğru Çehov'un sanat

²⁹ Сухих, И.Н. (2013). 450.

³⁰ Ермилов, Б. (1946). 110.

anlayışında belirgin bir değişiklik göze çarpar. Özellikle bu dönemdeki eserlerine dramatik ağırlıklı konular hâkimdir. Bu yıllarda yazdığı *“Martı”* oyunu ve *“Asma Katlı Ev”* öyküsü dram türünde verdiği eserlere ilk örneklerdir. 1895 yılında yazdığı *“Üç Yıl”* (Три года) adlı öyküsü ise bu türde önemli bir yere sahiptir. *“Ariadna”* (Ариадна), *“Anna Nişanı”*, *“Hayatım”* (Моя жизнь) gibi öyküleri de çıkar ilişkilerine dayalı evlilikleri konu alıp bireysel yozlaşmaya örnek oluşturur. Çehov’un bu dönem öykülerinde mutlu evliliklere rastlanmadığı gibi öyküler genellikle kötü bir şekilde sonlanır.³¹

Çehov çağdaş edebiyata, daha doğrusu zamanının edebi sanat tekniğine sıkı sıkıya bağlıydı. Konuyla ilgili olarak: *“Günümüzde herkes harika yazıyor, hatta kötü yazan bir yazar neredeyse yok. Bu yüzden bir yazarın, diğer yazarlar arasından üne kavuşması oldukça zorlaştı. Böylesi bir değişikliği kim gerçekleştirdi? Maupassant... Söz sanatına öyle büyük değişiklikler getirdi ki artık geleneksel tarzda yazmak olanaksızlaştı. Bizim klasiklerden birini, hatta Pisemski’yi, Grigoroviç’i ya da Ostrovski’yi okumayı deneyin. Göreceksiniz, öylesine ortak bir dilleri var, öylesine eskimişler ki! Diğer taraftan dekadancerimizi de alın, hepsi sağlıklı kişiler oldukları halde kendilerine hasta ve deli süsü vererek yazarlar.”* der.

(Все нынче стали чудесно писать, плохих писателей вовсе нет. И оттого-то теперь все труднее становится выбиться из неизвестности. И, знаете, кто сделал такой переворот? Мопассан. Он, как художник слова, поставил такие огромные требования, что писать по старинке сделалось уже больше невозможным. Попробуйте-ка вы теперь перечитать некоторых наших классиков, ну хоть Писемского, Григоровича или Островского, нет, вы попробуйте только, и увидите, какое это все старье и общие места. Зато возьмите, с другой стороны, наших декадентов. Это они лишь притворяются больными и безумными, - они все здоровые мужики.)³²

Çehov meslektaşlarının sıradan, günlük konuları yazmalarını ve bunu yaparken de yalınlıktan bir an bile ayrılmadan gösterişsiz olmalarını ister ve şu örneği verir: *“Bir adamın diğer insanlarla uzlaşma yolu bulmak amacıyla denizaltına binip Kuzey Kutbu’na gittiğini, bu adama âşık olan kadının da yokluğuna*

³¹ Бердников, Г.П. (1974). 387.

³² Федорова, И.В. (1960). 396.

dayanamayıp çılglık çılgılığa kendini çan kulesinden aşağı attığını neden yazarlar ki? Bütün bunlar doğru değildir, çünkü gerçek hayatta bunların hiçbiri olmaz.”

(Зачем это писать, что кто-то сел на подводную лодку и поехал к Северному полюсу искать какого-то примирения с людьми, а в это время его возлюбленная с драматическим воплем бросается с колокольни? Все это неправда, и в действительности этого не бывает.)³³

1895 yılında üzerinde çalıştığı **“Martı”** adlı oyunu onun dramatik eserlerinden olup toplumsal sorunları yansıtır. Bu oyun ilk kez 1886 yılında Petersburg'da bulunan Aleksandr Tiyatrosu'nda sahnelenir. Dönemin sahne koşullarından oldukça farklı bir oyun olan **“Martı”**'nin ilk sahnelenişinden itibaren farklılığı gözler önüne serilir. Öykü yazarı olarak büyük üne kavuşan yazarın yeni oyununun başka bir önemi de dönemin seyircilerinin gözdesi olan güldürü sanatçısı Levkeyeva'nın jübilesi münasebetiyle sergilenmiş olmasıdır.³⁴ Fakat oyuncuların rollerini ezberleyememesi, seyircilerin oyuna karşı ilgisizliği ve sahnede geçenlere karşı alaycı tavırlar Çehov'u fazlasıyla üzer. Piyenin oynandığı gece tiyatro salonundan ayrılan Çehov, kimseye haber vermeden Melihova'daki evine gider. Onu merak eden kız kardeşi ve arkadaşlarına iyi olduğunu üç gün sonra telgraf çekerek bildirir.

Yazarın yakın dostu Leontyev Şeglov'a göre *“Piyenin başarısızlığı yüzünden Çehov'un geçirdiği ruhsal sarsıntı, **“İvanov”** ve **“Martı”** adlı iki ayrı eserine karşı gösterilen tavırdaki şaşkıncu tezatlık gözden kaçmıyordu. **“İvanov”** eseriyle ilgili övgüler ne denli abartılmış ve şaşaalı ise **“Martı”**'yi da bir o kadar anlayışsızlıkla karşılamaları da o denli kaba ve kırıcıydı.”*³⁵

Bu başarısızlık, daha sonraları kendini Melihova'daki evine kapatan Çehov'un sağlığının bozulmasına da sebep olur. Üç ay sonra Ostroumov Hastanesine kaldırılan Çehov için tüm yaşantısını değiştiren verem teşhisi konulur. 1889 yılında Çehov'la yakın ilişkiler içinde bulunan V.İ.Dançenko kurucusu olduğu Moskova Sanat Tiyatrosu'nda **“Martı”** oyununu ikinci kez sergiler. Fakat bu sefer oyun ilkinden çok farklı olarak büyük takdir görür. Oyunun sergilendiği sırada Yalta'da

³³ Федорова, И.В. (1960). 396.

³⁴ Чудаков, А.П. (2013). 150.

³⁵ *Çağdaşlarının Anılarıyla Çehov*. (2002). Çev: Mehmet Özgül, İstanbul: Cem Yayınevi, 130.

bulunan Çehov'a kız kardeşi Mariya oyunun ne denli başarılı olduğunu, Moskova Sanat Tiyatrosu'nun "**Martı**"yı amblemi yaparak oyunu ölümsüzleştirdiğini yazar: "**Martı**"nın iki ayrı yerde sahneye uygulanışına tanık oldum. Bunlardan biri acımasız, katı, tiyatro yazarının yenilikçiliğini kabul etmeyen, onu sahneden dışarı iten bir tutumu simgeliyordu. İkincisi ise yeni, gerçekçi tiyatro sanatının kalıcılığını pekiştiren, yazarın kendine güvenmesini sağlayan, onda yaratma sevinci uyandıran, **Martı**'yı Moskova Sanat Tiyatrosu'nun amblemi yaparak onu ölümsüzleştiren bir sergilemeydi. Bu piyesin şimdi en iyi oyun sayılması boşuna değildir."³⁶

Çehov, hastalığının ilerlemesi ve Melihova ikliminin sağlığını olumsuz etkilemesi sebebiyle Yalta'ya taşınmaya karar verir. Melihova'daki evini satarak Yalta'da yeni bir villa yaptıran Çehov bu gidişini sadece hastalığına bağlamaz ve yazmak için yeni yaşantılar gerektiğini de düşünür. Nitekim buradaki edebi ve sanat çevresini oldukça geliştiren Çehov, K.D.Balmont, S.V.Rahmaninov, V.S.Mirolyubov, F.İ.Şalyapin, Kuprin, Bunin gibi sanatçılarla tanışır. Özellikle 1898 yılında Gorki'nin Petersburg'da basılmış eserlerini Çehov'a göndermesi üzerine başlayan dostlukları Çehov'un ölümüne dek sürer.³⁷

Yalta'daki ilk yılı Çehov'un yaratıcılığı açısından çok verimli geçer. Melihova'daki köy hayatından esinlendiği "**Bir Hekimin Yaşadıkları**" , "**Yeni Yazlık**" (Новая дача), "**Canım**" (Душечка) gibi birçok öykü kaleme alır.³⁸ Çehov, Yalta'da bulunduğu sürece Melihova'da olduğu gibi insanlara yardımcı olmaya devam eder. Gorki, bu durum için şöyle der: "*Ondan şuna benzer sözleri çok sık duymuşumdur. -Biliyor musunuz, bugün bana bir öğretmen geldi... Hasta ve evli... Ona yardım edebilme imkânınız var mı? Şimdilik bir yere yerleştirdim de...*"

(Мне очень часто, — вспоминал Горький, — приходилось слышать от него: — Тут, знаете, один учитель приехал... больной, женат, — у вас нет возможности помочь ему? Пока я его уже устроил...)³⁹

³⁶ *Çağdaşlarının Anılarıyla Çehov.* (2002). Çev: Mehmet Özgül, İstanbul: Cem Yayınevi, 357.

³⁷ Зайцев, Б.К. (2011). *Чехов.* Москва: Эксмо, 164.

³⁸ Зайцев, Б.К. (2011). 164.

³⁹ Ермилов, Б. (1946). 169.

Çehov aynı zamanda yaşadığı topluma karşı duyduğu sorumluluktan asla vazgeçmez. Gorki'ye Yalta'daki buluşmalarının birinde şöyle der: *"Eğer çok param olsaydı, buraya hasta köy öğretmenleri için bir sanatoryum yaptırırdım. Biliyor musunuz, yüksek tavanlı, geniş pencere, aydınlık bir bina olurdu burası. Harika bir kütüphanesi ve bütün müzik aletlerinin yanı sıra, bostanın ve kovanlığın, tarlanın bulunduğu bir yer! Tarım ve meteoroloji üstüne dersler verirdim. Bir öğretmenin her şeyi bilmesi gerekir."*

(Если бы у меня было много денег, я устроил бы здесь санаторий для больных сельских учителей. Знаете, я выстроил бы этокое светлое здание — очень светлое, с большими окнами и свысокими потолками. У меня была бы прекрасная библиотека, разные музыкальные инструменты, пчельник, огород, фруктовый сад; можно бы читать лекции по агрономии, метеорологии; учителю нужно все знать, батенька, все!)⁴⁰

Çehov, sanat yaşamında çok önemli bir yere sahip olan **"Üç Kız Kardeş"** (Три сестры) ve **"Vişne Bahçesi"** (Вишневый сад) oyunlarını Yalta'da kaleme alır. Umut temasının işlendiği **"Üç Kız Kardeş"**i dram olarak değerlendirirken aristokrasinin çöküşünü anlattığı **"Vişne Bahçesi"**ni de komedi olarak tanımlar. Fakat onu en çok şaşırtan **"Üç Kız Kardeş"**'in ve **"Vişne Bahçesi"**'nin Rus yaşamının en ağır dramlarını konu aldığıdır. Ona göre piyesleri çok neşeli bir güldürü, hatta vodvildir*. Çehov, ünlü tiyatro sanatçısı M.P. Lilina'ya yazdığı mektupta o sırada bitirmekte olduğu **"Vişne Bahçesi"** adlı oyunu için şu satırları özellikle vurgular: *"Yazdığım eser dram değil güldürü, hatta fars* oldu. Vladimir İvanoviç* benim bu görüşüme karşı çıkar diye korkuyorum."*⁴¹

(Вышла у меня не драма, а комедия, местами даже фарс, и я боюсь, как бы мне не досталось от Владимира Ивановича.)

⁴⁰ Ермилов, Б. (1946). 169.

* Vodvil, toplumsal sorunları mizahi bir yaklaşımla hicveden tiyatro türüdür. http://www.tiyatrotarihi.com/tiyatro_terimleri/vodvil.html

* Fars, en genel ifadesi ile tipten çok durum üzerinde duran, gülünç bir ortam yaratmak adına olay dizgisinin sağlamlığını göz ardı eden komedy türüdür. http://www.tiyatrotarihi.com/tiyatro_terimleri/fars_nedir.html

* Nemiroviç-Dançenko, Rus oyun yazarı, tiyatro yönetmenidir. Aynı zamanda Moskova Sanat Tiyatrosu'nun kurucusudur. <http://www.kino-teatr.ru/teatr/activist/31417/bio/>

⁴¹ Федорова, И.В. (1960). 524.

Çehov, 1898 yılında **"Martı"** oyununun temsilinde rol alan ünlü aktris Olga Leonardovna Knipper'le tanışır. 1901 yılında sanatçıyla evlenen Çehov, karısının Moskova'da bulunan Sanat Tiyatrosu'ndan vazgeçmemesi üzerine onunla ayrı yaşamak zorunda kalır. Knipper yine de Çehov'dan ayrı yaşamaktan duyduğu üzüntüyle her şeyi bırakıp kocasıyla birlikte Yalta'da yaşamak istediğini söylese de Çehov böyle bir özveriyi asla kabul etmez. Hatta evlenmeden önce dostlarından birine şöyle yazar: *"...Eğer istiyorsanız hemen evlenirim, yalnız bir şartım var: Her şey eskiden nasılsa gene öyle olacak, yani karım Moskova'da yaşayacak, ben de Yalta'da. Onu görmek istediğim zaman Moskova'ya geleceğim. İyi bir koca olacağım konusunda size söz veriyorum, ancak bana öyle bir eş bulun ki, her gece ay gibi gökyüzümde var olmasın."*

(Извольте, я женюсь, если Вы хотите этого. Но мои условия: все должно быть, как было до этого, то есть она должна жить в Москве, а я в деревне, и я буду к ней ездить. Счастья же, которое продолжается изо дня в день, от утра до утра, я не выдержу. Я обещаю быть великолепным мужем, но дайте мне такую жену, которая, как луна, являлась бы на моем небе не каждый день)⁴²

Yalta'da çok yalnız olan Çehov, sık sık Moskova'ya karısını görmeye gider. İşte bu yüzden Çehov'un yaşamı Moskova ve Yalta arasında ikiye bölünür. Onun Yalta'da yaşaması gerekir, fakat Moskova'nın çekiciliğinden de bir türlü kurtulamaz. Moskova'nın sert havası verem hastası olan Çehov'un sağlığını daha da kötü etkiler. Ancak 1903 ve 1904 kışında doktorlar onun başkentte yaşamasına izin verirler. Bu durum için eşi şöyle der: *"Anton Pavloviç öylesine mutluydu ki, kar dolu gerçek bir Moskova kışı geçireceği, tiyatrodaki provaları izleyebileceği, yeni kürkü ile samur şapkasını giyebileceği için çocuk gibi seviniyordu."*⁴³

(Как он радовался и умилялся на настоящую московскую снежную зиму, радовался, что можно ходить на репетиции, радовался, как ребенок, своей новой шубе и бобровой шапке.)

Yaşamının son yıllarında piyesleri ülkenin en önemli tiyatrolarında oynanan Çehov'un başarısı gittikçe artar. Sanat Tiyatrosu'nda sergilenen **"Vanya Dayı"** adlı

⁴² Дональд, Р. (2010). 322.

⁴³ Федорова, И.В. (1960). 485.

oyunu çok büyük bir başarı kazanır. Oyunu defalarca izleyen Gorki bu oyun için Çehov'a gönderdiği mektubunda: *"Bugünlerde Vanya Dayı'yı izledim. İzledim ve karı gibi ağladım üstelik ben duygusallıktan uzak bir adamım... Seyirciler ve oyuncular da ağladı"* şeklinde yazar.

(На днях смотрел Дядя Ваню смотрел и плакал как баба хотя, я человек далеко не нервный. И плакала публика и актеры.)

Gerçekten de temsilin ortasında oyuncular profesyonelliklerine ve defalarca oynamalarına rağmen seyirciler ise, oyunun etkileyiciliğinden dolayı gözyaşlarını tutamazlar.⁴⁴ Çehov, oyununun uzun ve parlak bir yaşamı olacağına kesinlikle inanır ve Sanat Tiyatrosu'na olan bağlılığı artar, hatta tiyatronun sahibi Nemiroviç Dançenko'ya şöyle yazar: *"Sanat Tiyatrosu bir gün çağdaş Rus Tiyatrosu üstüne yazılacak kitabın en güzel sayfasını sağlayacak. Bu tiyatro senin gurur kaynağıdır. İçinde bir kez bile bulunmamama rağmen sevdiğim yegâne tiyatrodur."*

(Художественный театр — это лучшие страницы той книги, которая будет когда либо написана о современном русском театре. Этот театр — твоя гордость, и это единственный театр, который я люблю, хотя ни разу еще в нем не был.)⁴⁵

1902 yılında Rus yazın yaşamında çok önemli bir olay meydana gelir. Akademi onur üyeliğine seçilen Gorki'nin ataması devlet politikalarına karşı olduğu gerekçesiyle II.Nikolay tarafından geçersiz sayılır. Çehov uzun bir süre resmi bir düzeltme bekledikten sonra kararın geri alınmayacağına kanaat getirir ve ilk kez politikaya karışma ihtiyacı hisseder. 25 Ağustos 1902'de istifa mektubunu Akademi Müdürü Vaselovski'ye gönderir. İstifa mektubu, yeraltı gazetelerinde ve yabancı ülkelerde yayınlanır. Rus aydınlarının birçoğu Çehov'un bu kararını onaylar ve yazarın ünü daha da artar. Ününün arttırmasına vesile olan mektubunda Çehov, şunları yazar: *"Bir kişiyi kalpten kutlayıp daha sonra üyeliğini geçersiz saymak benim için bir çelişkidir. Böyle bir çelişkiye düşmüş gösterilmek bir yana buna vicdanım izin vermez. 1035.madde kararında soruşturma açılması benim için hiçbir önem taşımaz. Ben böylesi bir çelişkiyi açıkça ne kabul ederim ne de onaylarım."*

⁴⁴ Чуковский, К. (2008). *О Чехове*. Москва: Путь, 15.

⁴⁵ Громов, М.П. (2004). *Тропа к Чехову*. Москва: Детская Литература, 91.

Uzun uzun düşündükten sonra, benim için çok acı ve üzücü bir karara vardım, beni, Akademi'nin onursal üyeliğinden bağışlamanızı isteme kararına."

(Я поздравлял сердечно и я же признавал выборы недействительными - такое противоречие не укладывалось в моем сознании, примирить с ним свою совесть я не мог. Знакомство с 1035 ст. ничего не объяснило мне. И после долгого размышления я мог прийти только к одному решению, крайне для меня тяжелому и прискорбному, а именно, просить о сложении с меня звания почетного академика.)⁴⁶

Çehov, 1903 yılında Moskova'ya geldiğinde çok hastadır, ancak bu durum onun için çok önemli olan ve henüz adını bile koymadığı **"Üç Kız Kardeş"**in provalarını izlemesine engel olmaz. Sağlığı giderek kötüleşen ve eve kapanmak zorunda kalan Çehov'un tek tesellisi, kendisini sürekli ziyarete gelen yakın dostlarıdır. Tolstoy, Çehov'un moralini yükseltmek amacıyla ona, kendi imzalı fotoğrafının ve onun için özel olarak ciltlettiği kitaplarının yanı sıra, Çehov'un yazdığı eserler içinde en beğendiklerinin bir listesini yollar. Tolstoy onun için yazar A.S. Lazarev'e şöyle der: *"Çehov, dünyazıda bir Puşkin'dir. Puşkin'in şiirlerinde, kendi coşkularının bir yansımasını buluyorsak, Çehov'un öykülerinde de aynı şeyi buluyoruz. Bunların bazıları hayran olunası öykülerdir."*

(Чехов — это Пушкин в прозе. Вот как в стихах Пушкина каждый может найти отклик на свое личное переживание, такой же отклик каждый может найти и в повестях Чехова. Некоторые вещи положительно замечательны...)⁴⁷

Çehov'un Tolstoy'a karşı sevgisi oldukça büyüktür. 1900 yılında Tolstoy hastalandığında sosyo-politik yazar M.A.Menşikov'a şu mektubu yazar: *"Tolstoy'un ölmesinden korkuyorum. O ölürse yaşamımda doldurulması zor bir boşluk açılır. Bunun birinci nedeni kimseyi Tolstoy kadar sevmeyişim, ikincisi ise ona karşı duyduğum sonsuz güvendir. Edebiyatta Tolstoy gibi biri olduğu sürece edebiyatçı olmak kolay ve hoş bir şey. İşe yarar bir çalışma yapmadığınızı, yapamayacağınızı bilmek bile korkunç gelmez insana, çünkü sizin yerinize Tolstoy bütün düşündüklerinizi yazacaktır. Üçüncü neden ise Tolstoy'un büyük bir otorite olarak yerinde kaya gibi sağlam durmasıdır, o sağ kaldığı sürece her türlü zevksizlik, bayağılık, bencillik, başkasını çekememe edebiyat dünyasından içeri adımını*

⁴⁶ Федорова, И.В. (1960). 385.

⁴⁷ Федорова, И.В. (1960). 579.

atamayacaktır. Tolstoy yalnızca manevi yetkisiyle edebiyat akımlarını, edebiyatçıların morallerini yüksek tutmaya yetecektir..."⁴⁸

Çehov, aynı yılın haziran ayında son eseri olan **"Vişne Bahçesi"**ni tamamlayıp yeni tiyatro mevsimine hazırlanmak için çalışır. Elyazmasını postaladıktan sonra Nemiroviç-Dançenko'dan **"Vişne Bahçesi"**nin en iyi, en yeni, en özgün ve en şiirsel oyun olduğunu bildiren bir telgraf alır. Daha sonra ise oyunu okuyan tiyatro eleştirmeni Stanislavski, oyunu daha yeni okuduğunu ve hayatı boyunca böylesine bir hayranlık duymadığını ifade ederek yazarı gönülden kutlar. **"Vişne Bahçesi"** oyununun ilk temsili ise oyuna daha bir görkem kazandırmak için Çehov'un kırk dördüncü doğum gününde ve yirmi beş yıllık yazın yaşamına denk getirilerek, 17 Ocak 1904 tarihinde yapılır. Çehov'un edebiyatçı dostlarının katıldığı bu jübile olağanüstü bir başarı kazanır. Son perdenin bitiminde Nemiroviç-Dançenko, Çehov'a şöyle yazar: *"Tiyatromuz, senin yeteneğine, yüreğinin sevecenliğine, ruhunun temizliğine öylesine borçludur ki, tam anlamıyla haklı olarak, bu benim tiyatromdur diyebilirsin."*⁴⁹

(Наш театр в такой степени обязан твоему таланту, твоему нежному сердцу, твоей чистой душе, что ты по праву можешь сказать: "Это - мой театр.)

Çehov'un **"Vişne Bahçesi"** oyununun temsilinden kısa bir süre sonra hastalığı nükseder. 1904'te hastalığının ilerlemesi üzerine tedavi görmek için eşi Olga'yla birlikte önce Berlin'e oradan da Badenweiler'e kaplıcalara gider. 29 Haziran gecesi geçirdiği krizden sonra Çehov, kendini bir türlü toparlayamaz ve 2 Temmuz 1904'te henüz 44 yaşındayken hayatını kaybeder. Çehov'un cenazesi Almanya'dan Petersburg'a, onu görmeye istasyona gelenleri dehşete düşürecek bir şekilde üzerinde "kümes hayvanları için" yazan bir vagonla getirilir. Yazarın eşi Olga Knipper, garda toplam on beş – yirmi kişi olduğunu ve bütün bunların absürtlüğüne ancak Çehov'un öykülerinde olabilecek türden olduğunu ifade eder. Moskova'ya getirilen cenazesi binlerce insanın katıldığı bir törenle karşılanır. Ölümünden sonra Yalta'da bulunan evi müze haline getirilir ve kız kardeşi Mariya müzenin müdiresi olur. Eşi Olga Knipper ise parlak tiyatro kariyerini sürdürür ve 1959 yılında 89 yaşında ölür.⁵⁰

⁴⁸ *Çağdaşlarının Anılarıyla Çehov.* (2002). Çev: Mehmet Özgül, İstanbul: Cem yayınevi, 517.

⁴⁹ Федорова, И.В. (1960). 342.

⁵⁰ Volkov, S. (2010). 22.

2. BÖLÜM

YAZINSAL BİR TÜR OLARAK KISA ÖYKÜ

Kısa öykü, öykünün bir alt türüdür. Hacim olarak öyküden daha kısa olması sebebiyle, bu tür kısa öykü olarak adlandırılır. Yapısal olarak roman ve öyküden giriş, gelişme, sonuç kısımlarının ve kurgudaki zaman, mekân, karakter sayısı gibi öğelerin eksik olması sebebiyle ayrılır. 19. yüzyılda ortaya çıkan bu türün iki yüz yıllık geçmişine rağmen tanımı hala tartışılmaktadır.

2.1. Kısa Öykünün Tarihçesi

Öykü, kelime ve kavram olarak hem bizim edebiyatımızda hem de dünya edebiyatında düz yazının değişimi ve gelişimi ile birlikte, karşıladığı anlam açısından tartışılan bir edebi türün adıdır.⁵¹ Bir gözlemden, izlenim ya da tasarımdan yola çıkarak bir olayın, bir durumun, bir kesitin anlatımıdır.⁵²

Araştırmamıza konu olan kısa öykünün ise birçok tanımı yapılmıştır. İngiliz yazar H.G. Wells, kısa öyküyü, “yarım saat içinde okunabilen kısa bir kurmaca metin” olarak tanımlamıştır. Kimi zaman öykünün Amerikadaki babası olarak anılan Edgar Allan Poe, öykü yazmanın anlık bir eylem şeklinde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulayarak “tüm kompozisyon içinde daha önceden tasarlanmış tek bir sözcük bile bulunmamalıdır” diye belirtmiştir. Anton Çehov’un görüşüne göre de bir öykünün başlangıcı ya da sonu olmamalıdır. Fakat Çehov yazarlara hep şu anımsatmada bulunur: “Eğer öykünün başında, duvara asılı bir silahtan söz edilmişse, bu silah eninde sonunda patlamalıdır.” İngiliz novelist Sir Hugh Walpole ise şu saptamada bulunmuştur: “Bir öykü, gerçekleşen olayların bir tutanağı işlevini görmeli, içinde beklenmeyen gelişmeler barındırmalı, gerilim yaratarak okuru bir düğüme göndermeli ve doyurucu bir çözüm sunmalıdır.” Jack London, kısa öykünün “kısa, öz, canlı ve ilginç” olması gerektiğini belirtir. Elizabeth Bowen, net bir tanıma yaklaşımadan, “kısa öykünün en temel ‘gerekliliğinin’ somutluk” olduğunu söyler. İngiliz ve Amerikan edebiyatında kısa öykünün gelişimine büyük katkı sağlayan E.J.

⁵¹ Kolcu, A.İ. (2006). *Öykü Sanatı*, Konya: Salkımsöğüt. 12.

⁵² Andaç, F. (2008). *Öykü Yazmak Öyküyü Düşünmek*. İstanbul: Doruk. 19.

O'Brien'in görüşüne göre ise *“niteliksel bir analiz içinde kısa öyküde aranması gereken ilk özellik, yazarın seçtiği gerçekleri ve olayları metne ne derece bir gereklilikle yedirebildiğidir.”* Son olarak, A.E. Coppard, ortaya koyduğu tüm eserlerinin kuramsal temelini; yazılı metinlerin öykü, anlatılan metinlerin de masal olduğu ayırımına dayandırır.⁵³

Kısa öykünün teorisi en çok Alman edebiyatında ön plana çıkarılır. Bu türde eser veren ve bu türün öncüsü sayılan Johann Wolfgang von Goethe, A.W. Schlegel, Ludwig Tieck, Paul Heyse, Adalbert Stifter, Theodor Storm, Friedrich Spielhagen gibi yazarlar Alman edebiyatının iskeletini oluştururlar. Alman edebiyatının en büyük yazarları arasında gösterilen Goethe, kısa öyküyü: *“Eşi benzeri görülmemiş bir hadise”* (*Неспыханное происшествие*) olarak tanımlarken, Tieck de benzer bir ifadeyle *“Müthiş bir olay”* (*Необычайный случай*) der. Kısa öykü başlı başına bir tür olarak içinde barındırdığı özgül özellikleri koruduğu için psikolojinin bir yönünü oluşturur. Alman şairi ve romancısı Teodor Storm kısa öyküyü şöyle tanımlar: *“Çağdaş kısa öykü dramın kardeşidir ve en yoğun düzyazı biçimidir.”*⁵⁴

(Современная новелла-сестра драмы и самая строгая прозаическая форма.)

Zaman zaman okuyucuyu eğlendiren, onu bilgilendiren, düşündüren ve bir oturuşta okunup bitirmek üzere yazılmış olan kısa öyküye kendine özgü ilk biçimini veren Washington Irving (1783- 1856) ve Edgar Allen Poe' (1809-1848) dur. Eleştirmenlerin ve yazın öğrencilerinin üzerinde çalışmalarını kolaylaştırmak için hemen hemen tüm yazarların da benimsediği kısa öykü betimlemesini ilk kez yapan bu yazarlara göre kısa öykünün çok karmaşık olmayan bir girişi vardır. Kısa öyküdeki karakterler çoğunlukla kendileriyle ya da toplum ve diğer bireylerle çelişkiye düşerler. Karakterlerin karıştıkları olaylar bir zirveye ulaşır ve kısa öykü okuyucunun hiç beklemediği bir noktada olayların çözülmesiyle sonuçlanır.⁵⁵

⁵³ Bates, H.E.(2001). *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*.(Çev.Gökçen Ezber). İstanbul: Bilge Kültür Sanat. (Eserin orijinali 1972'de yayımlandı), 8.

⁵⁴ Михайлов, А.В. (2003). *Новелла, теория литературы роды и жанры*. Том 3, Москва: Импли-Ран. 245-249.

⁵⁵ Erden, A. (1998). *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. Ankara : Gündoğan Yayınları. 23.

Öykü bağlamında ilk tartışma “adlandırma” konusunda yaşanmaktadır. Bu yönelimin örnekleri “çok kısa öykü”, “mini öykü”, “minimal öykü”, “kısa kısa öykü”, “ani öykü”, “mikro kurmaca”, “küçük öykü”, “küçürek öykü”, “en azcı öykü” ve “kıpkısa öykü” adlarıyla tanımlanmaya çalışılmıştır. Tüm bu kuramsal tartışmaların odağında uzunluk-kısalık sorunu yer almaktadır. Bu tanımlar arasında ayırım yapılırken; öncelikle sözcük sayısından yola çıkılmakta, iki bin ile otuz bin sözcüğü kapsayan öykülere “kısa öykü”; iki bin sözcükten daha az olanlara “kısa kısa öykü” denmesi gerektiği ileri sürülmektedir.⁵⁶ Kısa öyküyü romandan ayıran ise sadece uzunluk-kısalık da değildir. Kısa öyküde söz konusu olan uzunluk-kısalıktan çok, dilin “artım”ı, artırılmış bir söylemin varlığıdır. “Kısa öykü, kuşkuya hiç yer bırakmayacak ölçüde romandan daha arı, daha temel, daha lirik, daha yoğunlaştırılmış ve daha mutlak bir yazın sanatıdır”. Bu nedenle de kısa öykü şiire, romandan çok daha yakındır.⁵⁷

Amerikan edebiyatında birbirine yakın olan tale, story, short story terimleri mevcuttur. 19. yüzyılda Batı Avrupa edebiyatında öyküyle ilgili en çok kullanılan terim novella’dır. Batı Avrupa edebiyatlarında novella terimiyle, bu türün atası sayılan G. Boccaccio’nun (1313-1375) “**Decameron Öyküleri**”nin içerdiği eserlere benzeyen öyküler adlandırılmıştır. İtalyanca olan novella terimi veya bu terimin çevirileri Boccaccio’nun eserlerinin Avrupa’da yaygınlaşmasıyla birlikte kullanılmaya başlanmış olsa da terimin teorik açıklaması çok geç yapılmıştır. Alman F.Schlegel’in (1772-1829) 19. yüzyılın başlarında yaptığı açıklama, novellanın ilk teorik açıklaması olarak kabul edilir. F.Schlegel’e göre novella “ilginç bir fıkradır.” Örnek olarak Almanya’da E.T.W. Hoffman (1776-1822) ve Ludwig Tieck’in (1773 - 1853), Fransa’da P. Merimée (1803-1870) ve H. de Balzac’ın (1799-1850) novellaları verilebilir. Fransa’da 19. yüzyılın sonuna doğru genelde G. De Maupassant’ın (1850-1893) eserleriyle ilgili novella teriminin yanı sıra conte terimi kullanılmaya başlanmıştır.⁵⁸ Bu bağlamdan bakıldığında edebiyat tarihinde

⁵⁶ Tosun, N. (2011). *Modern Öykü Kuramı*. Ankara:Hece. 271.

⁵⁷ Uçan,H. (2002). *Kısa Öyküye Kuramsal Bir Yaklaşım Denemesi*, İlmî Araştırmalar dergisi, 14. 199.

⁵⁸ Zafer, Z. (2002). *Anton Çehov’un Öykü Sanatı*.İstanbul:Cem. 41.

“novella” olarak adlandırılan bu tür, Fransızca’da “conte”, “fable”; Almanca’da “schwank”; İngilizce’de “short story” ve Rusça’da ise “rasskaz” şeklinde anılır.⁵⁹

Kısa öykünün ilk örnekleri, Irving, Hawthorne, Poe ve Melville gibi Amerikalı yazarların yazdıkları eserlerle Amerika’da 19. yüzyılın başlarında verilmeye başlanır. Bu tarihten itibaren kısa öykü, apayrı ve başlı başına bir yazınsal tür olarak kabul görür.⁶⁰ Batıda öykü türü bu yüzyıllarda büyük bir ilerleme kaydeder. Amerikan edebiyatında Nathaniel Hawthorne, Mark Twain, O. Henry, Somerset Maugham, Jack London, Katherine Mansfield, Ernest Hemingway; Fransız edebiyatında Prosper Mérimée, İngiliz (İrlanda) edebiyatında James Joyce; Çek edebiyatında Yaroslav Hašek; Rus edebiyatında ise, Puşkin, Gogol, Çehov, Gorki gibi büyük yazarlar öykü türünün bu yüzyıldaki öncüleri olurlar.⁶¹ Kısa öykü türünü temsil eden Paul Heyse, Gabriel García Márquez, Alice Munro gibi yazarlar ise yazdıkları eserlerle Nobel Edebiyat Ödülü’ne layık görülmüş ve bu türün gelişimine büyük katkı sağlamışlardır. 1982 yılında **“Yüzyıllık Yalnızlık”** romanıyla Nobel ödülü alan Gabriel García Márquez: *“Kısa öykü yazarken harcanan çaba ile bir romana başlarkenki harcanan çaba aynı derecede yoğun oluyor. Romanın ilk paragrafında her şeyi tanımlamak gerekiyor: yapıyı, tonu, üslubu, tempoyu, uzunluğu, hatta bazen herhangi bir kişinin karakterini. Artık geri kalanı, insanın akla gelebilecek en mahrem, en tek kişilik zevki olan yazı yazma zevkidir ve insan, ömrünün geri kalanını yazdığı kitabı düzeltmekle geçiriyorsa, yazmaya başlamak için şart olan aynı demir gibi irade, onu bitirmek için de gereklidir. Oysa öykünün ne başı vardır ne de sonu: Kıvamını bulur ya da bulmaz. Bulmazsa, insanın hem kendi deneyimi, hem de başkalarının deneyimleri, çoğu kez onu çöp sepetine atıp başka bir yoldan yeniden başlamanın en sağlıklı çare olduğunu öğretir ona.”* sözleriyle kısa öykünün roman kadar değerli ve zor bir yazın türü olduğunu vurgular.⁶²

Türk edebiyatına bakıldığında ise modern öykünün ilk örneklerini, 1892’de yayımladığı **“Küçük Şeyler”** adlı kitabında Sami Paşazade Sezaî (1860-1936) kaleme almıştır. Kitap öncelikle ‘Mukaddime’ si ile dikkat çeker. Sezaî, mukaddimede

⁵⁹ Литвин, Л.В. (2013). *Особенности жанра новеллы в зарубежной литературе 19.века*. Сыктывкар, 6.

⁶⁰ Erden, A. (1998). 22.

⁶¹ Kolcu, A.İ. (2006). 15.

⁶² Marquez, G.G. (2015) *On İki Gezici Öykü*, İstanbul:Can, 13.

küçük şeylerin de öyküsünün yazılabileceğini söyleyerek modern bir çıkış yapar. Sezai'nin bu öyküleri Poe'nun öykü için vazgeçilmez olarak düşündüğü noktalarda, uzunluk, tek etki yaratma, dolayısıyla bu yönde bir kurgu ve şiirsel üslûba yaklaşma özellikleri açısından Türk öykü tarihinde bir ilktir. Ayrıca Sezaî modern öykünün en temel prensibi olan küçük şeylerin öyküsünü yazmanın yanı sıra, ilgi çekici bir diyalogla giriş yapmak, "son"ları yükselen bir gerilimle kurgulamak, çözümü ertelemek ve öyküyü çarpıcı bir sonla bitirmek gibi modern öykünün diğer gereklerini **Küçük Şeyler**'de yerine getirmiştir. Sami Paşazade Sezai'nin başlattığı kısa öykü sanatının gelişmesinde ve Türk edebiyatında edebi bir tür olarak yerleşmesinde Ömer Seyfettin, Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal, Refik Halit Karay, Sabahattin Ali yoğun emek sarf etmişlerdir.⁶³

Tüm bu tanımlamalar ve örnekler göz önüne alındığında, kısa öykünün en belirgin özelliği olarak kısalığı gösterilebilir. Kısa öykü, düzenli dilbilgisi kurallarıyla yazılan, az sayıda sözcükle yoğun anlamlar veren düzyazı şeklindeki yazınsal bir türdür. Kısa olması öykünün zaman, mekân, karakter sayısı gibi birçok özelliğini de etkiler. Kısa öyküde olay önceden başlar. Okuyucu kısa öykünün ilk cümlesinde olayın çoktan başladığını anlar. Öykünün kısalığından dolayı çok az olay gelişir. Olay zaman zaman baştan sona doğru gittikçe yükselen bir grafik çizer, ancak sonuç yine açık bırakılarak, okuyucunun sonuç için yorum yapması, hayal gücünü, yaratıcılığını kullanması beklenir. Olaylar günlük hayata ait çeşitli konulardan oluşur. Kısa öyküde kişiler, olaylar gibi günlük hayattan seçilmiş sıradan insanlardır. Bir ya da iki ana karakter vardır ve olay onların etrafında döner. Kişilerin çoğu kez isimlerini vermek yerine dış görünüşleri ile anlatılmaları ilginçtir. Olay, az sayıda mekânda, hatta çoğu zaman tek bir mekânda gerçekleşir. Yani mekânın değişmezliği söz konusudur. Olay aynı yerde başlar, gelişir ve biter. Mekânın neresi olduğu genellikle öykünün başlangıcında verilir. Bu mekânlar, mutfak, ev, sokak, hastane, hapishane, ya da harabe gibi sıradan yerler de olabilir.⁶⁴

Kısa öykülerde genel olarak bir anlatıcı vardır. Anlatım genellikle "Ben" ya da "Tanrısal" anlatım konumunda gerçekleşir. Bu anlatım şekilleriyle öykü içerisinde

⁶³ Yumuşak, F. (2012) *Kısa Kısa [Küçürek] Öykünün Tanımı, İmkânları Ve Sorunları*, The Journal of Academic Social Science Studies, 2012.

⁶⁴ Adıyaman, A.(2011) *İletişimsel Yöntem Işığında Yazınsal Bir Tür Olan Kısa Öykü ile Yaratıcı Anlatım Biçimleri*, (Gazi Üniversitesi). Ankara. 23.

monologlara, iç monologlara ve diyaloglara yer verilir. Kısa öyküde yalın bir dil kullanılmaktadır. Öykünün karakterleri sıradan ve günlük hayattan seçilmiş kişiler olduğu için, onlardan karmaşık cümleler kurmaları beklenemez. Cümleler kolayca anlaşılabilen, karmaşık olmayan bir yapıdan oluşurlar.⁶⁵

Bütün dünya edebiyatlarında öykü türü geliştikçe yeni anlatım tekniklerinin bulunmaya çalışılması gibi, genel çizgileriyle yeni öykü tarzlarının ortaya çıkması da kaçınılmaz olmuştur. Fakat anlatım tekniklerindeki gelişme zenginliği dikkate alındığında öykü ya da öyküleme tarzlarında ortaya çıkan gelişmelerin aynı ölçüde zengin olduğunu söylemek mümkün değildir. Yaklaşık iki yüz yıllık bir geçmişe sahip olan modern öyküde iki temel anlatım tarzının hâkim olduğunu görürüz. Bu anlatım tarzlarından biri Fransız romancı ve öykücü Guy de Maupassant'ın temsil ettiği "*olay öyküsü*" bir diğeri de Rus yazar Anton Pavloviç Çehov'un ortaya çıkardığı "*durum öyküsü*"dür.⁶⁶

Maupassant'ın öykü tarzı romanın yapısal özellikleriyle benzer olup tamamen olay/vaka öyküsüne dayanır. Öykücülüğü; toplumsal yergi, başkaldırı ve özgürlük tutkusunun yansımaları olarak kendini gösterir. Kilise, çevre ve gelenek tarafından dayatılan, genel ilkeleri sorgulayan bir tutum içerisindedir. Maupassant, toplumun idealize ettiği her şeyin tersini açık etme çabasındadır. Papazlar, burjuvazi, sahte ahlak anlayışı öykülerinde eleştirilir. Öyküde giriş, gelişme ve sonuç kısımları bulunur. Öykü beklenmedik bir şekilde sonlanmaz. Anlatımda ayrıntıya yer vermek bu tür öykülerde önemli bir yer teşkil eder. Çevre ve mekân betimlemeleri önemlidir. Maupassant'ın öykü tarzından farklı olarak Çehov'un öykü tarzında ise giriş ya da sonuç bulunmaz. Okuyucu öyküye gelişme bölümünde dâhil olur. Şaşırtıcı sonlar okuyucuya, olayın bitmemiş olduğu izlenimi vererek okuyucunun zihninde öykünün devam etmesini sağlar. Çehov'da olaydan, konudan daha çok, insan ön plandadır ve öykü onun psikolojisini yansıtır.⁶⁷ Öyküler sıcak, içten, inandırıcıdır. İnsanın zaafalarını ve güçlü yanlarını, onları yaşatan iç dinamikleri, değişim karşısındaki tavırlarını öyküleriyle anlatır. Küçük insanlar, rütbe ve unvan karşısında ezilenler,

⁶⁵ Adıyaman, A.(2011). 23.

⁶⁶ Kolcu, A.İ. (2006). 65

⁶⁷ Tosun, N. *Modern Öykü Serüveni*. Erişim:<http://tosunnecip.blogcu.com/modern-oykunun-seruveni/2216235>.

toplumun her kesiminde var olan memurlar ve onların yaşantıları eserlerinin konusunu oluşturur.

Maupassant da Çehov da son derece iyi birer gözlemcidirler. Maupassant, gözlemlerinde son derece soğuk ve donuktur; Çehov ise sıcak ve ironiktir. Okuyucu; ucu açık bırakılan Çehov öyküsünde tebessüm ederek şaşırır ve ironik bir tat alırken, Maupassant'ın eserlerinde acı, zehir gibi bir tat bulur.⁶⁸ Sonuç olarak her iki yazar, yarattıkları anlatım teknikleriyle günümüzde de yazılan öykülere örnek teşkil ederek dünya edebiyatına çok önemli bir katkı sağlamışlardır.

2.3. Rus Edebiyatında Kısa Öykü Ve Çehov'un Öykücülüğü

Kısa öykü, Batı edebiyatında olduğu gibi Rus edebiyatında da 19. yüzyılın ikinci yarısında özgün bir tür olarak ortaya çıkar. 1870'lere kadar edebiyatta en önemli tür olan roman, yerini kendinden daha devingen türler olan kısa öykü (*rasskaz*) ve uzun öyküye (*povest*) bırakır. Bu yeni türlerin basımının kolay olmasıyla birlikte 70'li ve 80'li yıllarda günün koşullarını yansıtan ve hızlı bir şekilde gelişen yayınevi faaliyetleri artar.

Öykü türünün gelişmesi ve edebiyattaki birincil tür olmasında, ülkenin yaşadığı siyasal, sosyal ve ekonomik şartlar belirleyicidir. 19.yüzyılda, köylü topluluğunun durumu, kapitalizmin Rusya'daki gelişimi, makineleşmenin insan ve ekonomi üzerindeki etkisi gibi birçok sorun edebiyata ve edebi eserlere yansır. Uspenski'nin de belirttiği gibi, *narodnik** yazarlarla, sosyo-politik konuları işleyen yazarlar edebiyatta belirleyici bir rol oynarlar. Bu edebi tür, insanı ve toplumu daha önce hiç bilmediği bir bakış açısıyla ele alır.⁶⁹ Özellikle mizah tarzında yazılan öyküler o dönemde önemli bir yer tutar ve küçük burjuvazinin hayatını yansıtarak eğlendirici olma amacı taşır. Edebiyat tarihçisi K.D.Muratova'nın da belirttiği gibi amaç "kitlesele edebiyat" olup halkı uzun süredir yaşadığı problemlerden ve günün sıkıntılarından uzaklaştırmaktır. Fakat gittikçe yayılan mizahın amacı sadece halkı eğlendirmek

⁶⁸ Uçan, H. (2002). 204.

* Rus sosyalist teorisi olan *Narodničestvo*; Rusya'nın gelişimini Batı'da değil kendi içinde arama düşüncesine yönelik bir akımdır. Ефрон, И.А., Брокгауз, Ф.А. (1987). Энциклопедический словарь. Петербург: Прачещный Пер.

⁶⁹ Муратова, Д.К. (1983). *История русской литературы*. Ленинград: Наука. 29-43

olmayıp dönemde var olan sansüre karşı da bir savunmadır. Sansür baskısından özgür düşüncelerini açıklayamayan yazarlar eserlerini mizahın üstü kapalı formundan yararlanarak yayınladılar.⁷⁰

Rus filolog ve kültür tarihçisi E. Meletinski'ye göre Rus edebiyatında kısa öykünün yapısal olarak en belirgin özelliği, diğer dünya edebiyatlarında olduğu gibi öykünün kısa olmasıdır. Bu özellik kısa öyküyü roman ve uzun öyküden ayıran aynı zamanda masal, fıkra ve fabl ile birleştiren bir unsurdur. Fakat kısa öykünün fabldan ayrılan yönü, ana kahramanın hayvanlardan oluşmaması ve didaktik öğretilerinin bulunmamasıyken, fıkradan ayrılan yönü ise kısa öykünün kendine özgü aşamalarının varlığıyla, sonuç kısmında fıkrasal olayların olmasına rağmen, trajik ya da santimentalizm gibi çok renkliliğe sahip olmasıdır. E. Meletinski, kısa öyküyü bütün epik türler içinde olayların en ağır bastığı tür olarak görür, çünkü kısalık olayların yoğun ve baskın olmasını sağlar. Özellikle Rus edebiyatının kısa öykü alanında eser vermiş yazarlarına bakıldığında, romanda bulunan evrensel çatışmaların aksine temelleri yeteri kadar sağlam değildir, fakat içeriğinde oldukça yoğun çatışmalar mevcuttur. Bu çatışmalar geçmişte ve gelecekte, farklı yerlerde yer alan ve asla dünyanın düzenini sarsmayan, tekrarlara izin veren ve çeşitlilik içeren çatışmalardır.⁷¹ Bu çatışmaların yanı sıra geniş yapısı ve çeşitli olaylara sahip romanlarda beklenmedik sonlar çok nadir bulunur, fakat Rus edebiyatında beklenmedik sona sahip tipik kısa öykü tarzı öykülere **“Memurun Ölümü”** ve **“Şişman ve Zayıf”** örnek gösterilebilir. Her iki öyküde olay örgüsü yükselen bir grafik çizer, sonunda olay yavaşlar ve asıl vurucu bölüm ise şaşırtıcı son tekniğiyle yapılır.⁷²

Bu yeni tür Rus edebiyatındaki oluşumuna 1830'lardan başlayıp 1840'a kadar tamamlamıştır. Rus edebiyatında kısa öykü türünü biçimlendiren, Puşkin'in **“Belkin Öyküleri”** (Повести Белкина) adlı eseri olmuştur. Bu öyküler kimi eleştirmenlere göre uzun öykü, kimilerine göre de kısa öyküdür. Fakat eserin yapısı ve masala yaklaşan özellikleri bu öykülerin niteliğinin kısa öykü olduğunu gösterir. Ayrıca

⁷⁰ Сю-Чжэн, Ч. (2006). *Безумие как социально-психологический и психиатрический феномен в творчестве А.П.Чехова*. Диссертация на соискание ученой степени магистра гуманитарных наук. Государственный университет Чжэнчжи институт русского языка и литературы. Тайвань, Тайбэй, 9.

⁷¹ Литвин, Л.В. (2013). 6.

⁷² Тамерченко, Н.Д. (2004) *Средние формы: Новелла, рассказ, повесть*. Теория художественного дискурса Москва: Академия, 387.

Gogol'ün "**Petersburg Öyküleri**" (Петербургские повести), Turgenyev'in "**Bir Avcının Notları**" (Записки охотника), Dostoyevski'nin "**Bay Proharçin**" (Господин Прохарчин) ve Çehov'un "**Memurun Ölümü**" adlı eserleri, Rus edebiyatında kısa öykü türünün önemli örneklerindedir.⁷³

19. yüzyılda Çehov'dan önce kısa öykü alanında adını duyuran ve kendinden sonra gelen yazarları da büyük ölçüde etkileyen, aynı zamanda Çehov'un sanatına da etkisi olmuş yazarlardan ilki Gogol'dür. Gogol'ün "**Petersburg Öyküleri**" (1830-1840) adını verdiği ve küçük insan temasını işlediği kısa öyküleri bu türün verilmiş ilk örnekleri arasında gösterilir. Turgenyev'in toprak köleliği, köylerin durumu ve toprak ağalığı gibi önemli konuların işlendiği "**Bir Avcının Notları**" (1847-1851) kitabındaki öyküleri, Dostoyevski'nin ilk eserlerinden olan, kendinden ve dünyadan umudu kesmiş, intiharın eşiğine gelmiş genç bir adamın gördüğü akıl almaz düşle yaşadığı 'uyaniş'ı anlatan "**Komik Bir Adamın Rüyası**" (1927) (Сон смешного человека), Gogol'ün ardılı olan ve kısa öykü türündeki önemli eserlerdir. Aynı zamanda bu yüzyılda Tolstoy, Korolenko, Bunin, Kuprin, Gorki gibi yazarlar da kısa öykü türünde önemli eserler vermiştir.

Rus edebiyatında kısa öykü türünün en önemli yazarlarından olan ve bu alana getirdiği yeniliklerle de diğer tüm yazarlardan ayrılan Çehov'un en belirgin özelliği, kullandığı biçemidir. "**Kısalık, yeteneğin kardeşidir.**" (Краткость-сестра таланта) sözüyle bir edebi metnin nasıl olması gerektiğini vurgulayan Çehov'un kısalık hakkındaki bu düşüncesi kullandığı biçeme de yansır. Geleneksel betimleme yöntemlerine ve 'antromorfizm' olarak adlandırılan, "**denizin soluduğu**", "**gökyüzünün baktığı**", "**doğanın fısıldadığı**" yoğun kişileştirmelere karşıdır. Ona göre doğadaki güzellik ve anlam yalnızca yalınlıkla elde edilir. "**Güneş battı**", "**hava karanlıktı**", "**yağmur başladı**" gibi sözler bu basitliğin ve yalınlığın birer örneğidirler.⁷⁴ Gorki'ye yazmış olduğu mektubunda: "**Sizin eserlerinizde okuyucunun dikkatini zorlayan ve anlaması oldukça yorucu çok fazla tanımlamalar var. Ben 'Adam çimlerin üzerinde oturuyordu' gibi bir cümle yazdığım zaman bu gayet anlaşılır olur, çünkü açık ve dikkati engelleyen bir cümle değildir. Fakat tam tersini yapıp 'kızıl sakallı ve orta yaşlı, uzun, ince bir adam yayaların çiğnediği ezilmiş otların**

⁷³ Тамерченко, Н.Д. (2011.). *Теория литературных жанров*, Москва: Академия, 74.

⁷⁴ Bates, H.E.(2001). 64.

bulunduğu yeşilliklerin üzerine, sessiz ve ürkek bir biçimde, sağına soluna bakınarak oturdu.” gibi anlaşılması zor ve karmaşık bir cümle yazarsam bu kimsenin aklına yerleşmez, oysaki edebiyat ilk saniyeden itibaren anlaşılır olmaktır.” sözleri yazarın sanatını açıklayan en önemli düşüncelerden biridir.⁷⁵

(У Вас так много определений, что вниманию читателя трудно разобраться и оно утомляется. Понятно, когда я пишу: «человек сел на траву»; это понятно, потому что ясно и не задерживает внимания. Наоборот, неудобопонятно и тяжеловато для мозгов, если я пишу: «высокий, узкогрудый, среднего роста человек с рыжей бородкой сел на зеленую, уже измятую пешеходами траву, сел бесшумно, робко и пугливо оглядываясь». Это не сразу укладывается в мозг, а беллетристика должна укладываться сразу, в секунду.)

Çehov’un öykücülüğünde yer alan en önemli bir diğer unsur şüphesiz anlamın yoğun olarak verilmesidir. Tek bir kelime ile bütünü vermeyi amaçlayan yazar, eserlerinin kısa olmasının sebebini: *“Ne kadar yoğun ve dar boyutlu yazarsanız o kadar anlamlı ve açık olur”* sözleriyle açıklar. (Чем теснее, чем компактнее, тем выразительнее и ярче.) Cümlelerinde yoğun bilgiler vermekten kaçınan yazar az sözle çok şey anlatmaya özen gösterir. Örneğin her bir cümle üzerinde titizlikle çalıştığı ve doktor bir adamın anlatıldığı *“İoniç”* (Ионич) öyküsünde geçen: *“Akşamları işten kazandığı sarı ve yeşil renkli kâğıt paraları ceplerinden çıkarırdı. Bu paraların kimisi parfüm, kimisi sirke, kimisi de balık yağı kokuyordu.”* cümlesinde yazar, doktorun çevresinde bulunan hastaların mesleklerini tek tek açıklamadan anlatır.⁷⁶

(По вечерам вынимать из карманов бумажки, добытые практикой, и, случалось, бумажек — желтых и зеленых, от которых пахло духами, и уксусом, и ладаном, и ворванью...)

Yazar öyküdeki karakterleri uzun uzun, betimlemelerle anlatmak yerine, yalnızca bir cümleyle karakterin biyografisi, mesleği, sosyal konumu, kişilik

⁷⁵ Рудяков, Н.А. (1966). *О краткости чеховских рассказов*. Москва:Просвещение, 28.

⁷⁶ Рудяков, Н.А. (1966). 29.

özellikleri, yaşı ve dış görünüşü gibi birçok özelliği bir arada verir. Örneğin; **“Hoppa Kadın”** (Попрыгунья) adlı eserinde bu durumu ifade eden şu sözler yer alır:⁷⁷

“Olga İvanovna’ya karşılıklı okuma dersleri veren, dram tiyatrosundan sanatçı, yeteneği uzun zaman önce kabul edilmiş, zarif, alçakgönüllü ve önemli biriydi. İyi kalpli, şişman olan opera sanatçısı ise Olga İvanova’ya kendini mahvettiğine inandırmak istiyordu. Tür, hayvan ve manzara ressamı, oldukça yakışıklı, sarışın ve yirmi beş yaşında bir genç olan Riyabovski ise sergilerde başarı kazanmış ve son eserini beş yüz rubleye satmıştı.”

(Артист из драматического театра, большой, давно признанный талант, изящный, умный и скромный человек и отличный чтец, учивший Ольгу Ивановну читать; певец из оперы, добродушный толстяк, со вздохом уверявший Ольгу Ивановну, что она губит себя.... жанрист, анималист и пейзажист Рябовский, очень красивый белокурый молодой человек, лет 25, имевший успех на выставках и продавший свою последнюю картину за пятьсот рублей...)⁷⁸

Çehov’un yeniliği ve yeniyi arayışı sanat hayatının her döneminde kendini gösterir. Dili ve üslubundaki sadelik, çağdaşlarının da dikkatini çekmiştir. Tolstoy bu konuyla ilgili olarak *“bence, Çehov tüm dünya için yeni, tamamıyla yeni yazma şekilleri yarattı. Bir sanatçı olarak onu hiçbir diğer Rus yazarla kıyaslayamazsınız ne Turgenyev’le ne Dostoyevski’yle ne de benimle”* der.

(Чехов создал новые, совершенно новые, по-моему, для всего мира формы писания... Чехова, как художника, нельзя уже сравнивать с прежними русскими писателями — с Тургеневым, с Достоевским или со мною).⁷⁹

Gorki, Çehov’un **“Köpeğiyle Dolaşan Kadın”** (Дама с собачкой) öyküsünü okuduktan sonra: *“Ne yapınız biliyor musunuz? Realizmi öldürünüz. Sizden sonra hiç kimse bu akımda ileri gidemez, hiç kimse sizin yaptığınız gibi basit konuları bu kadar yalın anlatamaz.”* sözüyle onun daha önce eşine rastlanmayan üslubuna değinir.

⁷⁷ Рудяков, Н.А. (1966). 29.

⁷⁸ Чехов, А. (1985) *Полное собрание сочинений и писем* Том 5. Москва:Наука, 125.

⁷⁹ Тюпа, В.И. (1989). *Художественность чеховского рассказа*. Москва: Высшая Школа, 13-32.

(Знаете что вы делаете? Убиваете реализм. Дальше вас никто не может идти по сей стезе, никто не может писать так просто о таких простых вещах как вы это умеете.)⁸⁰

Çehov, Rus edebiyatını yarattığı yeniliklerle zenginleştirir. Öykülerinde yaşanan durumun betimlenmesi görünüşte belli belirsiz olsa da fikirlerinde, kişinin ruh haline, kendisine ve etrafındaki dünyaya verdiği değerlere göre değişim gözlenir.⁸¹ Ayrıca öykülerinde iki farklı bakış açısına ait iki ana plan ve bir çatışma vardır. İlk başta olay örgüsü ilerlerken olayın tam zıttı başka bir olay yaşanarak, öykünün dönüm noktası gizli kalmış olayların aniden açıklığa kavuşmasıyla oluşur. Bu dönüm noktası komediden trajediye, trajediden komediye sapma halinden farklıdır. Öykülerinde daha çok fıkrasal olayların yer aldığı, komedi öğelerinin oluşturduğu, ironi ve mizah yer alır. Fakat trajik dünya anlayışı kısa öyküleri için çok fazla derin ve gerçekçidir.⁸² Bu dünya anlayışını Çehov, çoğu zaman anlatıcı aracılığıyla dile getirir.

Anton Çehov'un özellikle kısa öykü alanına getirdiği yenilikleri, sanat yaşamının her döneminde görmek mümkündür. Bu sebeple de yazarın yeniliklerinden hangisinin Rus nesir türü açısından daha önemli olduğunu söylemek oldukça zordur. Sürekli arayış içinde olan Çehov, çok farklı insan tipleri yaratır. Yazar, sanatının yeni özelliklerini ortaya koyarken, Rus öykü geleneğinden etkilenir. A.V.Çiçerin'e göre *"Ondan önce eser veren büyük yazarlarda olduğu gibi Çehov da Gogol'ün 'Paltosundan yola çıkar, Turgenyev'in ince şiirselliğinden pek çok şey alır. Bu şiirselliği de Şçedrin'in hiciv sanatı ile mükemmel bir şekilde birleştirir. Dostoyevski ve Tolstoy, iki fırtına şeklinde yazarın iç dünyasından geçer."* Sanatçı genel olarak eserlerinin değeri olmadığını öne sürse de kısa öykü alanında yeni bir yol açtığının farkındadır: *"Fransa'da Maupassant, bizde ise ben, kısa öykü yazmaya başladık; bu, edebiyatta yeni bir akımdır."*⁸³

Çehov'un sanat yaşamı iki ana dönemden oluşur. İlki erken dönem vodvilleri, dram oyunları, M.E. Saltikov-Şçedrin, G.Uspenski, A.N.Ostrovski, gibi yazarların

⁸⁰ Тюпа, В.И. (1989). 13-32.

⁸¹ Соколов, А.Г. (1999). *История русской литературы конца XIX начала XX века*. Москва:Академия, 24.

⁸² Михайлов, А.В. (2003). 245-249.

⁸³ Zafer, Z. (2002). 51

gelenekleriyle bağlantılı olarak ortaya çıkan novelleridir. Bu eserlerin özellikleri, toplumsal tepkilerin psikolojik sonucu olarak Çehov'un olgunluk dönemindeki **“Kılıflı Adam”** gibi eserlerinde kendini gösterir. İkincisi de Rus psikolojik gerçekçiliğinin gelenekleriyle bağlantılıdır. Kahramanların ruhsal arayışları, kalıplaşmış düşünceler ve yeniyi elde etme çabası Çehov'un **“Düello”** (Дуэль), **“Köpeğiyle Dolaşan Kadın”** gibi olgunluk dönemi öykülerinin özelliğidir.⁸⁴

Erken dönem öykülerinin en belirgin özelliği içeriğinde mizah ve ironi barındırmasıdır. Bu mizah ve ironi sadece okuyucuların ve yayınevlerinin gereksiniminden kaynaklanmayıp küçük yaşlardan itibaren yaşadığı olayları ironik bir dille anlatan yazarın karakteristik özelliğidir. Yazarın sanat yaşamındaki farklı dönemlerin özelliklerini inceleyen E.Polotskaya erken dönem öykülerindeki ironi için **“samimi, dolaysız ve karışık olmayan”** çıkarımında bulunur.⁸⁵

Anton Çehov'un olayları inceleme tarzı, işlediği bir konu üzerindeki düşüncelerini okurlara aşılama istememesi, son sözü söylememesi, öyküde yer alan durumu kahramanlarının ağzından anlatarak seçimini okurlara bırakmasıdır. Yazarın, öykü sanatına kazandırdığı en önemli özelliklerden biri, okuyucuyu pasif durumdan çıkararak aktif bir duruma getirmekle ilgilidir. Bunu öykülerindeki 'açık sonlarla' sağlar. Çehov'un açık sonları Puşkin'in **“Yevgeni Onegin”** (Евгений Онегин) ve Tolstoy'un **“Savaş ve Barış”** (Война и мир) eserlerindeki çok farklıdır. Onegin, Tatyana ve Pier Bezuhov gibi kahramanlar gerçeğin bir yansıması olsalar da gerçeğin kendisi değildirler. Oysa Çehov'un kahramanları daha gerçekçidir, okuyucuya daha yakındır, bu nedenle okuyucu eseri sonuna kadar götürmek, yazarın bitirmediği öyküyü bitirmek ister. Okuyucu, kendi tecrübelerine, bilgilerine dayanarak bunu yapmaya çalıştığı için aktif bir rol üstlenir.⁸⁶

Sonuç olarak öykü türünde kendinden önceki tüm yazarlardan daha ön planda olan Çehov'un öykücülüğünde genel olarak Gogol'ün yansıması mevcuttur. Eserlerindeki çoğu karakterler gogolvari olsa da Çehov, Gogol'den daha satirik, daha dolaysız, daha gerçekçi ve tamamıyla berrak bir dil kullanması bakımından

⁸⁴ Соколов, А.Г. (1999). 24.

⁸⁵ Сю-Чжэн, Ч. (2006). 10.

⁸⁶ Zafer, Z. (2002). 91

kendine özgü bir üsluba sahiptir.⁸⁷ 19. yüzyılın ikinci yarısında kısa öykü türünü benimseyen yazarlar, farklı anlatım özellikleriyle yaşadıkları döneme iz bırakmıştır. Fakat Çehov, günümüzde de güncelliğini koruyan 'durum öyküsü'nün yaratıcısı olmasıyla diğer yazarlardan ayrılır. Bunun yanı sıra öykülerinde yeni tipler yaratması, karmaşık konuları işlememesi, betimlemelerin çözümselliği ve ahlak normlarının resmedilmemesi gibi yönleriyle Rus ve dünya edebiyatlarında kısa öykü türüne öncülük eder.

⁸⁷ Чичерин, А.В. (1982) *Лексическая основа чеховская стиля*. Русская литература, Ленинград :Наука, 113

3. BÖLÜM

ÖYKÜLERDEKİ MOTİFLER

Çalışmamızda Anton Çehov'un farklı yıllarda kaleme aldığı öykülerini ayrıntılı olarak inceleyip çok zengin bir motif içeriğine sahip olduğunu tespit ettik. Bu öykülerden yola çıkarak "Bireysel yozlaşma" ve "Toplumsal yozlaşma" ana başlıkları altında yalnızlık, aşk-aldatma-aile ilişkileri, bencillik, toplumsal sınıf ve rütbe farkı gibi yazarın eserlerinde ön plana çıkan motifleri ele aldık.

3.1. Bireysel Yozlaşma

3.1.1. Yalnızlık/yabancılaştırma motifi

Sözlük anlamıyla yalnızlık, insanın fiziken ya da ruhen kendi başına kalma durumudur. Kavram olarak bakıldığında ise, bireyin boşluk duygusuyla karışık, yaşadığı çevreye yabancı bir şekilde toplumda var olma çabasıdır. Bu durum yaşamın bir gerçeği olarak ortaya çıkabileceği gibi, modern çağ insanının bilinçli bir tercihi şeklinde de kendini gösterebilir. Bu bağlamda yalnızlık ve yabancılaştırma kavramları birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Edebiyatta sıkça işlenen bu kavram, Türk romanında Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "**Yaban**" adlı romanı ve Halit Ziya Uşaklıgil'in eserleri dışında, Oğuz Atay ve Yusuf Atılgan'ın eserlerinde toplumsaldan bireye inilmesiyle işlenmeye başlar. Oğuz Atay, "**Tutunamayanlar**" adlı romanında kahramanları Selim Işık ve Turgut Özben'in bireyselliğe kaçışının nedenini, kahramanların içinde buldukları küçük burjuva sınıfının yaşamına, yozlaşmış değerlerine duydukları tepki olarak sergiler. Dünya edebiyatına baktığımız zaman ise çağımızın en ünlü romanlarından biri olan, Kolombiyalı yazar Gabriel Garcia Marquez'in "**Yüzyıllık Yalnızlık**" (Cien años de soledad) adlı romanı, yalnızlığı ana tema olarak alır ve bu temayı kitabın adı olarak da belirler.⁸⁸

⁸⁸ Cangüleç, Ö. (2006). *Franz Kafka'nın Die Verwandlung Ve Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otel Adlı Yapıtlarında Yabancılaştırma Ve Yalnızlık*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Hem Türk hem de dünya edebiyatında sıkça işlenen bu konu Çehov'un eserlerinde de önemli bir yer tutar. Yazar, bireysel yozlaşmadaki en etkili faktör olarak kişinin kendisine ve çevresine yabancılaşmasını gösterir. Yabancılaşma ve yalnızlık olgusu daha ziyade yazarın *“Hüzün”*, *“Bir Hekimin Yaşadıkları”*, *“Yılda Bir Kez”*, *“Canım”*, *“Korku”*, *“Eczacının Karısı”* (Аптекарьша), *“Şampanya”*, *“Yolda”* (На пути), *“Vanka”*, *“Sonbaharda”* (Осенью), gibi eserlerinde kendini gösterir. Bu kavramı, yazarın daha yoğun işlediği *“Hüzün”*, *“Vanka”*, *“Bir Hekimin Yaşadıkları”*, *“Şampanya”* ve *“Yılda Bir Kez”* öyküleri üzerinden ele almaya çalışacağız.

Yalnızlık motifinin işlendiği *“Hüzün”* adlı öyküde oğlunu kaybetmiş ve yaşadığı acıyı insanlarla paylaşmak isteyen bir babanın, insanların kayıtsızlığı karşısındaki yalnızlığı dile getirilir.

Bir hafta önce oğlunu kaybetmiş olan arabacı İona Potapov insanlarla konuşma ihtiyacı duyar. Onlara oğlunun nasıl hastalandığını, nasıl acı çektiğini, ölmeden önce neler söylediğini duyurmak ister. Bir sefer sırasında arabasına binen müşterilerin her sessiz kalışında bu konuyu anlatan Potapov'u kimse dinlemek istemez:

“Bu hafta benim..Oğlum... Oğlum öldü!”

(У меня на этой неделе... тово... сын помер!)

“E hadi Acele et! Beyler, ben kesinlikle bu şekilde gidemem. Bizi ne zaman götüreceksin?”

(Ну, погоняй, погоняй! Господа, я решительно не могу дальше так ехать! Когда он нас довезет?)⁸⁹

Hissettiği yalnızlık duygusu daha da ağırlaşan arabacı gittiği yerlerde gördüğü herkese bu konuyu açar. Öyküde anlatıcı tarafından dile getirilen *“Binlerce insan arasından onu dinleyecek birini bulabilecek midir? Fakat kalabalık onu da*

⁸⁹ ЧЕХОВ, А.П. (1985) Т. 4., 328.

acısını da fark etmeden gitmektedir. Acısı muazzam bir şekilde katlanılmaz bir hal alır” cümleleri ne denli yalnız olduğunun bir göstergesidir.

(Не найдется ли из этих тысяч людей хоть один, который выслушал бы его? Но толпы бегут, не замечая ни его, ни тоски... Тоска громадная, не знающая границ.)⁹⁰

En sonunda hana dönen arabacı atının yanına gider ve tüm derdini ona anlatmaya başlar:

“İşte böyle, kısrakçığım... Kuzma İoniç yok artık... Tanrı böyle istemiş... Durup dururken öldü. Düşün bir kere: Senin bir tayın var, sen onun öz anasisin... Bir gün bakmışsın, birdenbire ölüvermiş... Acımaz mısın?”

(Так-то, брат кобылочка... Нету Кузьмы Ионыча... Приказал долго жить... Взял и помер зря... Таперя, скажем, у тебя жеребеночек, и ты этому жеребеночку родная мать... И вдруг, скажем, этот самый жеребеночек приказал долго жить... Ведь жалко?)

91

İnsanlar sadece kendi işleriyle meşgulken etrafında olup bitenlere karşı kayıtsızdırlar. Petersburg gibi kalabalık bir şehirde yaşayan ve bir adamın acısını duymada sağır kalan bir toplum, eleştirmen O.V. Şalığına'nın söylemiyle *'dinamiğin durağanlığı'*dir (статика-динамика).⁹² Sürekli hareket halindeki dinamik bir toplumda yaşadığı halde, sıkıntısını bir atla paylaşmak zorunda kalan arabacının düştüğü yalnızlık etrafındaki insanların durağanlığından kaynaklanır.

Yalnızlık temasının işlendiği **Vanka** adlı öyküde ise yalnızlığa itilme söz konusudur. Öyküde dokuz yaşındaki yetim Vanka kunduracı çırağıdır. Ustasının çocuklarını beşikte sallarken uyuyakalması veya yanlış bir iş yapması dayak yemesine sebep olur. Çalıştığı yerde doğru dürüst yemek verilmez, kalfalar tarafından hırsızlığa zorlanır. Çevresindekilerden gördüğü kötü muamele ve çıkarıcı yaklaşımlar Vanka'nın kendi içine kapanmasına yol açar. Yaşadığı zorluklar

⁹⁰ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 329.

⁹¹ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 330.

⁹² Шишко, Э.С. (2009) *Особенности художественного пространства в рассказе А.П. Чехова «Тоска»*, Таганрог, 42.

karşısında yalnızlaşan Vanka, çareyi tek yakını olarak gördüğü dedesine mektup yazmakta bulur:

“Sevgili dedeciğim Konstantin Makariç... Ben sana bu mektubu yazıyorum. Noel'inizi kutlar, yüce Tanrı'dan iyilikler dilerim. Benim babam da yok, anneciğim de... Yakınım olarak bir tek sen kaldın.”

(Милый дедушка, Константин Макарыч! И пишу тебе письмо. Поздравляю вас с Рождеством и желаю тебе всего от господа бога. Нету у меня ни отца, ни маменьки, только ты у меня один остался.)⁹³

Vanka'nın yazdığı mektuptan oluşan öyküde Vanka'nın tek dileği Moskova'daki acı dolu hayatından kurtulmaktır, bunun için her şeye razıdır. Mektubunda dedesine onu gelip alması karşılığında her şeyi yapacağını, ömür boyunca dedesine bakacağını ölünce bile onu duasız bırakmayacağını anlatan masum dileklerde bulunur. Vanka'nın durumunu anlatan *“Kendim köye gelmeyi isterdim, ama ayakkabım yok, soğuktan donarım diye korkuyorum.”* (Хотел было пешком на деревню бежать, да сапогов нету, морозу боюсь.) cümlesi de Vanka'nın ne denli zor bir durumda olduğunu gösterir.

Vanka'nın yaşadığı acıların ve yalnızlığının tek sebebi büyüklerin acımasızlığıdır. Bu bağlamda öykü Rus hiyerarşisinin küçük bir örneğini temsil etmesi açısından önemlidir: *“Dün akşam beni dövdüler. Ustam saçımdan çekerek avluya çıkardı... Yiyecek hiçbir şeyim yok. Sabahları yalnız ekmek, öğleyin lapa, akşama gene ekmek veriyorlar. Sevgili dedeciğim, Tanrı aşkına kurtar beni buradan, köye götür. Benim gelme şansım yok. Artık dayanamayacağım. Ayaklarına kapanarak yalvarıyorum, yemin ederim ömrüm oldukça sana dua ederim. Beni buradan götür yoksa ölürüm.”*

(А вчерась мне была выволочка. Хозяин выволок меня за волосья на двор... А еды нету никакой. Утром дают хлеба, в обед каши и к вечеру тоже хлеба,.. Милый дедушка, сделай божецкую милость, возьми меня отсюда домой, на деревню, нету

⁹³ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 478.

никакой моей возможности... Кланяюсь тебе в ножки и буду вечно бога молить, увези меня отсюда, а то помру...) ⁹⁴

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere Vanka'nın kötü şartlar altında yaşamasına ve acı çekip yalnızlığa itilmesine içinde bulunduğu toplum neden olur. Çehov, hayatın acımasızlığını, Vanka'nın yalnızlığa mahkûm kalışını, ulaşamayacağı mutluluğunu ve acılarını dokuz yaşındaki bir çocuğun kendi yazdığı mektup üzerinden aktararak yaşadığı yalnızlığın okuyucuda çarpıcı bir etki yaratmasını sağlar. ⁹⁵

“Bir Hekimin Yaşadıkları” adlı öyküde genç, güzel ve zengin bir kız olan Liza'nın yaşamı anlatılır. Çocukluğundan beri hasta olan genç kız pek çok kez tedavi görmüş, fakat hastalığının teşhisi konulamamıştır. Fenalaştığı bir gecede Moskova'da eğitim almış genç hekim Korolev, Liza'yı muayene ettikten sonra onun fiziksel açıdan herhangi bir rahatsızlığı olmadığını anlar. Kızın yaşadığı buhranın sebebini merak eden hekim, geceyi orada geçirmeye karar verir.

Liza'nın annesi hayatı boyunca onu çok iyi beslemiş, hiçbir şeyi esirgememiş, ona düzgün bir eğitim vermek, Fransızca, müzik, dans öğretmek için elinden geleni yapmış, öğretmenlerin, doktorların en iyisini tutmuş, fakat yıllardır kimsenin çözemediği bu hastalığı yüzünden kızını bir gün bile mutlu görememiştir. Annesinin anlattıkları karşısında çok üzülen Korolev, herkes uyuduktan sonra Liza'nın odasına girerek onunla konuşmaya karar verir. Liza hasta olmadığını farkındadır. Tek isteği hekimlere görünmek yerine diğer insanlarla yakın ilişkiler kurabilmektir. Doktor Korolev'in arkadaşı olup olmadığı sorusuna içini dökmek istercesine şöyle der:

“Hayır, yalnızım. Bir annem var, onu seviyorum, fakat gene de yalnızım. Kaderim böyleymiş... Yalnız insanlar çok okurlar, fakat az konuşup az dinlerler.”

(Я одинока. У меня есть мать, я люблю ее, но всё же я одинока. Так жизнь сложилась... Одинокие много читают, но мало говорят и мало слышат.) ⁹⁶

⁹⁴ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 479.

⁹⁵ Болломов, Н.А., Келдыш, В.А. (2001). *Русская литература рубежа веков*. Москва: Наследие, 393.

⁹⁶ Чехов, А.П. (1985). Т. 10., 83.

Korolev ile iletişim kuran Liza'nın uzun süren yalnızlığı ve yaşadığı ruh hali kısa sürede değişime girmiştir. Bu zamana kadar ona acı veren tek şey yalnızlığı iken o an hissettiği geleceğe ve değişime karşı duyduğu özlemdir. Öyküdeki en önemli olay, Çehov'un yeniliğe açık bir karakteri olan Liza'nın tanımadığı bir adama içini açması ve yalnızlığını paylaşmasıdır.⁹⁷ Alıntıdan da anlaşılacağı üzere annesinin sözünden çıkamayan, onun tasarladığı bir dünyada yaşama zorunluluğundan ötürü çıkış yolu bulamayan ve bunun sonucunu da yalnız kalmakla ödeyen Liza karakteriyle Çehov, yalnızlığın sadece fakir ve kimsesizlere mahsus bir durum olmadığını, zengin insanların da bu sorundan mustarip olduğunu ve paranın bile bu sorunu çözmeye yetemeyeceğini gözler önüne serer.

“Şampanya” öyküsünde ise yalnızlık duygusunun kişilerde oluşturduğu buhran anlatılır. Öyküde kilometrelerce ötesinde dahi hiçbir binanın bulunmadığı bir istasyonda, tek eğlencesi yoldan geçen trenlere bakmak olan bir istasyon şefinin yalnızlığı şu sözlerle vurgulanır:

“Çocuklarımız yoktu, misafirlerimiz ise ne yaparsak yapalım gene de gelmezlerdi evimize. Ben tek başıma hat boyunda yaşayan komşularla görüşürdüm, o da ayda birden fazla değil...”

(Детей у меня не было, гостей, бывало, ко мне никаким калачом не заманишь, а сам я мог ездить в гости только к сослуживцам по линии, да и то не чаще одного раза в месяц.)⁹⁸

Yıllardır hayatını sevmediği karısıyla baş başa sürdüren istasyon şefini heyecanlandıran tek şey, geçmişte bir bahis sonucu kazandığı şampanyayı yılbaşı gecesi içecek olmasıdır. Karısıyla geçirdiği sıkıcı bir yılbaşı gecesinde şampanyanın yarısını döken istasyon şefi, karısının bunun kötü alamet olduğunu ve başlarına bir şey geleceğini yineleyip durmasından sonra evden çıkar. Bozkırda tek başına kalan istasyon şefi yalnız geçen hayatını *“yakalanıp kızartılmış, yenilmek üzere masaya gelen bir balık”*a benzetir:

⁹⁷ Фрадкина, С. (1957). *Особенности создания типических образов в рассказах А.П.Чехова*. Пермь: Пермское книжное издательство, 258.

⁹⁸ Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 12.

“Gençliğim boşu boşuna elden gitti. Küçük çocukken ailemi kaybettim, liseden kovuldum. Soylu bir aileden geliyorum ancak eğitim, öğrenim görmeden büyüdüğüm için bildiklerim basit bir demiryolu işçisinininkinden fazla değil. Ne evim var, ne akrabalarım, ne dostlarım ne de sevdiğim bir işim.”

(Молодость моя погибла ни за грош. Родители мои умерли, когда я был еще ребенком, из гимназии меня выгнали. Родился я в дворянской семье, но не получил ни воспитания, ни образования, и знаний у меня не больше, чем у любого смазчика. Нет у меня ни приюта, ни близких, ни друзей, ни любимого дела.)⁹⁹

Eve döndüğünde karısının ahlaki değerlerden yoksun yengesini kendilerine misafir olarak geldiğini gören istasyon şefi, ona âşık olur ve onun gidişiyle yaşadığı yalnızlık daha da derinleşir:

“Her şey tepetaklak olmuştu. Beni bir tüy gibi döndürerek fırlatan, korkunç, kudurgan kasırgayı hatırlıyorum. Kasırga o kadar uzun süre esti ki yeryüzünden karımı da yengenin kendisini de benim tüm gücümü de sildi. Ondan sonra bozkırdaki küçük istasyondan alıp gördüğünüz gibi bu karanlık sokağa bıraktı.”

(Всё полетело к чёрту верхним концом вниз. Помнится мне страшный, бешеный вихрь, который закружил меня, как перышко. Кружил он долго и стер с лица земли и жену, и самую тетю, и мою силу. Из степного полустанка, как видите, он забросил меня на эту темную улицу.)¹⁰⁰

Öyküde istasyon bekçisinin yalnızlığı o kadar büyüktür ki karısı dışında gördüğü ilk kadına, akrabası olmasına rağmen âşık olur ve onu hayatının merkezine koyar. Yengenin gidişi ise istasyon bekçisinin tüm hayallerini elinden alır. Yalnız dünyasına geri dönen istasyon bekçisinin bu durumdan kurtulması mümkün olmaz. Bu öyküsünde Çehov, istasyon bekçisi ve şampanya örneği aracılığıyla insanların yaşamlarını ne kadar küçük şeylerle renklendirmeye çalıştığını, ancak bunda bile başarılı olamadığını gözler önüne serer.¹⁰¹

⁹⁹ Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 14.

¹⁰⁰ Чехов, А.П.. (1985). Т. 6., 17.

¹⁰¹ Фрадкина, С. (1957). 262.

“Yılda Bir Kez” öyküsü ise ihtiyar bir prensesin tüm servetini ve gücünü kaybettikten sonra yaşadığı bunalımı, insanların acımasızlığı yüzünden yapayalnız kalışını bununla birlikte insanlara ve onların sevgisine duyduğu özlemi konu alır.

Prensесin doğum günü dolayısıyla evinde büyük bir hazırlık yapılır. Baron Tramb, Prens Halahadzev, General Bitkov ve tüccar sınıfından Htulkin ile Pereulkov’un da aralarında bulunduğu yaklaşık yirmi kişinin gelmesi planlanır. Beklenen saat olduğunda kimsenin gelmediğini gören Prensес, her yıl olduğu gibi sinir krizi geçirir ve neden gelmediklerini sorgular:

“Hiç kimse gelmedi. Ne Baron, ne Prens ne Buvitski... Hepsi beni terk etti. Ben olmasam bugünkü mevkilerinde olabilirler miydi? Mutluluklarını, meslekteki ilerlemelerini bana borçlular, sadece bana! Ben yardım etmeseydim şimdi kim onlara saygı duyardı?... Kimseden iyilik beklediğim yok. Yeğenim Jan bile gelmedi. Ben ona ne kötülük yaptım? Başkalarından aldığı bütün senetlerini ödedim.”

(Никто не приехал! Ни барон, ни князь Халахадзе, ни Жорж Бувицкий... Оставили меня! А ведь не будь меня, что бы из них вышло? Мне обязаны они своим счастьем, своей карьерой только мне. Без меня из них ничего бы не вышло. Я не прошу благодарности... Даже племянник Жан не приехал. Отчего он не приехал? Что я ему худого сделала? Я заплатила по всем его вексялям...)¹⁰²

Bunun üzerine Prensес’in tek dostu ve yaveri olan Mark, onun için çok endişelenerek Prensес’in yeğeni Jan’ın evine gider. Yaverin yalvarışlarına dayanamayan Jan, halasının evine gitmeyi kabul eder. Prensес onu görür görmez çok mutlu olur, fakat Jan’ın tek derdi halasından alacağı paradır.

Görüldüğü üzere Çehov, yalnızlık duygusunun bir sınıfa ait olmadığını, yaşadığı dönemde insanların yozlaşmış değerleri yüzünden yalnız bırakıldığını farklı öyküler ve karakterler aracılığıyla aktarır. 19.yüzyıl Rus toplumunda insanların bireysel çıkarları, çevrelerinde olup bitene karşı kayıtsız kalışları yüzünden yaşadıkları bunalımı yalnızlık motifi aracılığıyla ortaya koyar.

¹⁰² Чехов, А.П. (1985). т. 3., 17.

3.1.1.1. Aşk-Aldatma-Aile İlişkileri

Edebiyatın en eski ve sıkça işlenen konularından biri olan aşk ve evlilik ilişkileri Çehov'un öykülerinde de yer almaktadır. Aşk, evlilik, aldatma ve Rus toplum yapısını yansıtan aile bağları ve bunların da beraberinde getirdiği sorunlar üzerine yaptığımız incelemede ön plana çıkan **“Küçük Volodya ve Büyük Volodya”**, **“Mutsuzluk”**, **“Korku”**, **“Volodya”**, **“Köylü Kadınlar”** ve **“Eş”** eserlerini analiz etmeye çalışacağız.

Yazarın **Küçük Volodya ve Büyük Volodya** adlı öyküsünün kahramanı Sofya, uçarı ve hoppa bir kadındır. Çocukluk aşkı Küçük Volodya, karmaşık gönül ilişkileri yaşayan, buna rağmen eğitim hayatını kesintisiz sürdüren başarılı bir gençtir. Çocukluk günlerinde Sofya'yla birlikte aynı apartmanda oturmuş ve bir aşk yaşamıştır. Bu aşk Sofya'nın, kuzeni Rita gibi evde kalmaktan korktuğu, babasının yanında yaşamaktan sıkıldığı ve zengin olduğu için, kendisinden otuz yaş büyük olan büyük Volodya ile evlenmesine kadar devam etmiştir. Kocasını Büyük Volodya yaşına rağmen sağlıklı, dinç, nükteci ve yaşam dolu bir adamdır. Küçük Volodya ile Büyük Volodya'nın birlikte eğlendikleri bir gecenin sabahında kocasından nefret ettiğini anlayan Sofya, bu yaşama katlanamayacağını asıl sevdiği kişinin Küçük Volodya olduğunu düşünür. Küçük Volodya'nın kendisine uğradığı bir gün kocasını onunla aldatan Sofya beklediğini bulamayınca yaşamı eskisi gibi sıkıcı bir şekilde sürmeye devam eder.

Sofya yaşadığı topluma ayak uyduramayan, ahlaki bakımdan yozlaşmış ne istediğini bilmeyen bir kadındır. Bu özelliklerinin farkında olup tek suçlunun çevre olduğuna inanır: *“Ben değersiz, berbat, ilkeleri olmayan, dar kafalı bir kadını. Bir sürü yanlışlarım var, belki de akıl hastası ahlaki bozulmuş biriyim. Bu yüzden beni küçük görmek gerekir. Ancak siz Volodya, benden on yaş büyüksünüz, kocam da otuz yaş büyük. Sizlerin gözü önünde büyüdüm. İsteseydiniz beni yetiştirerek her şey yapabilirdiniz, hatta bir melek bile.”*

(я ничтожная, дрянная, беспринципная, недалекая женщина... У меня тьма, тьма ошибок, я психопатка, испорченная, и меня за это презирать надо. Но ведь вы, Володя, старше меня на десять лет, а муж старше меня на тридцать лет. Я росла на ваших глазах, и если бы вы захотели, то могли бы сделать из меня всё, что вам угодно, хоть ангела.)¹⁰³

Çehov, Sofya gibi, zayıf karakterli, ahlaki bakımdan çöküş yaşayan ve kendi iradesi dışında etrafındaki insanlara bağımlı olan kadınların, gelişimlerinin eksik yönlerinden etrafındakileri sorumlu tutmasını yukarıdaki alıntıyla vermektedir.¹⁰⁴

Sofya'nın çelişkili düşünceleri, onun iç huzuru bulamamasına ve sürekli bir arayış içinde olmasına sebep olur. Sofya öykünün başında kocasına ne kadar âşık olduğunu, küçük Volodya'ya karşı da eski duygularından eser kalmadığını, hatta onu can sıkıcı, önemsiz bulduğunu belirtirken çelişkili yapısı yüzünden bir gece sonrasında kocasından nefret ederek küçük Volodya'ya olan aşkını dile getirir. Öyküde yer alan bir diğer çelişki unsuru ise Sofya'nın manastırda gördüğü arkadaşı Olga gibi olmak istemesi, fakat ardından da manastırda yaşamayı delilik saymasıdır. Her yaşadığı durumu çelişkili değerlendiren ve ne istediğini bilmeyen Sofya'nın hayatı mutsuz ve sıkıcı bir şekilde devam eder.

Çehov, Sofya karakteriyle ne istediğini bilmeyen, elindekiyle yetinmeyen, hayalini kurduğu şeye sahip olduğunda bile mutlu olamayan kadın tiplerini resmeder.

Aynı şekilde ahlaksal yozlaşmaya örnek oluşturan "**Mutsuzluk**" adlı öyküde, evli bir kadın olan Sofya Petrovna'nın eşini komşusuyla aldatması üzerine ahlak ve evlilik bağı sorgulanır.

Sofya, evli ve çocukları olan güzel bir kadındır. Yazlık komşuları avukat İlyin ile yaklaşık beş yıldır aile dostu olmalarına rağmen son birkaç haftadır sık sık buluşmaktadır. Sofya kendisini seven İlyin'i her seferinde evli ve iffetli bir kadın olduğunu ileri sürerek reddeder, fakat onunla buluşmaktan da geri kalmaz. İlyin buluşmalarının olduğu bir gün bu durumu sorgular: "*Eğer benim çirkin oyunuma*

¹⁰³ Çехов, А.П. (1985). Т. 8., 223.

¹⁰⁴ Бердников, Г.П. (1974). 326.

karşıysanız, neden buraya geldiniz? Sizi kim zorla getirdi? Mektuplarımda sizden kesin 'evet' ya da 'hayır' yanıtı vermenizi beklerken, siz bunun yerine benimle her gün rastgele karşılaşmışsınız gibi bir hava yaratıyor, bana ahlak dersi veriyorsunuz.”

(Если вы против моей некрасивой игры, то зачем же вы сюда пришли? Что тянуло вас сюда? В своих письмах я прошу у вас только категорического, прямого ответа — да или нет, а вы вместо прямого ответа норовите каждый день «нечаянно» встретиться со мной и угощаете меня цитатами из прописей!)¹⁰⁵

Çelişkili düşünceleri ve ne istediğini bilmeyen yapısıyla Sofya, İlyin'in ilgisinden hem rahatsızlık duyar, hem de zevk alır. Yetenekli ve yakışıklı bir adamın kendisi gibi sade bir kadınla ilgilenmesi onu toplum gözünde değerli hissettireceği için İlyin'i tam anlamıyla reddetmez, fakat çocukları ve kocasını düşününce reddetmesi gerektiğine inanarak şu sözleri ifade eder: *“Ben evli biriyim, kocamı seviyor ve saygı duyuyorum... Bir de kızım var. Bunları hiç göz önüne almıyor musunuz? Ayrıca eski bir dostumuz olarak ailenin temelleriyle ilgili görüşlerimi bildiğinizi sanıyordum.”*

(Я замужем, люблю и уважаю своего мужа... у меня есть дочь... Неужели вы это ни во что не ставите? Кроме того, вам, как моему старинному приятелю, известен мой взгляд на семью... на семейные основы вообще...)¹⁰⁶

Bu sözler üzerine kendisinden uzaklaşan İlyin'i kaybetmek istemeyen Sofya, onun geri çekileceğini anlayınca kur yapmaya başlar ve yalnız kaldıkları bir gün kendisine sarılmasına izin verir. İçinde bulunan bu çelişkiye anlam veremeyen Sofya sürekli olarak: *“Dizlerine tatlı tatlı, küvette gibi sımsıcak sarıldığı anda zalim bir düşünceyle duygularında bir anlam arıyordu. Neden kaçamıyorsun? Demek ki bunu sen de istiyorsun...”* sorusunu sorarak davranışlarındaki karışıklığı anlamaya çalışır.

(Когда колени ее приятно пожимались, как в теплой ванне, она с каким-то злым ехидством искала в своих ощущениях смысла. в глубине души какой-то отдаленный кусочек злорадно поддразнивал: «Отчего же не уходишь? Значит, это так и должно быть? Да?») ¹⁰⁷

¹⁰⁵ А. П. Чехов. (1985). Т. 6., 175.

¹⁰⁶ А. П. Чехов. (1985). Т. 6., 175.

¹⁰⁷ Чехов, А.П.. (1985). Т. 6., 176.

Onunla birlikte olduktan sonra kocasının eve geleceğini söyleyerek oradan ayrılan Sofya, iyi bir eş, iyi bir anne olduğunu, İlyin'e sözünü ettiği 'aile temelleri'ne henüz bozulmuşluğun bulaşmadığını kanıtlamak isteyerek eşine yemek yapar. Fakat kocasının eve dönmesine sevinmemesinden, yemek sırasındaki tavırlarını beğenmemesinden kendisine karşı bir nefret uyanmaya başladığı sonucunu çıkarır. Bu duygudan çok korkan Sofya, eşine birlikte tatil yapmayı teklif eder. Kocasının bu teklifi reddetmesi ve kendisiyle ilgilenmemesi Sofya'nın tüm duygularının İlyin'e kaymasına sebep olur. Evinde davet verdikleri bir gece kendilerine konuk olarak gelen İlyin ile birlikte evden kaçar.

Görüldüğü üzere yazar, 19.yüzyıl Rus toplumunda aile bağlarının ne denli zayıf olduğunu, üstelik ne istediğini bilmeyen kadınları "**Mutsuzluk**" ve "**Küçük Volodya ve Büyük Volodya**" öykülerinin ortak başkahramanı Sofya ile özdeşleştirir. Bu karakter aracılığıyla dönem kadınının çelişkili yapısı objektif bir biçimde ortaya konulur. ¹⁰⁸

1889 yılında yazılan "**Korku**" adlı eserinin kahramanı Dmitri Petroviç hayattan zevk almayan ve zaafı olan silik bir insandır. Karısı Mariya'nın onu sevmemesi yaşadığı topluma uyum sağlayamamasına sebep olur. Korku içinde yaşayan ve iç huzura bir türlü kavuşamayan Dmitri, bu duygularını yakın arkadaşı olan anlatıcıyla paylaşır.

Bir gezi sırasında arkadaşına içini döken Dmitri Petroviç'in başlıca mutsuzluk kaynağı aile yaşantısıdır. Evlenmeden önce âşık olduğu Mariya'ya tam beş kez evlilik teklifi etmiş ve her seferinde de reddedilmiştir. Ancak Mariya altıncısında, "Sizi sevmiyorum, ancak size tümüyle sadık bir eş olacağım." sözleriyle evlenme teklifini kabul etmiş, fakat yıllar geçtikçe Dmitri'ye karşı ilgisizliğini devam ettirmiştir.

Dmitri'nin korkusu da yalnızlığının büyümesiyle ortaya çıkmıştır. Mariya, kocasının erken yattığı bir gece evlerinde kalan anlatıcıya olan aşkını itiraf eder ve geceyi onunla birlikte geçirir. Ertesi sabah şapkasını almak üzere anlatıcının odasına giren Dmitri Petroviç karısını orada görür ve güvensizliğini vurgulamak için

¹⁰⁸ Фрадкина, С. (1957). 258.

şu cümleleri kurar: “Anlaşılan, şu dünyadan hiçbir şey anlamamak kaderime yazılmış, Eğer siz bir şey anlıyorsanız kutlarım. Gözlerimin önü kapkaranlık.”

(Мне, вероятно, на роду написано ничего не понимать. Если вы понимаете что-нибудь, то... поздравляю вас. У меня темно в глазах.)¹⁰⁹ Öykünün sonunda anlatıcı pişman olmuş, fakat Dmitri Petroviç’in korkusu ona bulaşmıştır.

Çehov, Dimitri Petroviç ve anlatıcı aracılığıyla bir kadının iki adamı nasıl bir korku içine sürüklediğini gösterir. Dimitri Petroviç’in tek isteği aile yaşantısında mutlu olmak ve karısından sevgi görmektir. Yıllarca ona sadık kalarak bu sevgiyi bekler, ancak emeğinin karşılığını yakın arkadaşıyla aldatılmak olarak alır. Buna rağmen karısını terk etmeyen Dimitri Petroviç’in hayatı korku içinde sürmeye devam eder.

Volodya adlı öyküde ise aile bağları yüzünden bir gencin intihara sürüklenişi anlatılır. Volodya henüz on yedi yaşında, sıkılgan, çirkin, hastalıklı bir delikanlıdır. Annesi ise akıllı bir karış havada, şımarık, kendisinin ve kocasının servetini saçıp savuran biridir. Yüksek sosyete düşkünü annesinin, soyluluğa özenen Şmuhina ailesinin evine haftada iki kez gitmesi Volodya’yı bunalıma sürükler. Çünkü Bayan Şmuhina ve yeğenlerinin, annesine gereken saygıyı göstermek yerine onunla açık açık alay etmesi Volodya’nın onurunu yaralamaktadır. Üstelik bugüne kadar hiç tatmadığı tuhaf, hoşça gitmeyen bir duygudan da kurtulamaz. Bayan Şmuhina’nın yeğeni Nyuta’ya âşık olmuştur. Nyuta otuz yaşlarında evli ve ahlak yoksunu bir kadındır. Amacı Volodya’yla bir serüven yaşamak olan bu kadın onu baştan çıkarmaya çalışır. Nyuta’nın ilgisini hisseden Volodya, elinde olmadan onu sevdiğini söyleyip oradan uzaklaşır. Daha sonra bir çocuk gibi davrandığını düşünerek utanç duyar, fakat yaşadığı tecrübeden cesaret bulup ertesi gün gireceği sınavını umursamaz ve orada kalmayı tercih eder. İlk fırsatta Nyuta’yla bir gün önce yaşadığı anı tekrarlamak isteyip onu öpmeye çalışır, fakat reddedilir.

Volodya akşamüstü annesiyle eve dönerken annesinin üzerinde Nyuta’nın hediye ettiği bluzu görünce çıldırır. Annesine olan nefreti günden güne büyüyen Volodya bunu açık bir şekilde dile getirmekten kendini alamaz. Babasının servetini harcadığını bu serveti geri kazanmak için yaşına ve konumuna uygun

¹⁰⁹ Чехов, А.П. (1985). Т. 8., 138.

davranmadığını annesinin yüzüne vurur. Eve döndüklerinde annesinin, arkadaşlarına Şmuhinlere akraba olduklarını ve evlerinde çok güzel ağırlandıklarını anlattığı sırada Volodya, onu yalancılıkla suçlar. Öfke nöbeti geçiren Volodya yaşadığı bunalıma dayanamaz ve kendini öldürür.

Volodya'nın yaşamı boyunca annesine karşı duyduğu utanç ve öfke onun benliğini yok etmesini isteyecek kadar büyüktür. Bir kadına karşı ümitsiz hisler besleyen karşılık bulamayınca da kendinden tiksinen bu karakterin oluşumunda içinde bulunduğu aile yaşantısı en önemli etkidir. Babasının yokluğu, annesinin gösteriş düşkünlüğü ve kendinden başka hiçbir şeyle ilgilenmeyişi Volodya'nın içinde bulunduğu tabakaya karşı olan nefreti en sonunda ise intiharına sebep olur. Çehov, Volodya karakteriyle bir çocuğun gelişiminde aile faktörünün ne denli önemli olduğunu gösterir.¹¹⁰ Çehov'un çocukluğuyla ilgili edindiğimiz bilgilere göre, onun yaşantısını biçimlendiren annesinin ilgisi ve şefkatidir. Bir annenin nasıl olması gerektiğinden çok nasıl olmaması gerektiğini resmeden Çehov'un eserlerinde kadın karakterler ve onların kişilik özellikleri ayrı bir önem teşkil eder.

Toplum geleneklerini ve aile yaşantısını gözler önüne seren **Köylü Kadınlar** adlı öyküde iç içe geçmiş bir aldatma, hayattan beklentilerin karşılanamaması, umutsuzluk ve ahlaki yozlaşma söz konusudur.

Öykü, Diyudya lakabıyla anılan bir han sahibinin evine gelen Matyev Savviç'in anlattığı trajik bir olayı konu alır. Dul ve yaşlı bir kadın olan Marfa hastalandıktan sonra küçük oğlu Vasya'yı evlendirmek ister. Marfa, Vasya'yı Maşenka adlı on yedi yaşında güzel bir kızla evlendirdikten sonra ölür. Altı ay kadar mutlu bir evlilikleri olan çiftin kaderi Vasya'nın askere çağırılmasıyla değişir. Kızın evde yalnız kalmasından faydalanan komşusu Matyev, kızla görüşmek için bahaneler uydurur:

“Maşenka'nın evine gitmediğim günler kendimde olmadığımı, onu özlediğimi fark ettim. Ona gitmek için sürekli bahaneler uyduruyordum. Bir gün, ‘Kış için pencerelere çerçeve takılması lazım’ diye onun evine girmeye çalışıyordum... Bu dünyada, kadın soyundan her türlü kötülük gelir, her pislik bulaşır. Sadece biz günahkârlar değil, en kutsal adamlar bile doğru yoldan ayrılır. Maşenka bu gelip

¹¹⁰ Голубков, В.В. (1957) *Работа А.П. Чехова над рассказом*. Москва: Просвещение, 245.

gitmelerime karşı koymadı. Kocasını hatırlayacağı ve kendini tutacağı yerde bana aşık oldu.”

(Стал я замечать, что в который день не пойду к ней, мне словно не по себе, скучно. И всё придумываю, за чем бы к ней сходить. Вам, говорю, пора зимние рамы вставлять...На этом свете от женского пола много зла и всякой пакости. Не только мы, грешные, но и святые мужи совращались. Машенька меня от себя не отвадила. Вместо того, чтоб мужа помнить и себя соблюдать, она меня полюбила.)¹¹¹

Rus toplumundaki kadın algısını gösteren bu alıntıdan anlaşılacağı üzere Maşenka’yı etkilemek için ona kur yapan kişi Matyev olduğu halde, birlikte işledikleri günahın suçlusu kendisine karşı koyamadığı için Maşenka’dır. Diyudya’ya söylediği sözlere içtenlikle inanan Matyev, bu düşüncenin korkudan değil vicdanından ileri geldiğini öne sürer. Bu aşağılayıcı ve dehşet verici düşünce Matyev’in kendi görüşünün özelliklerini ve ahlaki ilkelerini yansıtır.¹¹²

Matyev ve Maşenka’nın birliktelikleri devam ederken iki yıl sonra Vasya’dan eve döneceğine dair bir mektup gelir. Bu sırada Matyev de bir kızla nişanlanmıştır, fakat Maşenka’yla olan ilişkisi devam etmektedir. Mektubun üzerine ayrılmaları gerektiğine karar veren Matyev, Maşenka’ya kocasına dönmesi gerektiğini, kilise nikâhlı olduğunu ve kutsal kitapta evlilik üzerine yazılanları hatırlatır: *“Seninle biz günaha girdik, artık vicdan yapıp Tanrı’dan korkmalıyız. Vasya’nın da önünde diz çöküp, kendimizi bağışlatmalıyız. O insancıl, çekingen biridir. Bizi öldürmeyecektir.”*

(Погрешили, говорю, мы с тобой и будет, надо совесть иметь и бога бояться. Повинимся, говорю, перед Васей, он человек смирный, робкий — не убьет.)¹¹³

Daha sonra Vasya’nın gelmesiyle ona her şeyi itiraf eden Maşenka onu sevmediğini ve onunla yaşamak istemediğini belirtir. Tüm bunlara şahit olan Matyev, Vasya’dan onu bağışlamasını ister. Yapılan büyük hatalara rağmen Vasya, hem karısını hem de Matyev’i bağışlar. Her şey yolunda giderken Maşenka, Vasya’yı zehirler ve oğluyla birlikte hapishaneye girer. Sekiz ay geçtikten sonra yargılanmaya

¹¹¹ Чехов, А.П. (1985). Т.7, 344.

¹¹² Бердников, Г.П. (1974). 264.

¹¹³ Чехов, А.П. (1985). Т.7., 345.

başlayan Maşenka suçunu asla kabul etmez. Matyev: “suç onun. Saklamaya gerek yok, kocasını sevmiyordu, huysuz bir kadındı.” şeklinde şahitlik yaparak Maşenka’nın on üç yıl Sibiryaya sürgün edilmesine neden olur. Nitekim yaptığı kötülükler ayağına dolaşan Maşenka, Sibiryaya kadar dayanamayıp yolda ölür. Matyev de merhamet duygusuyla Maşenka’nın oğlu Kuzka’yı yanına alır.

Öyküde yaşanan pişmanlıklar sadece Maşenka’nın Vasya’yla evlenmesi ve onu Matyev’le aldatmasıyla sınırlı değildir. Han sahibi Diyudya’nın oğullarıyla evlenen Varvara ve Sofya da yaptıkları evliliklerden bekledikleri mutluluğu bulamamışlardır. Varvara sırf zengin olduğu için kocasıyla evlenir, fakat onu papazın oğluyla aldatır, Sofya’nın kocası ise onu fabrikadan kovup baba evine gönderir, kendisi ise başka bir kadınla yaşar. Bu üç farklı mutsuz yaşam hikâyesi, Rus yaşantısındaki evliliklerin birer portresi niteliğinde olup bireysel yozlaşmanın örneklerini oluştururlar.¹¹⁴

“Eş” adlı öyküde Nikolay Yevgrafiç, erkek kardeşi tarafından gönderilen telgrafı bulmak için çekmeceleri karıştırırken, Monte-Carlo’dan karısı Olga Dmitriyevna adına verilmek üzere yollanmış bir mektup bulur. Altında Michel adında birinin imzasını ve mektubun İngilizce yazıldığını gördükten sonra bunun bir aşk mektubu olduğunu düşünür.

Yedi yıllık evliliği sürecince karısının her hareketinden kuşkulanan Nikolay Yevgrafiç, bundan bir buçuk yıl önce Petersburg’a gittiklerini, orada mühendis olan eski bir okul arkadaşının, Ris diye tuhaf bir soyadı olan Michel adında genç bir erkekle tanıştığını hatırlar. Michel adındaki gençle daha sonra kaynanasının evinde karşılaşması, karısının sık sık sabahın beşinde dönmesi ve ondan ısrarla pasaportunu istemesi aynı zamana rastlar. Üstelik verem teşhisi konulan Yevgrafiç’in Kırım’da yaşamasını öneren doktorlara oranın soğuk olduğunu söyleyen ve ısrarla Nice’ye gitmek isteyen Olga’nın amacı bellidir, çünkü Michel adındaki genç Monte Carlo’da yaşamaktadır. Tüm bu şüphenin üstüne İngilizce-Rusça sözlük yardımıyla mektubun içeriğini çözen Michel, karısı eve döndüğünde ona bu ilişkinin doğru olup olmadığını sorar. Olga yaşananları kabul edip pasaportunu ister, fakat boşanmaya toplum baskısından korktuğu için asla

¹¹⁴ Тихомиров, С.В. (1986). *Природа в создании героев А.П. Чехова*. Москва: Вестник, 18.

yanaşmaz. Bunun üzerine Yevgrafiç'in onu evden kovmasıyla da hiçbir şey olmamış gibi evi terk eder.

Olga bulunduğu konumu yitirmek istemeyen, fakat duygularının esiri olmuş genç bir kadındır. Tek isteği eşinin ona verdiği imkânları kaybetmeden âşık olduğu kişiyle yaşamaktır. Kocasının buna tepki vermesini dahi anlamayan ve ahlaki bakımdan yozlaşmış olan Olga bunu açık açık söylemekten çekinmez: *“Sandığınız kadar aptal değilim. Boşanmayacağım ve buradan da ayrılmayacağım. Birincisi, toplumsal konumumu kaybetme niyetinde değilim, ikincisi, ben yirmi yedi yaşındayım, Ris ise daha yirmi üçünde daha bir yıl geçmeden benden bıkip gider. Üçüncüsü ise eğer bilmek istiyorsanız kalıbımı basarım ki benim heyecanım çok uzun sürmeyecektir. İşte böyle! Sizden ayrılmıyorum!”*

(Я не такая дура, как вы думаете. Развода я не приму и от вас не уйду! Во-первых, я не желаю терять общественного положения, во-вторых, мне уже 27 лет, а Рису 23; через год я ему надоем и он меня бросит. И в-третьих, если хотите знать, я не ручаюсь, что это мое увлечение может продолжаться долго... Вот вам! Не уйду я от вас.)¹¹⁵

Çehov, sonunda boşanmaya ikna olan Olga'nın ardından Yevgrafiç'in durumunu ve dönemin evlilik yapısını okuyucuya şu sözlerle aktarır: *“Bu kadın tamamen yabancı bir çevreden, hayatına ansızın girerek her şeyi tepetaklak etmişti. Hayatının en güzel yılları cehenneme dönmüş, mutluluk umutları kırılmış, alaya alınmış, bütün sağlığını yitirmiş, evin odaları edepsiz bir şekilde döşenmiş ve her yıl kazandığı on bin rubleden dul annesine on ruble bile gönderemez hale gelmişti... Ona öyle geliyordu ki evlerine belalı bir haydut çete gelse ancak bu kadının yaptığı yıkıntıyı yapar, umutsuzca hayatını böylesine alt üst ederdi.”*

(Эта женщина, из совершенно чуждой ему среды, влетела в его жизнь и произвела в ней настоящий разгром. Лучшие годы жизни протекли, как в аду, надежды на счастье разбиты и осмеяны, здоровья нет, в комнатах его пошлая кокоточная обстановка, а из десяти тысяч, которые он зарабатывает ежегодно, он никак не соберется послать своей матери-попадье хотя бы десять рублей. Казалось,

¹¹⁵ Çehov, A.П. (1985). т. 3., 144.

если бы в его квартире жила шайка разбойников, то и тогда бы жизнь его не была так безнадежно, непоправимо разрушена, как при этой женщине.)¹¹⁶

Çehov'un kadın erkek ilişkileri ve aile hakkındaki görüşlerini ortaya koyan bu öykülerden de anlaşılacağı üzere, Çehov gerçek bir aile hayatının ve karşılıklı sevginin mümkün olmadığı görüşündedir.

Öykülerinde bu durumdan genellikle kadınları ve onların ne istediklerini bilmemelerini sorumlu tutuyor gibi görünse de aslında erkeklerin de kadınlara gösterdiği kimi zaman umursamaz ve kaba, kimi zamansa oldukça saf ve fedakâr tavırlarının tutarsızlığına vurgu yapmakta ve toplumundaki aile ilişkilerinde kadından beklenenlerin yanı sıra erkeğin de davranışlarını eleştirerek adil bir tutum sergilemektedir.

3.1.1.2. Bencillik

Anton Çehov, bireysel yozlaşmadaki en önemli etkenlerden birinin de bencillik duygusu olduğunu düşünür. İnsan sevgisi, aşk, dostluk, mutluluk gibi en doğal duygulardan arınmış olan ve yalnızca kendi rahatını düşünen bencil insanları, yaşadıkları toplumun yozlaşmasına sebep olarak gören yazar bu durumu "**Bir Sayman Yardımcısının Günlüğünden**", "**Dikkatsizlik**", "**Düşmanlar**", ve "**Değirmende**" öyküleri üzerinden aktarır.

Bir Sayman Yardımcısının Günlüğünden adlı öyküde, bir adamın sayman olabilmek adına insanların, hatta toplumun zarar görmesini istemesi ve bencilce yalnız kendi rahatını düşünmesi anlatılır.

Sayman Glotkin'in hastalanmasından sonra onun ölümünü dileyen sayman yardımcısı, gazetelerde Arabistan'da kolera salgınının başladığını okur ve Rusya'ya da sıçramasını umar. Tek düşündüğü salgın sonucu insanların öleceği bu nedenle birçok makamın boş kalacağı ve yerine kendisini atayacaklarıdır. Hatta batıl bir

¹¹⁶ Чехов, А.П.. (1985). Т. 3., 145.

düşünceye saplanarak Glotkin'in evinin önünde uluyan köpekler yüzünden onun öleceği anlamını çıkarıp, o ölünce alacağı kürkleri, sabahlıkları hayal eder.

Kendi kişisel çıkarları uğruna bir toplumun hastalanıp yok olmasını dileyebilecek kadar bencil olan sayman yardımcısının sözleri bir hayli ilginçtir:

“Gazetelerde Vetlyanka’da veba salgını çıktığı, akın akın insanın öldüğü yazıyor. Glotkin bu yüzden biberli votka içiyor. Eh, böyle yaşlı bir adama biberli votkanın bir yardımı olmaz. Eğer veba buraya kadar gelirse galiba sayman olacağım.”

(В Ветлянке, пишут, чума. Народ так и валится, пишут. Глоткин пьет по этому случаю перцовку. Ну, такому старику едва ли поможет перцовка. Если придет чума, то уж наверное я буду бухгалтером.)¹¹⁷

İçindeki sayman olma hırsı ve bencil doğası o kadar baskındır ki hasta yatağındaki Glotkin’e ölümünü dört gözle beklediğini itiraf eder. Beklediği ölüm gerçekleşir, ancak ölümün kendine bir yarar sağlamadığına, onun yerine Çalikov’u sayman yaptıklarına üzülür. Fakat Çalikov hakkında çıkan söylentilerden sonra da şu sözleri ifade eder:

“Çalikov’un karısı bir başkasına kaçtı. Zavallı çok acı çekiyor. Belki üzüntüye dayanamayıp kendini öldürür. İşte o zaman saymanlık işi benimdir.”

(Чаликова жена сбежала. Тоскует, бедный. Может быть, с горя руки на себя наложит. Ежели наложит, то я — бухгалтер.)¹¹⁸

Görüldüğü üzere her durumdan fayda sağlamaya çalışan ve olumsuz her durumu bencilce değerlendiren sayman yardımcısı, çıkarları uğruna kötülük dilemekten vazgeçmez. Çehov, sayman yardımcısının bencilliğini gözler önüne sermek amacıyla iki farklı olay resmeder. İlk olayda hastalanan arkadaşının ölümünü dileyen sayman yardımcısı, ikinci olayda ise karısı tarafından terk edilen birinin intiharını dileyecek kadar bencilleşmiştir. Çehov bu bencil karakterine bir isim

¹¹⁷ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 157.

¹¹⁸ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 157.

dahi vermeyerek onun acınası ve ezik durumunu okuyucuya aktarmanın farklı bir yolunu kullanmıştır.¹¹⁹

Dikkatsizlik adlı öyküde ise Piotr Petroviç Strijin isminde düzenli bir yaşam süren, dini-ahlaki kitaplar dışında bir şey okumayan, ağzına içki koymayan bir adamın başına gelen talihsiz bir olay karşısında, çevresindekilerin göstermiş olduğu bencilce yaklaşım konu alınır.

Bir akşam vaftiz yemeğine davetli olan Strijin, çağrıldığı evin hanımın sağ salim bir çocuk dünyaya getirmesi şerefine içki içer. Eve dönünce dayanılmaz bir susuzluk isteğiyle baldızı Daşenka'nın dolabından bir kadeh votka alır. Votka yerine yanlışlıkla gazyağı içen Strijin acıyla kıvranarak baldızının odasına gidip ölmek üzere olduğunu söyleyerek ondan yardım ister. Eniştesinin durumunu önemsemeyen ve izni olmadan dolabının açıldığını işiten Daşenka sinirli bir şekilde *"Gaz yağının bedava olduğunu mu düşünüyorsunuz? Gaz yağının ne kadar olduğundan haberiniz var mı?"* diye çıkışır.

Yardım etmesi için Daşenka'ya yalvaran Strijin karşılık göremeyince doktor aramaya çıkar. Kimseyi bulamayınca bir eczaneye gider ve kendisini iyileştirmesi için eczacıdan bir şeyler vermesini ister. Yardım göreceğini sanırken eczacının bencilce *"Biz eczacıları insandan saymıyor musunuz da saatin dördünde kediler, köpekler bile uyurken utanmadan geliyorsunuz"* yanıtını alıp evine döner ve ölümünden kimsenin sorumlu olmadığına dair bir mektup yazar.

Ertesi sabah baldınıza *"İşte sevgili baldızcığım, kim doğru düzgün bir yaşam sürerse ona zehir bile dokunmaz."* sözleriyle mutluluğunu dile getirdiğinde baldızı *"Hayır, bu demektir ki, gazyağı iyi cins değilmiş. Litresi üç kapık olandan vardı, dükkândan bana bu gazyağını vermişler"* diye boşa giden masraflarını düşünür.

Çehov, bu öyküsünde iyi bir insan olan Strijin'in küçük bir dikkatsizliği sonucunda etrafındaki insanların bencillikleriyle karşılaşmasını ele alır. Baldızı eniştesini kurtarmak yerine gazyağının kalitesini düşünürken, eczası ise bencilce uykusunun bölünmesinden yakınıdır. Bütün bu yaşananlara rağmen hayatta

¹¹⁹ Тихомиров, С.В. (1986). 25.

kalmasını iyi olmasına borçlu olduğunu söyleyen Strijin haksız değildir. Toplumdaki bu bencil insanlar arasında hayatta kalmak bir mucize gibi Tanrıyla ilişkilendirilebilir.¹²⁰

“Düşmanlar” adlı öyküde çiftçiler birliği doktoru Krillov’un altı yaşındaki tek oğlu kuşpalazından ölmüştür. Karısı, ölen çocuğun karyolasının başında buhran geçirirken kapı çalınır ve Abogin isimli genç, karısının ölümcül hasta olduğunu, eğer acilen doktor gelmezse öleceğini belirtir. Doktor Krillov beş dakika önce oğlunu kaybettiğini, karısının çok kötü bir durumda olduğunu bu yüzden de gelemeyeceğini bildirince Abogin sinirlenerek:

“Sizi diş çekmeniz ya da hastanın durumunu kontrol etmeniz için çağırıyorum; bir insanın hayatını kurtaracaksınız, insan hayatı her türlü acının üstündedir! Sizden cesaret, kahramanlık istiyorum, insanlık adına!” der.

(Приглашаю я вас не зубы лечить, не в эксперты, а спасать жизнь человеческую! Эта жизнь выше всякого личного горя! Ну, я прошу мужества, подвига! Во имя человеколюбия!)¹²¹

Bunun üzerine dayanamayan doktor onunla birlikte hastayı görmek üzere yola çıkar. Yol boyunca evde bıraktığı karısı için gözyaşı döken doktor defalarca geri dönmek ister, fakat mesleğinin kutsallığını hatırlayarak onunla birlikte eve kadar sabreder. Abogin karısının evde olmadığını görünce: *“Aldattı beni, aldattı ve gitti!.. Popçinski denen adamla birlikte kaçmak için hasta numarası yaparak beni doktor çağırmaya gönderdi. Aman Tanrım!”* diye bağırır.

(Обманула!... Обманула! Ушла! Заболела и услала меня за доктором для того только, чтобы бежать с этим шутком Папчинским! Боже мой!)¹²²

Daha sonra ağlamaya başlayarak karısının yokluğuna nasıl dayanacağını sorarak, ona bir fikir vermesi için doktora yalvarır. Doktor: *“Ne demek oluyor bu! Çocuğum öldü, karım keder içinde evde yapayalnız... Kendim üç gündür*

¹²⁰ Голубков, В.В. (1957). 247.

¹²¹ Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 34.

¹²² Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 39.

uykusuzum, ayakta zor duruyorum... Fakat boş bir komedide yer almak için buraya sürüklendim. Anlamıyorum!” diye yakınıır.

(Позвольте, как же это? У меня умер ребенок, жена в тоске, одна на весь дом... сам я едва стою на ногах, три ночи не спал... Меня заставляют играть в какой-то пошлой комедии, играть роль бутафорской вещи! Не... не понимаю!)¹²³

Onun bu acısını hissetmek bir yana söylediklerine önem dahi vermeyen Abogin, bu acı dolu sözleri duymasına rağmen, hala karısının onu neden terk ettiğini anlayamadığını söyleyerek aile sırlarından bahseder. Bu bencil tavrı yüzünden Abogin’i aşağılamaya başlayan doktorla Abogin birbirlerine hakaret ederler. Olayın hemen ardından evi terk eden doktor, yol boyunca oğlundan ziyade insanlığa yakışmayacak bir şekilde acımasızca gördüğü muameleyi düşünür.

Öyküde anlatıcı rolünü üstlenen Çehov, yaşanan bu acı duruma dair düşüncelerini şu sözlerle ifade eder:

“Abogin ile doktor karşı karşıya durmuşlar, öfkeyle birbirlerine hakaretler ediyorlardı. Galiba hiçbir zaman hatta uykuda sayıklarken bile bunca saçma, haksız ve acı söz söylememişlerdir. Her ikisinde de mutsuz insanların bencilliğinin bütün duygularına hâkim olduğu anlaşılıyordu. Çünkü mutsuzlar bencil olurlar, kolaylıkla haksızlık yaparlar, birbirlerini anlamayacak kadar ahmaklaşırlar.”

(Абогин и доктор стояли лицом к лицу и в гневе продол/кали наносить друг другу незаслуженные оскорбления. Кажется, никогда в жизни, даже в бреду, они не сказали столько несправедливого, жестокого и нелепого. В обоих сильно сказался эгоизм несчастных. Несчастные эгоистичны, злы, несправедливы, жестоки и менее, чем глупцы, способны понимать друг друга.)¹²⁴

Hikâyede birbirinden tamamen farklı iki acı olay karşısında insanların takındıkları tavır anlatılırken, Çehov’un öykü sanatının en belirgin özelliklerinden biri olan kararı okuyucuya bırakma söz konusudur. Bir taraf oğlunu kaybetmiş, diğer taraf ise çok sevdiği eşi tarafından aldatılmıştır. Bu öyküde Çehov, acı çeken medeni

¹²³ Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 40.

¹²⁴ Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 42.

iki insanın başkalarının acısı karşısında ne kadar bencil ve empati yeteneğinden yoksun olduklarını tarafsız bir şekilde okuyucuya aktarır.¹²⁵

“Değirmende” adlı öykü, orta yaşlarda tek başına yaşayan ve insanlar tarafından kötü kalpli biri olarak anılan Aleksey adlı değirmencinin etrafındaki insanlara, hatta aile bireylerine karşı gösterdiği bencil ve acımasız tutumu konu alır.

Değirmenci, manastır kıyısında ağ germek için başpapaza düzenli olarak kira ödemektedir. Manastırdan un öğütmek için gelmiş iki keşişe, onun bulunduğu semtte balık tutmanın yasak olduğunu bir daha onları değirmen civarında görmek istemediğini dile getirir. Keşişler ona ırmağın tamamına sahip olmadığını ve balık tutmanın herkesin hakkı olduğunu söyleyince de balık lazım olduğunda parayla kendisinden satın alacaklarını söyleyip onları dövmekle tehdit eder. Tam bu sırada değirmencinin yıllardır görmediği annesi çıkagelir, fakat değirmenci bu duruma sevineceği yerde annesine: *“Hastalığınıza ve halinize bakılırsa evinizden çıkmayıp oturmanız gerekirdi. Ne diye geldiniz?”* diye çıkışır.

(При ваших болезнях и при такой комплекции вам дома сидеть нужно, а не по гостям ходить. Ну, зачем вы пришли?)¹²⁶

Annesi orada duran keşişlere dönerek kimsesiz olduğunu oğlunun onu düşünmediğini anlatır. Değirmenci, annesine neden geldiğini sorunca kardeşinin durumunun çok kötü olduğunu, yiyecek ekmek bulamadıklarını bir odada altı kişi yattıklarını söyleyip ondan para ister:

“Kardeşin yoksul, seninse, Tanrı’ya şükür durumun iyi. Kendine ait değirmenin var, bahçelerin var, balıkçılık yapıyorsun. Yalnız başına yaşıyorsun, Vasya’nın ise dört çocuğu var. Bir de ben onun omuzlarında yaşıyorum. Ona yardım et!”

(Он бедный, а ты — слава тебе, господи! И мельница у тебя своя, и огороды держишь, и рыбой торгуешь... И одинокий ты... А у Васи четверо детей, я на его шее

¹²⁵ Ермилов, Б. (1946). 56.

¹²⁶ Чехов, А.П. (1985). т. 5., 410.

живу. Ты помоги...) ¹²⁷ Bu sözler üzerine Aleksey cevap bile verme gereksinimi duymayınca kadın ağlayarak sözlerine devam eder:

“Vasya yoksul, ben dilencilik yapıyorum sen ise iyi yaşıyorsun, ancak ne biçim bir ruhun olduğunu Tanrı bilir. Gerçek bir insana benzer hiçbir yanın kalmamış.”

(Василий нищий, сама я побираюсь и в чужом салопе хожу, ты хорошо живешь, но бог тебя знает, какая душа у тебя не похож ты на настоящего человека!) ¹²⁸

Değirmenci bunları duyduktan sonra gitmek için ayağa kalkarken, cevap vermeye bile gerek duymadığı annesi kendisine ikram edilen kurabiyeyi onun için sakladığını söyleyerek değirmenciye verir. Bu hediyeden çok etkilenen değirmenci cebinden cüzdanını çıkarıp onca para arasından sadece yirmi kapağı annesine layık görür.

Çehov, değirmenci Aleksey karakteriyle bencillik duygusunun sadece yabancılara karşı değil, aile bireylerine karşı da gösterilebileceğini vurgular. Bu duygu insanın doğasında bulunur ve onu ele geçirdiği takdirde karşısındaki her kim olursa olsun, öz annesi dahi olsa en acı biçimiyle kendini gösterir.

Ele aldığımız öykülerde de görüldüğü üzere Çehov, 19.yüzyıl Rus insanının bencilliğini farklı kahramanlar üzerinden okuyucuya aktarır. Bu dönemde kendi problemleri dışında kimseyle ve hiçbir şeyle doğru düzgün ilgilenmeyen insanların bencilce tutumu, bireysel yozlaşmanın en önemli nedenlerinden biri olarak okuyucuya gösterilmeye çalışılır.

3.1.2. Toplumsal Yozlaşma

3.1.2.1. Rus Yaşamının Eleştirel Tasviri Ve Toplumsal Sınıf/ Rütbe Farkı

Anton Çehov'un 19 yüzyılın son çeyreğindeki Rus yaşamını tüm yönleriyle ortaya koyan öykülerinde dikkat çeken en önemli özelliklerden biri “küçük insanların” dünyasının gerçekçi bir biçimde anlatılmasıdır. Ezilenlerin ve onların hayranlık

¹²⁷ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 410.

¹²⁸ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 411.

duyduğu rütbe ve mevki sahibi zengin kesimin yarattığı ayırım yazarın öykülerinde sıkça işlenir. Yazarın Rus yaşamının ve aldıkları nişanlarla değerleri belirlenen küçük insanların gerçekçi birer portresi niteliğindeki eserlerinden en belirgin olan **“Anna Nişanı”**, **“Bukalemun”**, **“Ad Konulması Zor Bir Öykü”**, **“Şişman ve Zayıf”**, **“Unvanlar Kaldırıldı”**, **“Yüzbaşı Üniforması”**, **“Birinci Mevki Yolcusu”**, **“Çiftlik Evinde”**, **“Madalya”**, **“İnsanın İki Yüzü”**, **“Aslan ve Güneş”**, **“Rapor”**, **“Hırsızlar”**, **“Seçim Kurbanı”** ve **“Maske”** öykülerini inceleyeceğiz.

Yazarın, **“Anna Nişanı”** adlı iki bölümden oluşan öyküsünde bir genç kızın para, mevki ve unvan uğruna yaşadığı ahlaki çöküşü ve kişisel değerlerini kaybetmesi anlatılır.

Anna genç, güzel ve görgülü bir kızdır. Annesinin ölümünden sonra çok zor durumda olan ailesine bakma görevi ona kalır. Sürekli içen babasının borçlarını ödeyememesi yüzünden icra memurlarının eve gelmesi ve babasının işten kovulma olasılığı Anna’yı istemediği bir evlilik yapmaya sürükler. Kocasını Modest, bankada yüz bin rublesiyle babadan kalma bir çiftliği olan, valiyle iyi ilişkileri bulunan, yaşını almış, zengin ve mevki sahibi bir adamdır. Sırf çıkarları için evlenen Anna’nın evlendikten sonra hiçbir şey beklediği gibi gerçekleşmez. Modest, Anna’nın kardeşlerine yardım etmezken kendisine yüzükler, bilezikler alır.

Anna’nın hayatı mutsuzluk ve can sıkıntısı içinde geçerken soylular kulübünde verilen balo tüm hayatını değiştirir. Balonun gözdesi olan Anna, valinin ve orada bulunan yüksek mevki sahibi kişilerin dikkatini çeker. Sayesinde kocasına Anna Nişanı armağan edilen Anna artık çok büyük bir güç elde eder. Hikâyenin başında kocasından korkan ve zayıf bir karakter olarak betimlenen Anna, balonun ertesi günü elde ettiği bu güçle birlikte tüm ahlaki değerlerinden uzaklaşır.¹²⁹ Valinin ve diğer tüm mevki sahibi kişilerin saygısını kazanarak bunca zaman çekindiği kocası karşısında istediği gibi konuşmaya başlar:

“...Tam o sırada kocası Modest Aleksey içeri girdi... O anda karısının önünde, güçlü ve soylu adamların yanında gösterdiği yaltaklanan, zayıf tavrıyla saygılı

¹²⁹ Татьяна, П.Н. (2013) *Произведения А.П. Чехова как исторический источник*. Таганрог: Лукоморье, 63.

saygılı duruyordu. Anna çoşkuyla, öfke ve küçümsemeyle kendine güvenen bir şekilde kötü bir şey olmayacağını bildiği için, her sözcüğü tek tek vurgulayarak: “Defol karşımdan, aptal! dedi”

(...И в это самое время вошел ее муж, Модест Алексеич... И перед ней также стоял он теперь с тем же заискивающим, сладким, холопски-почтительным выражением, какое она привыкла видеть у него в присутствии сильных и знатных; и с восторгом, с негодованием, с презрением, уже уверенная, что ей за это ничего не будет, она сказала, отчетливо выговаривая каждое слово:

— Подите прочь, болван!)¹³⁰

O günden sonra hayatında istediği her şeyi elde eden Anna'nın yaşam tarzı çok para gerektirir. Artık Modest'ten korkmadığı için para isteme gereği bile duymadan harcamalar yapar. Harcamalarının faturalarını “*bu notu getirene iki yüz ruble ödeyin*” şeklinde yazdığı pusulalarla gönderir. Şaşalı yaşamı, zenginliği ve elde ettikleriyle Anna yapmış olduğu evliliğin amacını unuttur. Babası ve kardeşlerini umursamadan sadece kendi rafahı için yaşar. Kocası için ise Anna'nın başka erkeklerle birlikte olmasının hiçbir önemi yoktur, o sadece ilerde alacağı Vladimir nişanıyla ilgilenir.¹³¹

Çehov bu öyküsüyle, toplumun akli başında bir insanı nasıl yoldan çıkardığını göstermeye çalışır. Annesinin ölümünün ardından, kendisini ailesine adayan hatta sırf onlar için istemediği bir evlilik yapan Anna, yüksek sosyeteye girince güzelliği sayesinde gördüğü ilgi karşısında kendi kişiliğini kaybeder. Toplumun onu yönlendirmesine, sosyetenin şaşalı yaşamının albenisine karşı koyamaz ve bütün öz değerlerini kaybeder.¹³² Kocası ise sırf rütbe uğruna karısının yaptıklarına göz yumar.

“**Bukalemun**” adlı öykü ise Oçumelov adında bir polis komiserinin rütbe ve unvan uğruna yaptığı dalkavukluğu ve ikiyüzlülüğü konu alır.

¹³⁰ Осьмакова, Н.В. (1955). *А.П.Чехов полное собрание сочинений*. Москва: Молодой Колхозник, 229.

¹³¹ Торговец, З.В. (1967). *Проблема красоты и труда в произведениях А.П. Чехова*. Львов: издательство Львовского университета, 262.

¹³² Лебедев, А.А. (2005). *Персонаж ранней прозы А.П. Чехова*. Москва: Вестник, 12.

Sokaktaki kalabalığı gören Oçumelov, Hruikin adlı bir kişinin köpek tarafından ısırıldığını öğrenir ve olaya müdahale etmek ister: *“Köpekleri sokağa salmanın ne demek olduğunu göstereceğim! Şimdi yasalara boyun eğmeyen beylerin dikkatini çekmenin zamanı! Dürzüye ceza keseyim de serseri köpeğini dışarı bırakmanın cezasını öğrensin!”*

(Я покажу вам, как собак распускать! Пора обратить внимание на подобных господ, не желающих подчиняться постановлениям! Как оштрафуют его, мерзавца, так он узнает у меня, что значит собака и прочий бродячий скот!)¹³³

Sözlerini sarfetmesinin ardından kalabalığın arasından bir kişinin, köpeğin sahibinin General olduğunu söylemesi üzerine endişelenen Oçumelov: *“Bu köpek nasıl parmağına yetiştirdi? Küçük bir hayvan, oysa sen odun gibi irisin. Bence sen parmağını bir yerde kestir, sonra da aklına bu hayvana suç atmak geldi”* der.

(Нешто она достанет до пальца? Она маленькая, а ты ведь вон какой здоровила! Ты, должно быть, расковырял палец гвоздиком, а потом и пришла в твою голову идея, чтоб сорвать.)¹³⁴

Kalabalığın arasından başka biri ise, General’in evinde bu köpekler yerine av köpekleri olduğunu ifade eder. Oçumelov ise adama inanıp: *“Evet, ben de biliyorum. Generalin köpekleri pahalı ve cins hayvanlardır oysaki bunun ne olduğu belli bile değil... Ne tüyü tüy, ne görünüşü görünüş! Pislüğün teki... Kim böyle bir hayvanı besler ki?”* der.

(Я и сам знаю. У генерала собаки дорогие, породистые, а эта — чёрт знает что! Ни шерсти, ни вида... подлость одна только... И этукую собаку держать?!...)¹³⁵

Daha sonra Generalin aşçısını gören Oçumelov bu köpeğin Generale ait olup olmadığını sorar. Generalin kardeşinin köpeği olduğunu öğrendikten sonra ise: *“Demek onların köpeği? Çok memnun oldum. Aferim sana köpekçik... Nasıl da çeviksin! Demek sen kaptın parmağı! Ha ha ha!”* sözleriyle aslında suçun ve

¹³³ Осьмакова, Н.В. (1955) 35.

¹³⁴ Осьмакова, Н.В. (1955) 35.

¹³⁵ Осьмакова, Н.В. (1955) 36.

suçlunun önemli olmadığını o dönemde verilen cezaların sadece unvan ve zenginliğe göre verildiğini destekler niteliktedir.

(Так это ихняя собачка? Очень рад... Собачонка ничего себе... Шустрая такая... Цап этого за палец! Ха-ха-ха...)¹³⁶

Çehov'un erken dönem eserleri arasında yer alan **"Bukalemun"** öyküsü, kişilerin toplumda egemen olan sınıfa karşı kölelik duygusuyla boyun eğmesini trajikomik bir şekilde resmeder. Duruma göre fikirleri değişen Oçumelov, tabiatında var olan ikiyüzlülük ve kölelik duygusuyla hareket eder. Eserin adının **'Bukalemun'** olması da tesadüf değildir. Çehov yaşanan bu gibi durumlar karşısında değişen insanları karakterlerine uygun olan hayvanlar aracılığıyla sembolleştirmiştir.¹³⁷

"Ad Konulması Zor Bir Öykü" ise **"Bukalemun"** öyküsündeki Oçumelov karakteri gibi düşünceleri rütbe ve zenginliğe göre değişiklik gösteren bir adamı anlatır.

Bir grup iş arkadaşı bayram yemeği için toplanmıştır. Köylülerin durumu, polisler, finansal işler konuşulurken, 19.yüzyıl Rus yaşantısında sıkça rastlanan ve toplumsal bölünmeye yol açan rütbe farklılığına değinen vilayet kalemi yazıcısı Ottigayev şöyle der: *"Arkadaşlar! Aramızda yüksek rütbeli ya da düşük rütbeli gibi bir ayrım yok. Mesela ben, vilayet kalemi yazıcısıyım, fakat aranızda oturan evrak memurlarına yüksekte bakmak gibi bir niyet taşımıyorum, aynı zamanda umuyorum ki burada oturan şube müdürleri, şefler de bana karşı önemsiz biriymişim gibi tavır takınmazlar."*

(Товарищи! Между нами нет ни старших, ни младших! Я, например, губернский секретарь, не чувствую ни малейшего поползновения показывать свою власть над сидящими здесь коллежскими регистраторами, и в то же время, надеюсь, здесь сидящие титулярные и надворные не глядят на меня, как на какую-нибудь чепуху?)¹³⁸

¹³⁶ Осьмакова, Н.В. (1955) 37.

¹³⁷ Бердников, Г.П. (1974). 84.

¹³⁸ Чехов, А.П. (1985). т. 2., 81.

Düşündüklerini daha belirgin örneklerle sürdüren Ottigayev konuşmasına şöyle devam eder:

“İstiraplar, acılar görüyoruz... Her yerde hırsızlık, soygunculuk, yağmacılık, dolandırıcılık! Herkes ayyaş olmuş içiyor! Adımımızı attığımız her yerde baskı! Ne kadar çok acı, ne kadar gözyaşı.. İşte burada bizler onlar için üzülüyor ve kadehimizi...”

(Мы видим, муки, страдания... Кругом кражи, хищения, воровства, грабительства, лихоимства... Круговое пьянство... Притеснения на каждом шагу... Сколько слез! Сколько страдальцев! Пожалеем их, за... заплачем... Заплачем и выпьем за...) ¹³⁹

Bunları söylediği sırada kapıda onlara bakan daire başkanını gören Ottigayev, küçük memurlara özgü eziklik duygusuyla yaltaklanmaya başlar:

“Kadehimizi amirimiz, koruyucumuz, velinimetimiz İvan Prohorıç Halçadayev’in sağlığına kaldırıyoruz. Yaşasın!”

(Заплачем и выпьем, за здоровье нашего начальника, покровителя и благодетеля, Ивана Прохорыча Халчадаева! Урраааа) ¹⁴⁰

“Ad Konulması Zor Bir Öykü” ve **“Bukalemun”** öykülerindeki Oçumelov ve Ottigayev’in karakterleri oldukça benzerlik taşır. Çehov, bu iki karakter aracılığıyla memurların duruma ve rütbeye göre nasıl değiştiklerini ve rütbenin Rusya’da her şeyden önce geldiğini ortaya koyar. Her iki öykü de dönemin Rus yaşantısına örnek teşkil etmektedir. ¹⁴¹

“Şişman ve Zayıf” adlı öyküde biri şişman diğeri zayıf olan iki çocukluk arkadaşının yıllar sonra Nikolayev istasyonunda karşılaşması anlatılır. Zayıf olan yedinci dereceden bir devlet memurudur. Geçimini sağlayamadığı için kül tablası oymacılığı yapmaktadır. İlk başta Şişman’ı çok içten karşılar, hatta onunla ilgili şaka

¹³⁹ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 81.

¹⁴⁰ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 81.

¹⁴¹ Фрадкина, С. (1957). 258.

dahi yapar. Fakat Şişman'a yönelttiği “*sen hangi rütbesin?*” sorusuna aldığı yanıt karşısında şok geçirir ve bu soru görüşmenin tüm seyrini değiştirir. Şişman, Bakanlık müsteşarıdır ve ayrıca çift yıldız nişanı vardır. Bunu öğrendikten sonra dik duruşunu yitiren Zayıf kamburlaşır, oğlu ve karısı bile Şişman'ın önünde hazır ola geçer. Zayıf'ın “*Ekselansları... Çok memnun oldum.*” şeklinde konuştuğunu gören Şişman çocukluk arkadaşları arasında rütbenin önemi olmadığını söylese de Zayıf yaltaklanmaya başlar.

Amirinden çekinen bürokrat ruhu ile beslenmiş bu küçük memur, artık karşısında eski bir arkadaşını değil, “ekselanslarını” görmektedir. Şişman her ne kadar “biz seninle çocukluk arkadaşınız, aramızda rütbenin lafı olamaz” dese de bu, Zayıf'ın daha fazla çekinmesinden başka bir işe yaramaz. Öykü kesin bir biçimde ikiye ayrılmıştır. Birinci bölüm iki insanın, ikincisi ise iki rütbenin karşılaşmasıdır:¹⁴² “*Aman, efendimiz, öyle şey mi olur? Yüce kişiliğinize saygı göstermek bizim görevimizdir. Bizimle konuşmanız bile biz aciz kullarınız için büyük bir lütuftur.*” sözleri karşısında Şişman, Zayıf'ın yaltaklanmasını durdurmak istese de başarılı olamaz ve Zayıf'ın ezik tavırlarına daha fazla dayanamadığı için oradan ayrılır.

Örnekte de görüldüğü üzere rütbe o dönem Rus toplumunda ilişkilerin seyrini değiştirecek kadar önemli bir yere sahiptir. Çocukluk arkadaşı olan iki insanın yıllar sonra birbirini gördüğü ve birbirlerinin rütbelerini öğrendikleri an arasında dakikalar olsa da davranışlarında uçurum vardır. Çehov, bu kısa zaman diliminde gerçekleşen keskin değişimi gözler önüne sererek rütbenin insanlar için ne kadar önemli olduğunu gösterir. Çehov'un yarattığı ‘küçük insanlar’ unvan hiyerarşisini sarsılmaz ve değişmez olarak görürler. Rus edebiyatında ilk örneklerinin yer aldığı Puşkin'in “*Menzil Bekçisi*”nde Samson Vıyrin ve Gogol'un “*Palto*”sunda Akakiy Akakiyeviç karakterlerinde olduğu gibi Çehov'un öykülerinde de küçük insanlara duyulan şefkat ve merhametle birlikte güldürü unsuru buluruz.¹⁴³

“*Unvanlar Kaldırıldı*” adlı öyküde asteğmenlikten emekli bir taşra soylusunun unvanı ve rütbesi alındıktan sonra yaşadığı duygular anlatılır. Taşrada yaşayan Vivertov'a, arkadaşı Katavasov kentten yeni haberler getirir. Artık unvanlar

¹⁴² Süer, A. (2006). *19. Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar*. İstanbul: Evrensel Basım, 145.

¹⁴³ Тяпугина, Б.Н. (2006) *Антон Павлович Чехов*. Москва: Художественная Литература, 10.

olmayacaktır. Buna bir türlü inanmak istemeyen Vivertov, Soylular Derneği Başkanı'ndan bunun nedenini öğrenmek ister. Küçük rütbeliler dışında her unvanın kaldırıldığına emin olan Vivertov bu durum yüzünden haftalarca yemek yiyemez ve hasta olur.

“Hiçbir şekilde anlamıyorum... Eğer ben şimdi asteğmen değilsem kimim? Hiç kimse miyim? Anladığım kadarıyla önüne gelen bana kabalık edebilecek, ‘sen’ diye konuşacak...”

(Опять-таки я не понимаю... Ежели я теперь не прапорщик, то кто же я такой? Никто? Нуль? Стало быть, ежели я вас понимаю, мне может теперь всякий сгрубить, может на меня тыкнуть?)¹⁴⁴

Alıntıdan anlaşıldığı üzere unvan 19. yüzyıl Rus toplumunda her şeyin önünde gelir. Küçük bir unvana sahip birine bile ‘sen’ şeklinde hitap edilmesi hakaret olarak görülür ve kişiyi mutsuzluğa sürükler. Vivertov’un eşine söylediği *“Rütben ve unvanın olmadan yaşasaydın o zaman sen de bir bez parçasına dönerdin.”* sözleri bunu destekler niteliktedir.

(А вот как останешься без звания и титула, тогда тебе и будет тряпка.)

Vivertov kendine geldikten sonra hiçbir suçu olmayan uşağına *“Ne diye susuyorsun pis herif? Hadi kabalık et, dalga geç benimle! Bu mahvolmuş adamla ‘sen’ diye konuş! Zaferini kutla!”*¹⁴⁵ sözleri de unvanı olmayan bir kişinin kendini ne denli değersiz hissettiğini ve unvanın kişiliğinin önüne geçtiğini gösterir.

“Yüzbaşı Üniforması” adlı öyküde ise terzi Merkulov’un rütbe ve unvana, kendisini aşıtılabilecek kadar değer vermesi, hatta bundan garip bir şekilde hoşnut olması gülünç bir şekilde aktarılır.

Merkulov, Petersburg’da yaşadığı sürece, kont, baron ve yüzbaşı gibi dönemin önemli kişilerine üniforma dikmiş yetenekli bir terzidir. Taşındığı ilçede önemli insanlardan birine bile kıyafet dikmemesi onu kedere boğar. Her gün içen, mutsuz

¹⁴⁴ Чехов, А.П. (1985). Т. 3., 224.

¹⁴⁵ Чехов, А.П. (1985). Т. 3., 227.

bir adam olan Merkulov: *“Bu küstah adamlara bir şey dikmek istemiyorum! Buna razı değilim. Petersburg’da Baron Şputsel’e, subaylara bizzat dikerim”* sözünü sık sık yineler.

(Не желаю я на хамов шить! Не согласен! В Петербурге я самолично на барона Шпунцеля и на господ офицеров шил.)¹⁴⁶

Her gün ağlayarak küçük tüccar ve esnaf takımından başka kimsenin bulunmadığı bu ücra kasabada yaşamak zorunda olduğundan yakındığı günlerin birinde karısı bir yüzbaşının onu görmek istediğinden söz eder. Merkulov’a üniforma diktirmek isteyen Yüzbaşı kumaşların parasının ondan olacağını ve bir hafta içinde hazır olmasını ister. O günden sonra terzinin yaşamında yeni bir gün başlar, artık meyhaneye bile uğramaz. Kumaş parasını karısının sattığı inekten karşılayan Merkulov, üniformayı zamanında teslim eder, ancak parasını bir türlü alamaz. Her gün gittiği yüzbaşının evinden kovulmak bile onu çok mutlu eder: *“Kov gitsin düzüyü! sözleri kulağına tatlı bir ezgi gibi gelmeye başladı. Yüzbaşının evinden eli boş dönerken yüreği gururdan dolup taşıyordu.”*

(Ему нравилось долгое ожидание в передней, «гони в шею» звучало в его ушах сладкой мелодией.)¹⁴⁷

Kendisine böyle davranılmasını soyluluk göstergesi olarak gören Merkulov, karısıyla birlikte giderken yolda gördüğü yüzbaşından parasını ister, fakat parayı alamadığı gibi üstüne bir de dayak yer. Bu duruma üzölmek bir yana mutluluktan ağlarken karısına söylediğı: *“Gerçek beyefendi var karşımda! Eğitilmiş ve nazik... Baron Şputsel’e, Edvard Karlıç Şputsel’e kürkünü dikip götürdüğümde de tıpatıp aynı şeyi yapmıştı. Asteğmen Zemulatov da öyle... Ona gittiğimde bana bir vurdu ki sorma. Ah, benim zamanım geçti artık! Sen bir şeyden anlamıyorsun! Geçti gitti benim zamanım!”* sözleri kişiliğine hakaret edilip dayak yemesine rağmen unvana duyduğu saygının her şeyden ağır bastığını kanıtlar.

(Сейчас видать настоящих господ! Люди деликатные, образованные... Точь-в-точь, бывало... по самому этому месту, когда носил шубу к барону Шпунцелю, Эдуарду

¹⁴⁶ Чехов, А.П. (1985). Т. 3., 164.

¹⁴⁷ Осьмакова, Н.В. (1955). 92.

Карлычу... И господин подпоручик Зембулатов тоже... Пришел к ним, а они вскочили и изо всей мочи... Эх, прошло, жена, мое время! Не понимаешь ты ничего! Прошло мое время!')¹⁴⁸

Çehov, Merkulov karakteriyle insanların rütbe farklarını sadece kabullenmekle kalmayıp aynı zamanda bu farkı hissetmeyince üzülp kahrolduklarını, hatta meyhanelere düşecek kadar benimseyip yaşamlarının bir parçası haline getirdiklerini gösterir. Çehov'un bu durumdaki eleştirel tutumu rütbe farkını ortaya koyan soylular ve rütbelilerden öte bunu benimseyen "küçük insanlara" karşıdır. ¹⁴⁹

"Birinci Mevki Yolcusu" isimli öyküde ise Krikunov isimli bir bilim adamının, tren yolculuğu sırasında karşısında oturan kişiyle Rus toplum yapısı üzerine düşüncelerini paylaştığı sohbet ortaya konulur.

Krikunov, Rusya'nın çeşitli yerlerinde yirmi tane köprü kuran, üç kente su borusu döşeyen, ülke dışında da çalışıp birçok makale yayımlayan bir mühendistir. Küçüklüğünden beri bilime olan ilgisi sayesinde organik asitlerin elde edilme yollarını keşfetmiş ve ismi bu sayede dünyadaki tüm ders kitaplarına girmiştir. Fakat kendisi büyük buluşlara imza atmış bir bilim adamı olarak ülke genelinde tanınmıyorken, şarkıcı olan metresinin herkes tarafından tanınıyor olması onu derin bir üzüntüye boğar. Taşra kentlerinde bir şey beklememesi gerektiğini düşündüğünden Petersburg'da yapılan bilim yarışmasına katılır. Birinci olduğunda bile gazetelerde onun adının geçmemesine rağmen metresinden *"tanrısal güzellikte, eşi benzeri görülmemiş bir sanatçı, büyük yeteneklerimizden"* şeklinde bahsedilmesi onu yıkar. Birkaç yıl sonra Moskova'da müzelerin birinde halka açık konferans veren Krikunov'un adı yine hiçbir gazetede yer almaz.

Başından geçenleri karşısındaki yolcuya anlatan Krikunov: *"Bütün o Rus denizcileri, kimyacıları, fizikçileri, makine mühendisleri, tarım mühendisleri yeterince ünlenmiş midir? Eğitilmiş çoğunluk Rus ressamlarından, heykeltıraşlarından, edebiyatçılarımızdan hangisi tanınıyor?... Edebiyatımızın büyük yazarlarından bir kişi söyleyin ki düelloda öldürülmeden, aklını kaybetmeden, sürgüne*

¹⁴⁸ Çehov, A.П. (1985). т. 3.,168.

¹⁴⁹ Дудкин, В.В. (2005). *А.П. Чехов национальное своеобразие малой прозы, образ маленького человека*. Великий Новгород: НГУ, 78.

gönderilmeden, kumar oynayıp yakayı ele vermeden önce üne kavuşsun!” sözleriyle sitemini dile getirir.

(Все эти русские мореплаватели, химики, физики, механики, сельские хозяева — популярны ли они? Известны ли нашей образованной массе русские художники, скульпторы, литературные люди?... Назовите мне хоть одного корифея нашей литературы, который стал бы известен раньше, чем не прошла по земле слава, что он убит на дуэли, сошел с ума, пошел в ссылку, не чисто играет в карты!)¹⁵⁰

Bunları söylediği anda vagondan içeri giren ve bir bankayı dolandırmasından ötürü mahkemeye verilen kişinin herkes tarafından tanınıyor olması üzerine: *“Herkes bu dolandırıcı adamı yakından tanıyor, ancak Semiradski, Çaykovski ya da filozof Solovyov hakkında bir şey sorarsanız kimse bilmez”* sözleriyle sitemini belirtir.

(Тульского шулера знает, а спросите его, знает ли он Семирадского, Чайковского или философа Соловьева, так он вам башкой замотает...) ¹⁵¹

Toplumun kültür düzeyini eleştiren Krikunov’a, karşısındaki yolcu Puşkov soyadını bilip bilmediğini sorar. İşitmediğini öğrenince de: *“Bu benim soyadımdır. Demek beni tanımıyorsunuz. Oysa tam otuz beş yıldır bir Rus üniversitesinde çalışan profesörüm, bilimler akademisi üyesiyim. Yayımlanmış sayısız çalışmalarım var”* diye kendini tanıtır.

(Это моя фамилия... — проговорил, конфузясь. — Стало быть, не знаете? А я уже 35 лет состою профессором одного из русских университетов... член академии наук-с... неоднократно печатался...) ¹⁵²

Öyküde edebiyat, bilim, sanat gibi önemli alanlarda başarılı olan insanların tanınmaması, Rusya’da baş gösteren kültürel yozlaşma ve değer yargılarının değişmesi gibi toplumsal sorunlar Krikunov aracılığıyla aktarılır. Krikunov da bu isyanı bilimler akademisi üyesi olan Puşkov soyadıyla açığa çıkartır. Çehov, iki ünlü ve başarılı profesörü karşı karşıya getirip birbirlerini dahi tanımadıklarını göstererek

¹⁵⁰ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 275.

¹⁵¹ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 276.

¹⁵² Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 276.

Rus toplumundaki kültürel yozlaşmanın boyutunu etkileyici bir şekilde okuyucuya aktarır. Rus toplumunun genel bilgi düzeyi eserde hicvedilmektedir.

Yazarın “**Çiftlik Evinde**” adlı öyküsünde yaşadığı kasabada ‘zehirli kurbağa’ lakabıyla tanınan, kimse tarafından seilmeyen ve ‘üstün ırk’ kuramına körü körüne inanan Raşeviç’in, evine gelen sorgu yargıcı Mayer’e Rusya, toplum yapısı, soyluluk ve sınıfsal farklar hakkındaki düşüncelerini anlatması yer alır.

Raşeviç, evinde konuk ettiği sorgu yargıcı Mayer’e eşitlik, kardeşlik anlayışına göre domuz çobanıyla Goethe arasında bir farkın bulunmamasının insanlığa yapılmış en büyük hata olduğunu ve bunun üstün ırk, saf kan, soyluluk gibi kavramları zedelediğini açıklar. Soyluluğun ve üstün ırk kuramının her şeyden yüce bir değer olduğunu şu sözlerle açıklar: *“Diyelim ki Cesur Richard ve Friedrich Barbarossa yüce gönüllü iki insan olarak tanınıyorsa, onların bu özellikleri kalıtım yoluyla birlikte oğullarına geçecektir demektir. Bir genç kendisi gibi yüce gönüllü ve cesur bir prensesle evlendiğinde aynı özellikler torunlarına kadar geçecektir. Seçkin insanlardaki bu güzellik ve zenginliklerin varlığını, doğanın değişmeyen işleyişinin, tarih boyunca sürüp gelen insanlar arası ilişkilerinin amaca uygun olmasına borçluyuz ve bu durum beyaz kemiği siyah kemiğe üstün kılmaktadır.”*

(Если какой-нибудь Ричард Львиное Сердце или Фридрих Барбаросса, положим, храбр и великодушен, то эти качества передаются по наследству его сыну... Если он женится на принцессе, тоже великодушной и храброй, то эти качества передаются внуку ... Тем, что у человечества есть хорошего, мы обязаны именно природе, правильному естественно-историческому, целесообразному ходу вещей, старательно, в продолжение веков обособлявшему белую кость от черной.)¹⁵³

Yazar dönemde etkili olan sınıfsal farkların, toplumun üst tabakasındaki kişilerce nasıl değerlendirildiğini Raşeviç’in ağzından şu sözlerle aktarır: *“Bize aşçının oğlu, edebiyatta, bilimde, sanatta, hukukta bir şey kazandırmadı. Onur, sorumluluk anlayışını yüceltenler aşçılar gibi insanlar değil soylu kişilerdir... Eğer aşçının oğlunun elini sıkıyorsam, onunla aynı sofraya oturmuyorsam böyle*

¹⁵³ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 78.

yapmakla yeryüzündeki güzellikleri koruyorum, doğa ananın bizi sürekli mükemmelliğe götürme çabasına yardım etmiş oluyorum.”

(Не кухаркин сын, дал нам литературу, науку, искусства, право, понятия о чести, долге... И если я чумазому или кухаркину сыну не подаю руки и не сажаю его с собой за стол, то этим самым я охраняю лучшее, что есть на земле, и исполняю одно из высших предназначений матери-природы, ведущей нас к совершенству...) ¹⁵⁴

Sınıfsal ayrımcılık açısından baktığında Gogol'ün **“Ölü Canlar”** romanında, toprak ağası olduğu için soylu sayılan ancak kötü ve cimri bir kahraman olan Sobakayeviç'i bile sırf beyaz kemikli* olduğu için üstün sayan Raşeviç'e göre, Rusya'nın kalburüstü insanları, birinci sınıf ressamı, edebiyatçı ve müzisyenleri soylu oldukları için bu denli başarılıdır. Düşüncelerini desteklemek isteyen Raşeviç: *“Puşkin'e, Gogol'e, Lermontov'a, Turgenyev'e, Gonçarov'a bakın! Bunların hangisi basit bir zangocun oğludur?”* sorusunu sorar.

(Пушкин, Гоголь, Лермонтов, Тургенев, Гончаров, Толстой — не дьячковские дети-с!?) ¹⁵⁵

Mayer, Gonçarov'un soylu sayılmayan bir tüccarın oğlu olduğunu söylediğinde ise düşüncelerini hemen değiştirip Gonçarov'u büyük bir yazar olarak değerlendirmeyi. Pasaklılar olarak nitelediği alt tabakadaki insanların bilim ve edebiyat alanındaki varoluşlarını Rusya'nın kendine yaptığı en büyük kötülük olarak görür. Amatör tiyatro ve şiir toplantılarını kadınların zengin bir toprak ağası bulmak için düzenlediklerini düşünür. En sonunda alt sınıfa yapılan aşağılamaya dayanamayan sorgu yargıcı Mayer, babasının da küçük esnaf sınıfından biri olduğunu söyleyip orayı terk eder.

Evlerine gelen tek konuğun da Raşeviç'i terk etmesi onda büyük bir pişmanlık yaratır. Yirmi yıldır kitap yüzü açmadığını, il merkezinden öteye yolculuk yapmadığını anımsayan Raşeviç utançla ölmek ister. Fakat kızlarına bıraktığı son mektupta bile kime ve neye olduğunu bilmediği bir öfke duyar. Görüldüğü üzere

¹⁵⁴ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 79.

* Beyaz kemikli (белая кость): Aristokrat sınıftan, ayrıcalıklı koşullara sahip soylu kişileri belirtmek için kullanılan bir tanımlamadır. http://phraseology.academic.ru/5717/Белая_кость

¹⁵⁵ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 80.

temel dayanağı olmadığı halde sınıfsal ayrımların insan ilişkilerini ne denli bozduğu eserde açıkça ortaya serilmektedir.

Çehov'un öykülerinde unvan ve rütbenin önemi **“Madalya”** adlı eserde de kendini gösterir. Eserde askeri ortaokul öğretmeni Lev Pustiakov, tüccar Spiçkin'in evine öğle yemeğine davetlidir. Fakat tüccarın madalyalara olan merakı Pustiakov'u kendisine ait olmayan bir madalyayı ödünç almak zorunda bırakır. Arkadaşı Üsteğmen Ledenstov'a:

“Bana bugünlük Stanislav nişanını ödünç ver. Öğle yemeğine tüccar Spiçkin'e davetliyim. Bilmezsin bu Spiçkin alçağını. Madalyaları o kadar sever ki boynunda ya da göğsünde böyle bir şey olmazsa seni adam yerine koyup konuşmaz bile.” der.

(Одолжи мне, голубчик, на сегодняшний день твоего Станислава. Сегодня, видишь ли, я обедаю у купца Спичкина. А ты знаешь этого подлеца Спичкина: он страшно любит ордена и чуть ли не мерзавцами считает тех, у кого не болтается что-нибудь на шее или в петлице.)¹⁵⁶

Madalyayı takınca tamamen başka bir adama dönüşen Pustiakov gururla tüccarın evine gider. İçeri girdiğinde karşısında Fransızca öğretmeni Tramban'ı gören Pustiakov korkuyla madalyayı sökmeye çalışır, yapamayınca da sağ eliyle madalyayı gizler. Saatlerce bir eli göğsünde oturan genç, misafirlerin kendisinden şarap ikram etmesini istemesiyle elini göğsünden çekmek zorunda kalır. Ancak Tramban'ın da kendisi gibi bir madalya ayarladığını anlayınca keyfi yerine gelir.

“Ne kadar şaşırtıcı değil mi, Yuli Avgustoviç,! Bunca insan arasından geçen bayramda madalyayı yalnız ikimiz aldık! Ne şaşırtıcı!”

(Удивительное дело, Юлий Августович! Как было мало у нас перед праздниками представлений! Сколько у нас народу, а получили только вы да я! Уди-ви-тель-ное дело!)¹⁵⁷

¹⁵⁶ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 302.

¹⁵⁷ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 304.

Yemekten sonra Pustiakov bütün odaları dolaşır, madalyasını herkese gösterir. Spiçkin'le madalyalar konusunda konuşmaya dalan Tramban'a kıskançlıkla bakarak:

“Böyle olacağını bilsem Stanislav değil, Vladimir* nişanı takardım. Ne yazık akıl edemedim!”* diye düşünür. Madalyalardaki rütbe derecesine göre insan ilişkilerinin belirlendiği Rus toplumunu ironik bir tarzla öyküleyen Çehov, insanların kendilerine ait olmayan unvanlarla gösteriş yapmalarını, hatta hak etmedikleri bu unvanlar üzerinden bir yarışa girmelerini eleştirir.

“İnsanın İki Yüzü” adlı öyküde yüksek dereceden bir memurun bakış açısıyla tramvayda yaşadığı bir durum anlatılır. Memur, aynı tramvayda emri altında çalışan İvan'ı görür, fakat o olup olmadığından emin olamaz, çünkü İvan iş yerinde amirlerinin önünde eğilen, onlardan korkan ve amirlerinin 'zavallı' şeklinde nitelediği biridir. Fakat tramvayda arkadaşlarıyla konuşurken, daha da önemlisi siyasetten söz ederken kendisini dinletmesi yüksek dereceden memura çok garip görünür. Biletçinin kendisine yaklaşınca tramvayın neden karanlık olduğunu, böylesine bir düzensizliğin hesabını soracağını bağırarak söylemesi, İvan gibi biri için çok alışık bir durum değildir. Amirinin de tramvayda olduğunu görünce İvan'ın tutum değiştirip, dairede davrandığı gibi davranmaya başlaması, duruşunun bile değişmesi küçük insanlara özgü davranışı gösterir. İvan, 19. yüzyıl Rus toplumunun sınıfsal farklardan dolayı silikleşmiş bireyini temsil eder. Amirini fark etmeden önce sert bir biçimde dile getirdiği eleştirisini, üst düzey memuru görünce devam ettiremez.

İvan'ın tramvayda yaptığı konuşma, dönem toplumunun Rusya ve Avrupa'ya olan bakışına ilişkin bilgiler verir: *“Gambetta* Bismark*'ın ellerinde öldü. Gerçek bir dehaydı Gambetta, eğer Almanlarla savaşıyorsa onlardan büyük bir savaş tazminatı*

* Stanislav Nişanı: Rus İmparatorluğu'nda 1831-1917 yılları arasında devlet dairelerinde üstün memuriyet başarısı göstermiş kişilere verilen madalyadır. <http://medalirus.ru/rus-ordena/orden-svyatogo-stanislava>.

* Vladimir Nişanı: İlk kez 1782 yılında II. Yekaterina tarafından savaş zamanında üstün başarı göstermiş kişilere takılan madalyadır. <http://medalirus.ru/rus-ordena/orden-svyatogo-vladimira>.

* Leon Gambetta: Fransa'da 1881 – 1882 yılında başbakanlık yapmış Fransız siyasetçi. <http://global.britannica.com/biography/Leon-Gambetta>

* Otto von Bismarck: 19. yüzyılda bir konfederasyon olan Almanya'nın güçlü bir imparatorluğa dönüşmesinde en önemli rolü oynayan ve ilk şansölyesi (başbakan) Alman devlet adamıdır. <http://global.britannica.com/biography/Otto-von-Bismarck>

alırdı. Kendisi bir Fransız'dı ancak gerçek bir Rus ruhu taşıyordu.” sözleri devlet adamının başarısının kaynağını Rusya’da aradığını gösterir.

(Гамбетта помер! Это Бисмарку на руку. Гамбетта ведь был себе на уме! Он воевал бы с немцем и взял бы контрибуцию! Потому что это был гений. Он был француз, но у него была русская душа.)¹⁵⁸

Öyküde yüksek dereceden bir memur, İvan’ın diğer insanlara karşı olan tutumunu, dairedeki ezikliği ve dışarıda gösterdiği davranışlar arasındaki farkı eleştirir. Fakat ‘bukalemun’ diye nitelediği bu insan aslında kendinin de bir yansımasıdır. Öykünün başında yüksek dereceli bir memurun tramvaya binmesinin hoş olmadığı, fakat tramvayın ucuz bir taşıt olduğunu söyleyip, samur şapkasının ardına saklanması da ‘bukalemun’luktur.

Yazıldığı dönemin toplumundaki çarpık ilişkilerini, farklı kesimler arasındaki katı ayrımı ve Batının Rus toplumu üzerindeki etkilerini mizahi bir dille ortaya koyan eser başlıktan da anlaşılacağı üzere insana olan inancını yitirmiş, geleceğe güvensizlikle bakan karakterleri temsil eder.

Rus toplumunun madalyalara olan düşkünlüğünü gözler önüne sermek amacıyla yazılan **“Aslan ve Güneş”** adlı öykü, Ural dağlarının batı yakasındaki kentlerin birinde belediye başkanlığı yapan Stepan İvanoviç Kutsin’in, elde ettiği birçok madalyaya rağmen aç gözlülükle hala yenisini istemesini anlatır.

Kutsin, İran devlet adamlarından Rahat Kelam’ın kente gelip Japon oteline yerleştiğini öğrenir. İranlı bir kodamanın kentlerine uğrayışı onu son derece yakından ilgilendirir, çünkü uzun süredir hayalini kurduğu ve İranlıların kullandığı “Aslan ve Güneş” nişanına bu devlet adamı sayesinde ulaşabileceğini düşünür. Ertesi gün bütün madalyalarını takarak Japon oteline giden Kutsin, Rahat Kelam’a daha önceden ezberlediği sözleri art arda sıralar. Bir madalya uğruna dalkavukluk yapmaktan çekinmeyen Kutsin, İranlı devlet adamını, kentlerinde olduğu sürece en pahalı restoranlara götürüp kentin görülecek tüm yerlerini gezdirir ve en iyi şekilde

¹⁵⁸ Чехов, А.И. (1985). Т. 5., 121.

ağırlamak için hiçbir masraftan çekinmez. En sonunda isteğini gerçekleştiren Kutsın, madalyalarının arasına bir yenisini daha ekler.

Öyküde madalyalara duyulan düşkünlük yazarın şu sözleriyle ifade edilir: *“Kutsın’ın iki madalyası, üçüncü dereceden Stanislav Nişanı, Kızıl Haç ve Cankurtaran rozetleri ve daha başka bir sürü başarı rozeti bulunuyordu... Ayrıca üniformasının yakasına iliştirdiği, çapraz tüfek ile gitardan oluşan, kendi elleriyle yaptığı altın bir arma vardı ve uzaktan bakılınca tıpkı üstün hizmet madalyasına benziyordu. Bir insan ne kadar çok madalyası olsa da daha fazlasını istemekten asla vazgeçmez!”*

(Куцын имел две медали, Станислава 3-й степени, знак Красного Креста и знак «Общества спасания на водах», и кроме того он сделал себе еще брелок (золотое ружье и гитара, которые перекрещивались), и этот брелок, продетый в мундирную петлю, похож был издали на что-то особенное и прекрасно сходил за знак отличия. Известно же, что чем больше имеешь орденов и медалей, тем больше их хочется.)¹⁵⁹

Eserde açığa çıkarılan bir diğer olgu da elde edilen nişan ve madalyaların elde ediliş biçimidir: *“Kutsın, bu nişanı elde etmek için savaşa katılmak, anayurduna büyük özveride bulunmak, seçimlerde başarı kazanmak gerekmediğini çok iyi biliyordu. Onu elde etmek için uygun bir fırsatın çıkması yeterliydi.”* sözleri yazarın gözünden bir eleştiri niteliği taşımaktadır.

(Он отлично знал, что для получения этого ордена не нужно ни сражаться, ни жертвовать в приют, ни служить по выборам, а нужен только подходящий случай).¹⁶⁰

Rütbe-unvan düşkünlüğü ve bu düşkünlüğün yarattığı gösteriş merakı eserde Kutsın’ın düşüncelerinin yer aldığı son paragrafta net bir biçimde verilir: *“Stepan İvanoviç paltosunun önünü açmış, sokakta göğsünü gere gere yürüyor, fakat şans bu ya, kimse çıkmıyordu karşısına. Ceketinin göğsünde ‘Aslan ve Güneş’ madalyası vardı... Oysa ki o andaki tek isteği ne pahasına olursa olsun Sırp madalyası Takova’yı almaktı. Bunu tutkuyla istiyordu.”*

¹⁵⁹ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 101.

¹⁶⁰ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 101.

(Степан Иванович ходил по улице, распахнувши на груди шубу, и ему досадно было, что никто не попадаетея навстречу и не видит на его груди Льва и Солнца... Ему хотелось теперь получить сербский орден Такова. Хотелось страстно, мучительно.)¹⁶¹

Toprak ağası Voldirev ile kalem memuru arasında geçen rüşvet alıp verme örneğini yansıtan **“Rapor”** adlı öykü toplumsal yozlaşmanın ve dönem Rusya’sında bürokrasinin işleyişinin aktarıldığı bir eserdir.

Voldirev varlıklı bir çiftlik ağasıdır. Prens Gogulina ile yaşadığı miras davası yüzünden kalem memurundan kendisini ilgilendiren bir dosyayla ilgili bilgi almak istediğini ve gerekli belgeyi talep ettiğini belirtir. Memur bu isteğini duymamış gibi yapıp yazı yazmaya devam eder. Voldirev ısrarla memurla konuşmaya, derdini anlatmaya çalışır, fakat memur sanki Voldirev orada yokmuş gibi tepki vermez. Bir süre sonra Voldirev durumu fark eder ve memurun rüşvet istediğini düşünerek masaya bir ruble bırakır. Memur yine hiç bir şey yokmuş gibi davranınca parayı az bulduğunu düşünerek bir ruble daha bırakır, fakat sonuç değişmez. Ne yapacağını bilmez bir şekilde salonun ortasında beklerken, onu memura yönlendiren görevli durumu fark ederek Voldirev’in yanına gelir ve memura üç ruble vermesi gerektiğini anlatır. Voldirev, memurun defteri üzerine bir ruble daha bırakır bırakmaz memur birden canlanır, sanki Voldirev o an gelmiş gibi işine ara verir. Çok kibar ve ilgili bir şekilde ne istediğini sorar, gerekli belgeyi hemen bulur ve ayakta beklememesi için Voldirev’e yer gösterir. Bunların hepsi bir dakika içinde gerçekleşir. Bu arada memur Voldirev’le yakından ilgilenir, onunla sohbet eder ve çiftliği ile ilgili sorular sorar. Çıkarken de güler yüzlü ve saygılı bir şekilde onu geçirir, üstelik gösterdiği bu özveriye dairesine gelen her vatandaş için yapıyormuş gibi davranır. Gösterilen saygıdan etkilenen Voldirev memura bir ruble daha verir ve oradan ayrılır.

Voldirev ile memur arasında geçen rüşvet verme olayı öykünün arka fonunu oluşturmaktadır. 19.yüzyılda devlet dairesinde çalışan bir memurun yapması gereken bir işle ilgili rüşvet istemesi, üstelik yeteri kadar rüşvet olmadan da kimsenin işini yapmaması, rüşvetin Voldirev ve memur dışındaki insanlar tarafından da biliniyor olması bu durumun legal bir çerçevede yapıldığını ve kimsenin bu durumu

¹⁶¹ Чехов, А.И. (1985). Т. 4., 103.

yadırgamadığını gösterir. Ayrıca alt kesimden insanların, hakları dahi olsa rüşvet vermediği durumda devlet hizmetinden yararlanamadığı, rüşvetin belirli bir tarife üzerinden alındığı ve bunu sağlayamayan kişilerin de bu haktan mahrum olduğu eserde gösterilmeye çalışılır.

Rüşvet alıp verme olayında memurun içinde bulunduğu kötü şartların ötesinde kişilik özelliklerinden ileri gelen bir davranış bozukluğunun olduğu da resmedilir. İki ruble verildiği anda Voldirev'in oradaki varlığını yadsıyan memur, üç ruble aldığı andan itibaren tamamen farklı bir kişiliğe dönüşür. Voldirev'in soylu kesimden geldiğini öğrendiği zaman, küçük insanlara özgü yaltaklıkla onunla yakından ilgilenmesi bu değişiminin nedeni olarak gösterilebilir. Dönemin Rusya'sındaki memurun Voldirev'e oturacak yer göstermesi, kendisi ve işi ile ilgili sorular sorması, yalnızca üç ruble rüşvete karşılık verilen davranış biçiminin oldukça ötesinde olup rütbe ve unvan karşısında takınılan bir tavır olarak gösterilebilir.

Çehov, eserinde toprak ağası Voldirev'i ve memuru çürüten toplum yapısının bir parçası olarak gördüğünü vurgulamaktır. Yazar, bu saptamalardan yola çıkarak rüşvet mekanizmasının varlığı ve farklı kesimler arasındaki ilişkiler nedeniyle Rusya'da düzenin hem ekonomik hem de toplumsal olarak kötü gittiğini göstermeye çabalamaktadır.¹⁶²

Toplumsal yozlaşmaya örnek teşkil eden "**Hırsızlar**" adlı öyküde yaşadığı ilçede boş kafalılığıyla ün salan sağlık memuru Yergunov'un, tesadüfen uğradığı handa başından geçen bir olay sonrası yaşadığı değişim anlatılır. Alışverişe gittiği Repino kasabasından dönen Yergunov, kar fırtınası nedeniyle yolunu şaşırınca, arabacılarla girdiği kavga sırasında öldürülen ve geriye yaşlı karısıyla, Liyubka isimli bir kızı kalan Andrey Çirikov'un hanına uğrar. Handa eline geçen her şeyi çalıp çırpma ile ün salmış Kalaşnikov isimli bir hırsızın olduğunu görünce, yapacak başka bir şey olmadığı için bu adamla konuşmaya çalışır. Fakat Kalaşnikov'un at hırsızlığına Merik ve Liyubka ile birlikte içip eğlenmeleri, odada başka kimse yokmuş gibi ona aldırış etmemeleri sağlık memurunun onuruna dokunur. Hancının güzel kızı Liyubka'ya tutulan sağlık memurunun, kızın kendisine yüz vermeyip çingene Merik'le birlikte olmayı istemesi, onun hayatında ilk kez yaşamını sorgulamasına

¹⁶² Фрадкина, С. (1957). 260.

sebepler olur: *“Niçin basit bir köylü olarak kalmayıp sağlık memuru olmuştu? Sirtına ceket giyip yeleğinin göğsüne ucunda yaldızlı küçük bir anahtar bulunan zincir iliştireceği yerde, beli ip kuşaklı, mavi gömlek giyerek dolaşırdı o zaman. Canının istediği kadar şarkı söyler, dans eder, içki içer, Merik’in yaptığı gibi Liyubka’nın elini tutardı.”*

(Зачем он фельдшер, а не простой мужик? Зачем на нем пиджак и цепочка с позолоченным ключиком, а не синяя рубаха с веревочным пояском? Тогда бы он мог смело петь, плясать, пить, обхватывать обеими руками Любку, как это делал Мерик...)¹⁶³

İçmekten sarhoş olan Merik, Liyubka’nın annesinin paraları nereye sakladığını bildiğini, hem Liyubka’yı hem de annesini öldürüp bu parayı alacağını ve hanı yakacağını, daha sonra da Kuban’a kaçıp hayatını yaşayacağını belirtir. Yergulov, insanların hayran olduğu Merik gibi yiğit bir adam olsa hayatın çok güzel olacağını, hatta Liyubka ile birlikte olacağını hayal eder. Yergulov, Merik handan ayrılırken atını çalmasın diye peşine düşer, fakat Liyubka onu zorla tutar. Tüm çabasına rağmen çingene Merik atını çalınca sağlık memuru yaşadığı ilçeye geri dönmek zorunda kalır. Hastanede nasıl karşılanacağını, doktorun neler söyleyeceğini düşününce çok üzülür ve hala aklında Liyubka vardır.

Tekdüze renksiz yaşantısı, aldığı aylık, başkalarına olan bağımlılığı, hastaların sorunlarından bıkmaması onu farklı düşüncelere sevk eder: *“Bu dünyada neden doktorlar, sağlık memurları, tüccarlar, yazıcılar, köylüler sıradan özgür insanlar değillerdi? Neden özgür kuşlar, başıboş vahşi hayvanlar ve çingene Merik gibi hiç kimseden korkmadan, kimseye ihtiyaç duymadan yaşayamıyorlardı? Sabahları kalkmak zorunda olduğunu, öğlen yemek yenileceğini, akşam yatılacağını ve doktorların sağlık memurundan daha üstün olduğunu, herkesin kendi evinde yaşaması, kendi karısını sevmesi gerektiğini kim uydurmuştu?”*

(К чему на этом свете доктора, фельдшера, купцы, писаря, мужики, а не просто вольные люди? Есть же ведь вольные птицы, вольные звери, вольный Мерик, и никого они не боятся, и никто им не нужен! И кто это выдумал, кто сказал, что вставить

¹⁶³ Чехов, А.П. (1985). т. 1., 247.

нужно утром, обедать в полдень, ложиться вечером, что доктор старше фельдшера, что надо жить в комнате и можно любить только жену свою?)¹⁶⁴

Aradan bir buçuk yıl geçtikten sonra işinden kovulup boşa gezen Yergulov, çaldığı semaveri satıp çingene Merik gibi parayı meyhanede içkiye yatırır. Meyhane çıkışı Andrey Çirkov'un hanının yandığını öğrenince, bir buçuk yıl önce Merik'in söylediklerini düşünür ve ona daha fazla özenir. Artık tek düşüncesi sokak boyunca gördüğü meyhanelerin, demircilerin evlerinden birini ateşe verip soymaktır.

Çehov, Yergulov'un ağzından: *"Bir yerde çalışmayanlar neden maaş almıyor, neden istedikleri gibi giyinip kuşanamıyorlardı? Bu kuralları kim koymuştu?"* sorusuyla karakterinin yaşadığı topluma adapte olamayan ve düzeni yadsıyan biri olduğunu gösterir. Çok az bir aylıkla çalışıp toplumda bir yeri olmadığını ve bu şekilde insanların saygısını kazanamayacağını düşünen Yergulov, soygunculuk yaparak itibar sağlama peşine düşer.

"Seçim Kurbanı" adlı öyküde bir grup düşük rütbeli memurun çalıştığı dairedeki müdürleriyle yaşadıkları sorunlar mizahi bir dille kaleme alınır.

Bir grup memur, şeflerinin kendilerine olan davranışlarından çok rahatsız olmaktadır. Şefleri onları aşağılamakta, hatta eşlerine bile hakaret etmekte bir sakınca görmemektedir. Artık bu davranışlara dayanamayan küçük memurlar gizli gizli konuşup: *"Birinin bu adama, bizim de insan olduğumuzu anlatması gerekiyor! Biz de insanız; hiçbirimiz köle, uşak, tutsak değiliz. Bizimle alay etmesine daha ne kadar izin vereceğiz? Bizimle sen diye konuşuyor, cevap verirken başını öbür yana çeviriyor, rapor yazdırırken suratını buruşturup sürekli azarlıyor. Bırakın bizim gibi iyi insanları efendilere, uşaklara bile "sen" diyen kalmadı. Bunu ona artık söylemeliyiz."* sözleriyle şikâyetlerini dile getirirler.

(Пора же наконец дать ему понять, что мы такие же люди, как и он! — сказал Дездемонов. — Мы, повторяю, не холуи, не плебеи! Мы не гладиаторы! Издеваться над собой мы не позволим! Он тыкает на нас, не отвечает на поклоны, морду воротит,

¹⁶⁴ Чехов, А.П. (1985). т. 1., 249.

когда доклад делаешь, бранится... Нынче и на лакеев тыкать нельзя, а не то что на благородных людей! Так и сказать ему!)¹⁶⁵

İsyân eden bir başka memur, karısıyla yürürken şefinin ona “*sokak karılarıyla gezmen yetmedi mi?*” diye bağırdığını ve karısını küçük düşürdüğünü ifade eder. Aralarından biri: “*tek kelimeyle özetlemek gerekirse beyler, artık bu şekilde yaşamak imkansızlaştı! Ya o gidecek bu daireden ya da biz, artık bir arada çalışmamız mümkün değil! Adımızı bu kadar küçültmektense yaşamayalım çok daha iyi! 19. yüzyılda yaşıyoruz. Herkesin bir haysiyeti var. Ben şurada küçük bir memursam, yine de bir hiç değilim... Buna müsaade edemem artık. Bunu ona söylemeliyiz!... Hadi aramızdan biri gitsin ve bu şekilde sürüp gitmeyeceğini hepimizin adına söylesin! Kim gidecek? Korkmayın bir şey olmaz, tüh sesim de öyle kısıldı ki!*” der.

(Одним словом, господа, жить так долее невозможно! Или мы, или он, а вместе служить нам ни в каком случае невозможно! Пусть или он уйдет, или мы уйдем! Лучше без должности жить, чем реноме свое в ничтожестве иметь! Теперь XIX столетие. У всякого свое самолюбие есть! Я хоть и маленький человек, а все-таки я не субъект какой-нибудь и у меня в душе свой жанр есть! Не позволю! Так и сказать ему! Пусть один из нас пойдет и скажет ему, что так невозможно! От нашего имени! Ступай! Кто пойдет? Так-таки прямо и сказать! Не бойтесь, ничего не будет! Кто пойдет? Тьфу, чёрт... охрип совсем...)¹⁶⁶

Sonunda Dezdemonov'da karar kılınır. Dezdemonov gitmek istemese de arkadaşları onu pohpohlayarak ikna ederler. En sonunda gücünü toplayıp şefin karşısına çıkan memur, korkuyla diyeceklerini unuttur ve küçük insanlara özgü yaltaklanarak: “*Ekselansları... Diyecektim ki... Duyduğuma göre eşiniz hanımefendi arabasını piyangoya koymuş. Bilet alanlar çekilişe katılacakmış. Eğer izin verirseniz ben de bilet alsam, diyorum...*” sözlerini sarf eder. Şef, bir bilet yerine beş bilet satarak Dezdemonov'un annesinin kira parasını almış olur. Odadan çıkınca arkadaşlarından borç toplamaya çalışan Dezdemonov'a kimse destek olmaz.

¹⁶⁵ Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 138.

¹⁶⁶ Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 138.

Öykünün sonunda yer alan *“Kıssadan hisse, asla isyan etme!”* (Во всяком случае из сего проистекает мораль: не бунтуй!) ironi cümlesiyle aslında o dönemde mevcut olan rütbe farklılığına, toplumun bu farkı kaldırmak yönünde herhangi bir girişimde bulunmadığına ve toplum tarafından bu düzene karşı konulmadığına eleştiri getirilmektedir.¹⁶⁷

Çehov *“Maske”* adlı öyküsünde ise güçlü ve soyluların karşısında aydın kesimin dahi ezilebileceğini anlatır. Yardımseverler Derneği Kulübü’nde düzenlenen maskeli baloya katılan bir grup aydın genç, düşüncelerini paylaşmak amacıyla okuma salonuna geçer. Yüzü maskeli bir adam içeri girer, yüksek sesle konuşur ve içki içer. Aydınlardan birinin:

“Biraz yavaş konuşmanızı rica ediyorum, burası kantin değil, okuma odasıdır. Burada içki içemezsiniz!” uyarısından sonra maskeli adam dalga geçerek şöyle der:

(Я просил бы вас потише Здесь читальня, а не буфет... Здесь не место пить)¹⁶⁸

“Burada gazeteleri içkiye üstün tutan akıllı insanların olması ne kadar da ilginç. Fakat bana göre beyler, sizler içki içecek para bulamadığınız için gazete okumayı seviyorsunuz... Kendinizi akıllı göstermeyi bırakın da şuradan bir içki alın daha iyi!” Ardından odadaki gazeteleri parçalamaya başlayan maskeli adam, aydınların sinirlendiğini görüp alaycı bir şekilde şu sözleri sarf eder:

(И как это есть такие умные люди, что для них газеты лучше этих напитков, по моему мнению, вы, господа почтенные, любите газеты оттого, что вам выпить не на что. Будет тебе кочевряжиться! Выпей лучше!)¹⁶⁹

“Şuna bakın, öfkeleniler. Çok korktum sizden, hatta dizlerim tir tir titriyor! Ben bu güzel bayanlarla yalnız kalmaya, hoşça vakit geçirmeye geldim, onun için sizden uzatmadan dışarı çıkmanızı istiyorum!”

¹⁶⁷ Дудкин, В.В. (2005). 92.

¹⁶⁸ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 86.

¹⁶⁹ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 86.

(Они рассердившись, - засмеялся мужчина. - Фу-ты, ну-ты, испугался! Даже поджилки трясутся. Потому, как я желаю остаться тут с мамзелями один и желаю себе тут удовольствие доставить, то прошу не претикословить и выйти.)¹⁷⁰

Aydınlar öfkeyle görevliyi çağırırlar ve kim olduğunu bilmedikleri bu adam hakkında tutanak tutarlar. Maskeli adam, tutanağı orada bulunan herkesin imzaladığını gördükten sonra maskesini çıkarır ve insanların üzerinde bıraktığı etkiyi görüp gülmeye başlar. Bütün bu şamatayı koparan, soylu bir aileden gelme, fabrika sahibi milyoner Piatigorov'dur. “*Şimdi çıkacak mısınız odadan?*” sorusundan sonra orada bulunan herkes parmak uçlarına basarak çıkar. Gecenin ikisine doğru Piatigorov'un odadan çıktığını gören aydınlar onu eve bırakmak için yarışır. Ayrıldıklarında Piatigorov'un ellerini sıktığı için mutlu olan aydın, başına bir şey gelmeyeceği için sevinir ve şöyle der:

“Alçağın, pislüğün biridir, fakat ne yapalım velinimetimizdir.”

(Негодяй, подлый человек, но ведь - благодетель!..)

Rusya'da rütbenin her şeyden üstün tutulduğu “**Maske**” öyküsüyle bir kez daha ispatlanır. Milyoner Piatigorov maskenin altında saklanırken kimse onun kim olduğunu ve rütbe derecesini bilemez. Bu nedenle aydınlar ona sıradan bir insan gibi davranırlar ve onu balodan attırmak için ellerinden geleni yaparlar. Milyoner ise rütbesine güvendiğinden olanları bir film gibi izler. Öykünün sonunda ise kazanan zekâ ve bilgi değil, rütbe olur. Görüldüğü üzere Rus toplum yaşantısında sadece küçük memur rütbesine sahip insanların değil, okumuş aydın kesimin de davranışlarını unvan ve zenginliğe göre değiştirmesi eleştiri konusu yapılır.¹⁷¹

İncelediğimiz öykülerde Rus yaşamındaki toplumsal yozlaşma, memuriyet hayatı ve rütbe farklılıkları aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Ne yazık ki Rus toplumunda rütbe, akıl, bilim, zekâ ve diğer bütün erdemlerin üzerinde tutulur. Bu durumu Çehov ironik bir tarzla, etkileyici bir şekilde ve ustaca seçilmiş kahramanlarla okuyucuya yansıtır. Anton Çehov'un 19. yüzyılın son çeyreğindeki Rus yaşamını tüm yönleriyle ortaya koyan bu öykülerinde dikkat çeken en önemli

¹⁷⁰ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 86.

¹⁷¹ Владимировна, Т. (2010) *А.П.Чехов обличитель мещанства*. Корлов, 2010

özelliklerden biri de “küçük insanların” dünyasının gerçekçi bir biçimde gözler önüne serilmesidir. Yazar, Rus insanının doğası, yaşadığı dönemin koşulları ve yarattığı tiplerle ilgili gerçeğe Rus yazınının en önemli örneklerinden birini vermiştir.

3.1.3. Hristiyanlık Motifi

Çalışmamızın bu bölümünde çocukluğundan itibaren babasının aşırı dindar olması sebebiyle yoğun bir din baskısına maruz kalan Çehov’un eserlerinde yer alan ve ana motifi doğrudan Hristiyanlıkla bağlantılı olan **“Mektup”**, **“Öğrenci”**, **“Hırsız”** ve **“Söğüt Ağacı”** öykülerini inceleyeceğiz.

“Mektup” öyküsüne baktığımızda öyküde İncil’e dayanan ve Hristiyanlığı çağrıştıran bir yapı mevcuttur. Öykü, başrahip Peder Fyodor Orlov’un evine, yakın köylerden birinin papazı olan Peder Anastasi’nin gelmesiyle başlar. Peder Anastasi sürekli sarhoş olduğu, çiftçiler birliği yetkilileri ve kilise cemaatiyle geçinemediği, doğum-ölüm kayıtlarını, kilise kasa hesabını düzgün tutmadığı, para karşılığında evlenmesi yasak olan kişilerin nikâhını kıydığı vb. birçok suçtan dolayı yargılanıp görevden alınmıştır. Peder Anastasi’nin amacı başrahip ile konuşup göreve dönmesini sağlamaktır. Fakat başrahip, günah üstüne günah işleyip hakkında soruşturma açılan ve insanlar üzerindeki kötü izlenimini asla silemeyecek olan Anastasi’nin biran önce ölmesini diler. Başrahip, Anastasi ile uğraşırken içeriye zangoç girer. Oğlu Pyotr’un yanından dönen zangoç, başpapaza oğlunun işlediği günahları anlatır. Büyük Perhiz zamanında yenilmesi yasak olan hayvansal gıdaları yediğini, hatta oruç zamanı hindi ve balık yemeği hazırlayıp kutsal ibadete uymadığını anlatır. Bunun üzerine başrahip zangocun oğlunu dinsizlikle suçlayarak oruç ve inanç hakkındaki görüşlerini paylaşır: *“Oruç tutmayanlar ikiye ayrılır. Bir kısmı düşüncesizliklerinden dolayı oruç tutmazlar, diğerleri ise inanmadıkları için. İşte senin oğlun da inançsızın teki!”*

(Люди, не соблюдающие постов, делятся на две различные категории: одни не исполняют по легкомыслию, другие же по неверию. Твой Петр не исполняет по неверию.)¹⁷²

¹⁷² Осьмакова, Н.В. (1955) 122.

Zangoç, oğlunun işlediği günahın sadece oruçla sınırlı kalmadığını, evli bir kadınla üstelik üç yıldır birlikte yaşadığını ve bu durumun bütün kasaba tarafından bilindiğini anlatır. Başrahip, Pyotr'ın çocukluğundan itibaren papazların odasına girerken istavroz çıkarmadığını anımsayıp bunun altında Pyotr'ın din adamlarına saygı duymamasının yattığını düşünür. Duygularına yenilen başrahip: *“Kim suçlu dersin? Sence sen değil misin?...Ona nasihatlar vermen, Tanrı korkusu aşılaman gerekirdi. Dünyaya getirirken oh ne ala, ancak iş yetiştirmeye gelince pekâlâ! Bu günahdır! Berbattır! Utanç duymalısın!”*

(Кто же виноват, как не ты? Ты родитель, твоё чадо! Ты должен был наставлять, внушать страх божий. Учить надо! Родить-то вы родите, а наставлять не наставляете. Это грех! Нехорошо! Стыдно!)¹⁷³

Zangoç, bunun üzerine oğlunun din-bilim ilişkisini sürekli sorguladığını, kiliseye gitmesi gerektiğini söylediğinde “neden?”, “niçin?” gibi sorular sorarak yeryüzünde birçok şeyin göreceli ve koşullara bağlı olduğunu, kendisinin hiçbir şey bilmeyen bir genç, zangocun ise her şeyi bilen biri olmadığı düşüncesini başrahibe anlatır. Fakat başrahip, zangocun oğlunun bu düşüncesini kesinlikle kabul etmeyip suçlunun zangocun kendisi olduğunu, eğer oğluna iyi bir eğitim vermiş olsaydı oğlunun böyle olmayacağını düşündüğünü dile getirir. Bunun üzerine başrahip, zangocun durumuna üzülerek, onun ağzından oğluna bir mektup yazar:

“Ne Tanrı'nın ne de insanoğlunun yasalarına uygun bir yaşam sürüyorsun. Rahat yaşamın da sosyetik ihtişamın da aldığın eğitim de senin gerçek yüzünü, pagan görünüşünü toplumun gözünde gizlemeye yetmeyecektir. Sen sözde Hristiyan'sın, fakat özün diğer paganlar gibi sefil ve acinasıdır, üstelik sen onlardan daha zavallısın. Hiç yoktan onların her biri İsa'yı tanımadıkları için, cahilliklerinden dolayı mahvolacaklar, sen ise böyle bir bilgi hazinesine sahip olduğun halde onu anlamaya bile çalışmadığın için mahvolacaksın... Sen kendini bilge sanıyor, bilimle uğraştığınla övünüyorsun. Fakat inançsız bilimin insanı yüceltmediği gibi, en aşağılık bir hayvandan bile daha aşağı kılacağını anlamak istemiyorsun.”

¹⁷³ Осьмакова, Н.В. (1955) 122.

(Что ты ведешь жизнь несообразную ни с божескими, ни с человеческими законами. Ни комфортабельность, ни светское великолепие, ни образованность, коими ты наружно прикрываешься, не могут скрыть твоего языческого вида. Именем ты христианин, но по сущности своей язычник, столь же жалкий и несчастный, как и все прочие язычники, даже еще жалчее, ибо: те язычники, не зная Христа, погибают от неведения, ты же погибаешь оттого, что обладаешь сокровищем, но небрежешь им...Ты мнишь себя мудрым быти, похваляешься знанием наук, а того не хочешь понять, что наука без веры не только не возвышает человека, но даже низводит его на степень низменного животного, ибо...)¹⁷⁴

Zangoç mektubu okuduktan sonra oğlunun hak yoluna gireceğine inanıp başrahibin ne kadar parlak bir dehası olduğunu ve evlenmemiş olsaydı patrikliğe kadar yükselebileceğine inanır. Daha sonra başrahibin yanından ayrılan zangoç ve Anastasi mektup üzerine konuşmaya devam ederler. Yaptığı hatalarla bilinen Anastasi, zangoca mektubu yollamaması gerektiğini ne olursa olsun dinde bağışlamanın önemini anlatarak: *“Yine de bağışla, iyi yürekliliğin için Tanrı seni hoş görür.”* dese de zangoç artık her şeyin değişeceğine çok emindir ve mektubu yollama kararını değiştirmez.

Rus yazar ve eleştirmen Arsenyev, Çehov’un **“Mektup”** öyküsünde mevcut olan Hristiyanlık motifini üç farklı din adamı üzerinden aktarır. İlki Hristiyanlık öğretisinden uzak kalmış ve konumunu sahtekârlık yaparak kullanan, fakat zangocun durumuna karşı da içinde hala merhamet taşıyan Peder Anastasi’dir. Bir diğeri başrahibin her düşüncesini yasa olarak kabul eden, onun belirlediği yasalara saygı duyan, dini bilgiye sahip olmasına rağmen İncil’e ve yasalarına değil başrahibe inanıp ona büyük bir hayranlık besleyen zangoçtur. Sonuncusu ise din adamı olmasına rağmen mesleğini kötüye kullanan Peder Anastasi’nin ölümünü dileyen bir başrahiptir. Aslında bu karakterler din bilginleri olmalarına karşın dinsel açıdan zayıf bireyleri temsil ederler.¹⁷⁵ Eleştirmen V.A.Goltsev’e göre ise bir tarafta yaptığı hatalar yüzünden işinden olmuş bir papazın affetmenin büyüklüğüne önem vermesi ile diğer tarafta herkesin saygısını kazanmış ve bilginliğiyle övünen başrahibin, affetmenin dindeki önemini bildiği halde insanların gelecekları hakkında

¹⁷⁴ Осьмакова, Н.В. (1955) 123.

¹⁷⁵ Арсеньев, К.К. (1888). *Беллетристы последнего времени*. Петербург: Вестник Европы, 260.

kesin hüküm vermesi bir çelişki yaratır.¹⁷⁶ Çehov bu karakterler aracılığıyla din bilginlerinin dahi kendi aralarında bir tutarsızlığının olduğunu ve bu insanların her birinin Hristiyanlığın belirlediği yasalara uymadığını göstermeyi amaçlar. İçlerinde en üst makama sahip olan başrahip, baba ve oğul arasındaki sorunları çözüp orta yol bulmaktansa babanın ağzından oğluna hakaret dolu bir mektup yazar. Hayatı hata yapmakla geçmiş olan Peder Anastasi'nin ise tam tersi bir tutum takınarak affetmenin büyüklüğünü savunması bu tutarsızlığın göstergesidir. Üstelik her türlü suçu işlemiş olan Peder Anastasi'nin ifade ettiği: *“Size vicdanımın sesini söylüyorum, insanı öz babası bağışlamazsa kim bağışlar? Dini bütün kişileri herkes bağışlar, marifet günahkârları bağışlamak! Günah işlememişse yaşlı kadını bağışlamanın ne anlamı var?”* sözü öykünün özünü oluşturur.

(Я тебе... вам по совести. Ежели отец родной его не простит, то кто ж его простит? Да и то рассуди, не праведников прощать надо, а грешников. Для чего тебе старушку твою прощать, ежели она не грешная?)

“Öğrenci” adlı öykü, zangocun oğlu, ilahiyat fakültesi öğrencisi olan İvan Velikopolski'nin kuş avından dönerken yolda karşılaştığı komşusu Vasilisa'ya İsa'nın son gecesini üzerine anlattığı hikâyeden oluşur. İncil'den alıntıların yoğun olduğu bu öykü yazarın Hristiyanlık motifine bir örnek oluşturur.

Soğuk havada karnı oldukça acıkmış olan İvan, “Kutsal Cuma”¹⁷⁷ nedeniyle yemek yememesi gerektiğini hatırlar. Rus insanının çok sıkıntı çektiğini ve bu sıkıntının da hiçbir zaman bitmeyeceğini düşünen İvan, Ryurik zamanında da Korkunç İvan zamanında da fakirliğin, açlığın, boyunduruk duygusunun ve tüm korkunç olayların yaşandığını, bu durumun bugün de var olduğunu iyi bilir ve hayattan keyif almaz. Bütün bunları düşünürken komşusu Vasilisa'nın bostanlıkta ateş yakıldığını görünce yanlarına gidip havari Petrus'un da İsa'nın son gecesinde kır ateşinde ısındığını hatırlayarak İncil okuma gecesine gittiğini ve orada İsa'nın Son Akşam Yemeği'nden bir kesit anlatıldığını ifade eder. Bu hikâyeden çok etkilenen İvan, Vasilisa ve kızı için İncil'de geçen Son Akşam Yemeği'nden bir kesit anlatır:

¹⁷⁶ Гольцев, В. (1894). *Литературные очерки*. Москва: Русская мысль, 29.

¹⁷⁷ Kutsal Cuma: Dünya genelindeki Hristiyanların İsa Mesih'in çarmıha gerilişini ve Golgotha'da ölümünü/çarmıha gerilişini andıkları dini gündür. https://tr.wikipedia.org/wiki/Kutsal_Cuma

“Son Akşam Yemeği’nde Petrus, İsa’ya der ki: ‘Ben seninle zindana da girmeye, ölüme de gitmeye hazırım’ İsa da ona şu cevabı verir: ‘Petrus, daha horozlar ötmeden beni üç kez yadsıyacak, tanımadığını söyleyeceksin.’ Yemekten sonra İsa, bahçede ölümcül derecede acı çekerek dua ederken zavallı Petrus, sıkıntıdan bitkin düşmüş, zayıflamış ve gözkapakları ağırlaşmış bir şekilde uykusuna yenik düşer. Bildiğin gibi Yahuda aynı gece İsa’yı öper ve onu işkencecilerin eline teslim eder. İsa’yı bağlarlar, başhamama götürürler, götürürlerken de durmadan döverler. Uykudan uyanan Petrus, kederler içinde acı çekerek korkunç şeylerin olacağını önceden sezdiği için İsa’nın peşini bırakmaz. Çünkü İsa’yı tutkuyla sever ve işkencecilerin onu nasıl dövdüklerini görür...”

“Başpapazın yanına geldiklerinde İsa’yı sorguya çekerler. Yardımcıları o sırada üşüdükleri için avluda ateş yakıp ısınmaya başlarlar. Petrus da onların yanında dikilip ateşte ısınır. Şu an benim yaptığım gibi. Onu gören bir kadın ‘Bu da İsa’yla birlikteydi’ der. Ateşin yanındaki bütün yardımcıları şüpheyle ve ters ters ona bakınca Petrus mahcup olmuş bir şekilde İsa için ‘Tanımıyorum bu adamı’ der. Az sonra bir başkası daha Petrus’un İsa’nın öğrencilerinden olduğunu söyleyince Petrus İsa’yı tanıdığını tekrar yadsır. Üçüncü bir kişi tekrar ‘Seni bahçede İsa’yla birlikte gördüm’ diye atılınca Petrus üçüncü kez reddeder. Hemen sonra horozlar ötmeye başlar ve uzaktan İsa’yı seyreden Petrus, onun akşam yemeğindeki sözlerini anımsar. Hatırlayınca kendine gelen ve avludan dışarı çıkan Petrus acı acı ağlamaya başlar. İncil’de bu konuda şöyle yazar: ‘Ve acı acı ağlayarak yürür gider... Çok ıssız kapkaranlık bir bahçede, sessizlik içinde içli hıçkırıklar işitilir...”

(Во время тайной вечери Петр сказал Иисусу: «С тобою я готов и в темницу, и на смерть». А господь ему на это: «Говорю тебе, Петр, не пропоет сегодня петел, то есть петух, как ты трижды отречешься, что не знаешь меня». После вечери Иисус смертельно тосковал в саду и молился, а бедный Петр истомился душой, ослабел, веки у него отяжелели, и он никак не мог побороть сна. Спал. Потом, ты слышала, Иуда в ту же ночь поцеловал Иисуса и предал его мучителям. Его связанного вели к первосвященнику и били, а Петр, изнеможенный, замученный тоской и тревогой, понимаешь ли, не выспавшийся, предчувствуя, что вот-вот на земле произойдет что-

то ужасное, шел вслед... Он страстно, без памяти любил Иисуса, и теперь видел издали, как его били...)¹⁷⁸

(Пришли к первосвященнику, Иисуса стали допрашивать, а работники тем временем развели среди двора огонь, потому что было холодно, и грелись. С ними около костра стоял Петр и тоже грелся, как вот я теперь. Одна женщина, увидев его, сказала: «И этот был с Иисусом», то есть, что и его, мол, нужно вести к допросу. И все работники, что находились около огня, должно быть, подозрительно и сурово поглядели на него, потому что он смутился и сказал: «Я не знаю его». Немного погодя опять кто-то узнал в нем одного из учеников Иисуса и сказал: «И ты из них». Но он опять отрекся. И в третий раз кто-то обратился к нему: «Да не тебя ли сегодня я видел с ним в саду?» Он третий раз отрекся. И после этого раза тотчас же запел петух, и Петр, взглянув издали на Иисуса, вспомнил слова, которые он сказал ему на вечери... Вспомнил, очнулся, пошел со двора и горько-горько заплакал. В евангелии сказано: «И исшед вон, плакася горько». Воображаю: тихий-тихий, темный-темный сад, и в тишине едва слышатся глухие рыдания...)¹⁷⁹

Dinin gerekleri konusunda oldukça baskıcı ve titiz olan babasının zoruyla her akşam kilise korosunda şarkı söylemeye zorlanan Çehov, “**Öğrenci**” adlı öyküsünü o yılların etkisiyle kaleme almıştır. Öykünün ilk girişinde yaşam üzerine düşünen öğrenci yaratıcıya inanmaktan vazgeçmiş olup, hayatın daha iyi olacağına dair bir ümit beslememektedir. Hem ilahiyat fakültesinde öğrenci hem de zangocun oğlu olması sebebiyle dini bilgiye sahip olan İvan’ın, komşusu Vasilisa’ya İncil’den bir pasaj okuması öykünün kırılma noktasını oluşturur. Bu pasajda İsa’nın On İki Havari’sine göndermeler mevcuttur. İncil’deki olayı anlatmasını bitiren öğrenci, büyülenmiş gibi yoluna devam eder. Anlattıklarından Vasilisa’nın etkilendiğini gördükten sonra İvan, birdenbire bir mutluluk duygusuna kapılır ve öykünün başında yer alan düşüncelerine tezat bir tutum sergiler. Çünkü İvan için çıkış yolu Hristiyan öğretisinde yer alan kötülükten, acı çekerek kurtuluşa ulaşmadır.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Осьмакова, Н.В. (1955) 12.

¹⁷⁹ Осьмакова, Н.В. (1955) 13.

¹⁸⁰ Скарпа, М. (2013). *Несколько размышлений по поводу рассказа А.П. Чехова «Студент»*. Studi Slavistici X Materiali e discussioni. Firenze: Firenze University Press. 260.

“**Hırsız**” adlı öyküde ise Sibiryaya sürgün edilmiş azılı bir hırsız olan Fyodor Stepaniç’in yaptığı tüm kötülöklere rağmen dini inançlarını yerine getirme çabası anlatılır.

Stepaniç, sevdiği kadını mutlu edebilmek için en yakın arkadaşı Barabayeve ile birlikte hırsızlık yapmış, fakat payın büyük kısmını Barabayeve’e kaptırmıştır. Her ikisi de aynı kasabaya sürgün edilmiştir, fakat Stepaniç insanların kendisi ve Barabayeve’e karşı farklı davranmasına bir türlü anlam veremez. Kilisede yortuyu kutlama nedeniyle en güzel kıyafetlerini giyip insanlar arasına karışan Stepaniç, ilçe doktoru Yuri İvaniç’i görür ve ona ayinden sonra evine gelmek istediğini, hatta perhizi de onlarda bozmak istediğini dile getirir. Fakat doktorun kendisini reddettiğini öğrendiğinde birlikte hırsızlık yapıp yargılandıkları Barabayeve’i neden her gün kabul ettiğini, üstelik onun çaldığı paranın kendisinden kat be kat fazla olduğu halde neden ona daha iyimser davrandığını sorgular. Bunları düşündüğü sırada kilise hizmeti görevini yerine getirenlere hayranlıkla bakarak: *“İstavroz yürüyüşü... Tıpkı bizim oralardaki gibi...”* der.

Kiliseden sonra eve gidip uykuya dalmaya çalışan Stepaniç, karyolasının başucunda ev sahibinin kafeste asılı duran kuşunun çıkardığı sesler yüzünden rahatsız olur ve kuşu oracıkta öldürür. Sabah evden çıkıp kiliseye giden Stepaniç, yolda Barabayeve’i görür ve birbirlerinin yortusunu kutlarlar. Kiliseye yaklaştığında da bu sefer Olga’nın Barabayeve’i aradığını gören Stepaniç, tekrar *“Keşke fırsatı olsa eski günlere gidip daha fazla çalsaydım”* diye düşünür.

Büyük yortu gecesinde yaşanan bir olayın anlatıldığı “**Hırsız**” öyküsünde kilise görevi, büyük perhiz ve dini kutlamalar gibi dinsel inançlarını eksiksiz yerine getirmeye çalışan bir adamın, aynı zamanda da zararsız bir hayvanı öldürmekten ve sürgün edilme sebebi olan hırsızlıktan pişman olmayıp aksine daha fazla para dilemesi anlatılır. Büyük yortu gecesini hristiyanlıkta dinsel açıdan af dilemenin ve insanlara karşı sevgi göstermenin önemli olduğu bir gündür, fakat Stepaniç’te bu duygulardan ziyade öfke ve dehşet duyguları ön plandadır. Çünkü yaşadığı yerde insanların sevmediği biri olduğunu bilmesi, kimsenin ona ihtiyacı olmaması, onu daha da hırslandırır. Üstelik Barabayeve’e karşı takınılan tavrın kendisinininkiyle çok

farklı olduğunu görmesi onu sürgünde bile adaletin olmadığına inandırır. Bu hırslı zararsız bir hayvanı öldürmekle ve insanlara karşı kötülük dilemekle gösterir.¹⁸¹

“**Söğüt Ağacı**” adlı öyküde İsa’nın Kudüs’e gelişini sembolize eden, ikinci kez dirilişine inanılan ve Paskalya (Diriliş) bayramından bir önceki pazar günü kutlanan “Palmiye Pazar”ına göndermeler mevcuttur.

Nehir kıyısı kenarında bulunan bir değirmende çalışan Arhip’in yıllardan beri en büyük tutkusu gündüzleri söğüt ağacının kökleri arasında oturup balık tutmak ve geceleri de ağaçla sohbet etmektir. Otuz yıl kadar önce “Söğüt Yortusu” olarak bilinen kutsal bir Pazar günü yine ırmakta balık avlarken bir posta arabası ırmağın kenarından geçer. Arabacı, yanında uyuyan postacının başına demirle vurup onu öldürür ve içi para dolu olan çantasını ağacın kovuğuna saklar. Daha sonra kendi başına da yavaşça vuran arabacı, bağırarak yardım ister. Aradan bir hafta geçtikten sonra olayı soruşturmak için birileri gelir ve cinayeti kimin işlediği bilinmez. Daha fazla dayanamayan Arhip, çantayı alıp karakola götürür, fakat oradakiler yaşlı adamın yalan söylediğini düşünüp onu evine yollarlar. Döndüğünde arabacının çantayı aradığını gören Arhip, ona her şeyi gördüğünü ve çantayı polislere teslim ettiğini anlatır. Arabacı onu öfkeden dövmeye başlar, öfkesi geçince de oradan ayrılmaz. Aylarca söğüt ağacının dibinde yaşar. Arhip neden beklediğini, oradan ayrılmadığını sorunca: “*Yapamam! Giderdim fakat ayaklarım da ruhum da çok yorgun.*” cevabını verir.

(Не могу! Пошел бы, да ноги болят, душа болит!)¹⁸²

Huzur bulmak için karakola gidip suçunu itiraf eder, fakat polis memuru onu geri yollayınca söğüt ağacının yanına döner. Vicdanını rahat ettirmenin tek yolunu ırmağa kendini atıp intihar etmekle bulur.

Öyküde Matta İncil’inde, İsa’nın Kudüs’e girişinin anlatıldığı bir fon resmedilir. İncilde İsa’nın incir ağacının kenarında tekrar dirilişinin anlatıldığı bir bölüm mevcuttur. Bu olay hristiyanlıkta “Palmiye Pazarı” olarak anılırken Rus toplumunda

¹⁸¹ Собенников, А. (2001). *Библия и литература. А.П. Чехов и христианство*. Иркутск: Игу, 73.

¹⁸² Осьмакова, Н.В. (1955) 12.

kutsallığı temsil eden “Palmiye” yerine “Söğüt ağacı” yer alır. Biyolojik olarak suyu içinde muhafaza etme özelliğine sahip bir ağaç türü olan söğüt ağacı, eski slav inanışına göre kötü güçlerden korunmayı sembolize eder. Öyküde ise tıpkı İncil’de İsa’nın emriyle kuruyan incir ağacı gibi söğüt ağacı da kurur. Öykü, yaşam ve ölümü söğüt ağacı üzerinden sembolize eder. Kötülük ve iyilik, suç ve ceza kavramları sorgulanır.¹⁸³

Tolstoy’un “**Söğüt Ağacı**”nın yayımlandığı yıldan yirmi sene sonra yazdığı “**Efendi İle Uşağı**” (Хозяин и работник) adlı uzun öyküsünde arabacı Nikita’nın efendisi uğruna hayatını feda edebilecek kadar itaatkâr olması, efendisinin kalbinde daha önceden hissetmediği bir merhamet duygusuna sahip olmasını sağlar.¹⁸⁴ Fakat Çehov’un arabacısı sadece para uğruna bir insanın yaşamına son verebilir. Dostoyevski’nin “**Suç ve Ceza**” (Преступление и наказание) romanındaki Raskolnikov ile benzerlik taşıyan arabacı en sonunda vicdanının sesine yenik düşer ve pişmanlığını hayatıyla öder.

Sonuç olarak Çehov, çocukluğunda tutucu bir ailede yetişmesi ve kendisine dayatılan dini eğitimden nefret etmesi sebebiyle Tanrı’ya olan inancını giderek kaybeder. Din ile ilgili görüşlerini 1892 yılında, erken dönem mektuplarında yakın dostlarına yazdığı “*şu anda dinsizim*” (Религии у меня теперь нет) sözüyle açıklar. 1900 yılında ise “ben inanmayan bir insanım” (Я человек не верующий) sözünde dine olan bakış açısını görmek mümkündür. Ölümünden yaklaşık bir yıl önce yazdığı “inancımı çok uzun zaman önce yitirdim” (Я давно растерял свою веру) cümlesi de din hakkındaki görüşlerini ortaya koyan bir ifadedir.¹⁸⁵ Eserlerinde din konusunu işleyen Çehov’un karakterlerinin ortak özellikleri dinsel açıdan zayıf bireyleri temsil etmesidir. Karakterler din adamları olmasına karşın dolandırıcı, merhametsiz, Hristiyan öğretisinden uzak kalmış acımasız insanlardır. İncelediğimiz öyküler incilden alıntılarının yoğun olması ve yazarın bir nevi çocukluğundan izler taşıması açısından önemli olup Hristiyanlık motifine örnek oluştururlar.

¹⁸³ Петракова, Л.Г. (2010). *Художественная семантика Межтекстовых связей в прозе А.П. Чехова. Хронотоп христианских праздников*. Воронеж: ВГПУ, 57.

¹⁸⁴ Alpay, O. (2012). *Tolstoy'da Üç Ölüm: İvan İlyiç'in Ölümü, Üç Ölüm, Efendi ile Uşağı*. Genç Bilim Adamları, Gazi üniversitesi, 544.

¹⁸⁵ Пуцаев, Ю. (2014). *Чем неверующий Чехов интересен христианину?*
Erişim:<http://www.pravoslavie.ru/74399.html>

4. BÖLÜM

DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Tezimizin bu bölümünde Anton Pavloviç Çehov'un farklı yıllarda yazmış olduğu öykülerindeki üslup ve dil özelliklerini bilimsel bir çerçevede incelemeye çalışacağız. İlk olarak yazarın üslubunun temelini oluşturan özellikleri, daha sonra ise yazarın öykülerindeki dili kullanım biçimini genel çizgileriyle ele alacağız.

Çehov, öykülerinde sıradan Rus insanının sade yaşamını, günlük hayatını, aile ilişkilerini ve toplumun var olan tüm özelliklerini konu edinir. Eserlerinde hayatın içindeki sıradan insanlar ve onların küçük dünyalarında var olan olaylar aktarılır. Olay belli bir noktada başlar ve birden sona erer. Çehov karakterlerinin hayatları hakkında bilgi vermek ve dış görünüşlerini uzun betimlemelerle anlatmak yerine bunu okuyucunun yapmasını sağlar. Dili anlattığı konulara uygun olarak sade ve akıcıdır. Eserlerinde “antromorfizm” adı verilen yoğun kişileştirmelere, gereksiz süslemelere ve ayrıntılara yer verilmez, sade ve ironik bir anlatı hâkimdir. Yazarın duygu ve düşünceleri, yalın ve berrak bir dille yansıtılır.

Çehov'un öykülerinde gözlemlenen ve kısa öykünün en önemli özelliği olan ucu açık sonlar yazarın üslubunun önemli bir parçasıdır. Okuyucu öyküye gelişme bölümüyle dâhil olur. Şaşırtıcı sonlar okuyucuya olayın bitmemiş olduğu izlenimini vererek okuyucunun zihninde öykünün devam etmesini sağlar. Örneğin; **“Bukalemun”** adlı öyküde bir polis memurunun rütbe ve unvan karşısında verdiği kararları sürekli değiştirmesi konu edilir. Öykü giriş yerine gelişmeyle başlar ve polis memurunun olaydan sonraki yaşamı okuyucunun hayal gücüne bırakılır. Son cümlede geçen:

“Я еще доберусь до тебя! — грозит ему Очумелов и, запахиваясь в шинель, продолжает свой путь по базарной площади.”¹⁸⁶

¹⁸⁶ Осьмакова, Н.В. (1955) 35.

(Oçumelov onu: “Sıra sana da gelecek” diye tehdit eder ve paltosunu kapayarak pazar meydanından geçip gider) sözleri öykünün sonuçsuz bırakıldığını gösterir.

Benzer şekilde bir diğer öykü olan **Kaçak**’ta ise ameliyat olmak için hastaneye yatırılan Paşka’nın hikâyesi anlatılır, fakat öykünün sonunda kahramanın akıbeti bilinmez.

“Ну и дурак, Пашка! Разве не дурак? Бить бы тебя, да некому”¹⁸⁷
(*Sen ne aptal bir çocuksun Paşka! Seni bir güzel benzetmeli.*)

Bunun dışında Çehov’un öykülerinde nadiren de olsa olayın sonuçlanıp öykünün tamamlandığını gösteren kapalı sonlara da rastlanmaktadır. Bu özellik yazarın sadece erken dönem mizah öykülerinde bulunmayıp olgunluk döneminde yazılmış, özellikle novella tarzı “**Eş**” (Супруга), “**Anna Nişanı**”, “**Adriana**” (Адриана) gibi öykülerinde de görülür. Örneğin; “**Eş**” adlı öyküde karısının kendisini aldattığını öğrenen Nikolay, karısının tüm yalvarmalarına rağmen onu evden kovar. Aynı şekilde “**Memurun Ölümü**” adlı öyküde Çervyakov’un “**Yatağa uzandı ve öldü**” (Лег на диван и...помер) cümlesi de yazarın kapalı sonla yazdığı öykülere birer örnektir.¹⁸⁸

Çehov’un eserlerinde gözlenen bir diğer üslup özelliği de “öykü içinde öykü” (Рассказ в рассказе) tekniğidir. Bu özelliğin görüldüğü “**Öğrenci**” ve “**Köylü Kadınlar**” isimli eserlerinde olayın akışı içinde seyreden başka bir olaya da yer verilir. Örneğin; “**Köylü Kadınlar**”da han sahibi Diyudya’nın evine konuk gelen Matyev’in yaşadığı bir anıyı anlatması öykünün omurgasını oluştururken, öykünün başında ve sonunda Diyudya’nın gelinlerinin yaşamları eserin arka fonu olarak resmedilir.¹⁸⁹

Çehov’un öykülerindeki karakterler, seçtiği konulara uygun olarak küçük insanı ve dönem Rusya’sında var olan düşünce yapısını temsil ederler. Karakterlerin

¹⁸⁷ Чехов, А.П. (1985). т. 5., 21.

¹⁸⁸ Болломоллов Н.А., Келдыш, В.А. (2001). 416.

¹⁸⁹ Барлас, Л.Г. (1988). *Языковое мастерство А.П.Чехова: рассказчика в рассказе «Бобы»*. Ростов-на-Дону: Ростовского университета, 144.

görünüŖü ve kiŖisel özellikleri abartıdan uzak nesnel bir bakıŖ açısıyla verilir. Öykülerde olağanüstü niteliklerle donatılmıŖ bir kahraman yoktur. Karakterler kısa, öz ve sade bir üslupla tasvir edilir. Örneğin, “**ŖiŖman ve Zayıf**”, “**Mektup**”, “**Volodya**”, “**Değirmende**” adlı öykülerde karakterlerin dıŖ görünüşleri sırasıyla Ŗöyle betimlenir:

ŖiŖman ve Zayıf: “Из-за его спины выглядывала худенькая женщина с длинным подбородком, и высокий гимназист с прищуренным глазом.”¹⁹⁰

(Adamın arkasından uzun çeneli, zayıf bir kadın ile uzun boylu, gözlerini kısarak bakan bir lise öğrencisi görünüyordu.)

Mektup: “Это был старик 65-ти лет, дряхлый не по летам, костлявый и сутуловатый, с старчески темным, исхудалым лицом, с красными веками и длинной, узкой, как у рыбы, спиной.”¹⁹¹

(İhtiyar altmış beŖ yaşlarında, vaktinden önce göçmüş, kemikleri çıkmış, kambur, gözkapakları kızarmış, zayıf suratlı, sırtı balıklarınki gibi ince ve upuzun bir adamdı.)

Volodya: “Это была подвижная, голосистая и смешливая барынька, лет тридцати, здоровая, крепкая, розовая, с круглыми плечами, круглым жирным подбородком и с постоянной улыбкой на тонких губах.”¹⁹²

(O otuz yaşlarında, gür sesli, güleç yüzlü, kıpır kıpır bir kadındı. Tombul yüzünde bulunan ince dudaklarından gülümseme eksik olmazdı.)

Değirmende: “Мельник Алексей Бирюков, здоровенный мужчина средних лет, сидел у порога своей хижины и лениво сосал потухшую трубку”¹⁹³

¹⁹⁰ Чехов, А.П. (1985). Т. 2., 250.

¹⁹¹ Осьмакова, Н.В. (1955) 121.

¹⁹² Чехов, А.П. (1985). Т. 6., 200.

¹⁹³ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 410.

(Orta yaşlı, sağlıklı bir adam olan değirmenci Aleksey Biryukov, kulübesinin eşliğinde oturmuş, sönmüş olan piposunu tembel tembel tütürüyordu.)

Çehov bu özelliklerin dışında, karakterlerin betimlenmesinde alışılmışın dışında bir yöntem kullanarak saç rengi, göz biçimi gibi fiziksel özellikleri ince bir detayla vermek yerine okuyucunun bütünü görmesini sağlar. Örneğin; “İoniç” (Ионыч) öyküsünde Startsev’in hantal yapısı yaptığı eylemler üzerinden okuyucuya ulaştırılır. Öykünün başında yer alan “Acele etmeden yavaşça yürüyordu” (Он шел пешком не спеша), “Şarkıyı her zaman ağır ağır okurdu” (Все время напевал песню) cümleleriyle karakterin yavaşlığı resmedilir. Eserin sonunda ise yavaş hareket eden Statsev için “şişmanladı” (пополнел), “yağ bağladı” (ожирел), “zorlukla nefes alıyor” (тяжело дышит) gibi ifadeler ve duruma uygun olarak kullanılan renkler ile ilgili detaylar, karakterin fiziksel değişimini ayrıntı kullanmadan okuyucuya geçmesini sağlar: “Hem Startsev hem arabacısı, ikisi de kızarmıştı.”

(И Старцев, и его кучер — оба стали красными.)¹⁹⁴

Yazarın üslubunda bulunan en önemli özelliklerden biri de vermek istediği düşüncüyü karakterlerin ağzından söyletme biçimidir. Bu aktarış biçimi “**Büyük Volodya ve Küçük Volodya**” adlı öyküsünde kendini gösterir:

“Неужели погребать себя заживо значит решать вопрос жизни? Ведь это смерть, а не жизнь.”¹⁹⁵

(Acaba bir insanın kendini manastıra kapatması hayattaki sorunlarını çözdüğü anlamına gelir mi? Bana kalırsa bu yaşam değil ölüm!)

Diğer bir öyküsü olan “**Düşmanlar**”da ise yazar konu hakkındaki düşüncelerini anlatıcı aracılığıyla belirtir:

¹⁹⁴ Галкина-Федорук, Е.М. (1960). *О языке Чехова*. Москва: Вестник МГУ, Наука, s.344.

¹⁹⁵ Чехов, А.П. (1985). т. 8, 223.

“Несчастливые эгоистичны, злы, несправедливы, жестоки и менее, чем глупцы, способны понимать друг друга.”¹⁹⁶

(Mutsuzlar bencil, kinci, adaletsiz ve katı yüreklidirler, birbirlerini anlamayacak kadar aptallaşırlar.)

Çehov, sanatının en önemli bütünlüğünü oluşturan güldürü ve komedi öğelerini figürler, konu, dil, ortamın durumu, isim ve soy isim gibi birçok özellik üzerinden oluşturur. Güldürüye dayanan novellalarında, satirik öykülerinde ve ironi barındıran trajikomik eserlerinde figürlerin etrafındaki dünya ile ilişkisi gözlemlenir. Örneğin; **“Bukalemun”, “İoniç”, “Aşk Hakkında”, “Canım”, “Kılıflı Adam”** gibi en önemli öyküleri, figürler üzerinden ironinin hissedildiği ve mizahın da diyaloglarla oluşturulduğu eserleridir. **“Bukalemun”**daki Oçumelov, dönemin kendine özgü bir sembolü niteliğinde olup gündelik hayatta karşılaşılabilecek kadar keyfi hareketler sergileyen, kalpazan ve ikiyüzlü olarak tanımlanacak şekilde gerçekçi bir figürdür. Buradaki güldürü öğesi figürün davranışı üzerinden okuyucuya aktarılmıştır. **“Memurun Ölümü”**nde ise parodi, ölen kişinin insan olmasından ziyade memur olarak betimlenmesiyle ilgilidir. Yazar çoğu öykülerinde ironiyi figürlerin davranışları üzerinden oluşturur.¹⁹⁷

Çehov’un erken dönem öykülerindeki güldürü öğeleri ise kişilerin ya da objelerin dış görüntülerinin hayvanlara ya da cansız varlıklara benzetilme yoluyla oluşturulmasıdır:¹⁹⁸

Hırsız: “На этот раз старик был в форменной старомодной треуголке, и **голова его походила на две утиные головы**, склеенные затылками.”¹⁹⁹

*(İhtiyar bu sefer eski moda üç köşeli şapkasını giymiş, **kafası ensesinden yapışmış, iki ördek gibi görünüyordu.**)*

¹⁹⁶ Çehov, A.П. (1985). т. 6., 40.

¹⁹⁷ Сафонова, Е.В. (2013). *Особенности поэтики комического в произведениях А.П.Чехова*, Москва: Молодой ученый серия 5, 471-474.

¹⁹⁸ Хализев, В. (1960). *А.П. Чехов как стилист*, Языкознание серия 1, Москва: Академия педагогических наук, 3-9.

¹⁹⁹ Осьмакова, Н.В. (1955) 49.

Albüm: “Титулярный советник Кратеров, **худой и тонкий**, как адмиралтейский **шпиль** выступил вперед и, обратясь к Жмыхову”²⁰⁰

(*Gemi direği gibi zayıf ve uzun olan baş danışman Kraterov, bir adım ileri çıkıp Jmihov’a yöneldi.*)

Paris’te: “Идя под руку, они вместе очень **походили на букву ‘Ю’**”²⁰¹

(*Biri zayıf, diğeri şişman olan çift, elele giderken aynı “YU” harfine benziyordu.*)

Çehov’un öykülerinde birkaç satıra sıkıştırılmış kısa diyaloglar anlatı sanatının arka planını oluşturur. Özellikle ilk dönem öykülerindeki konu ve karakterler, günlük hayattan alınan mizah unsurlarıyla bir araya getirilir. Çehov insanların zaaflarını ve bunun sonucunda düştükleri durumları **“Memurun Ölümü”** öyküsündeki Çerviyakov’un absürt ruh hali ve **“Çavuş Prişibeyev”**de karakterin baskı altında verdiği istifasıyla parodileştirir. Yazarın üslubunun önemli bir unsurunu oluşturan ironi, öykülerinde betimlenen insanların, hayvan ve böcek isimleriyle adlandırmasında da kendini gösterir. Örneğin **“Bukalemun”** adlı öyküsünün başlığı konuya uygun olarak kararları sürekli değişen bir polis komiserinin durumunu anlatmak için seçilirken, **“Memurun Ölümü”** nde ise Çerviyakov karakterinin ismi küçük insan temasına uygun olan ezik halini betimlemek amacıyla Rusça’da solucan anlamına gelen “Червяк” kelimesinden türetilir.²⁰²

Yazarın üslup özelliklerini yansıtan bir diğer özelliği de öykülerinde başlığa vurgu yapmasıdır. Örneğin, en önemli kısa öykülerinden biri olan **“Çavuş Prişibeyev”** de özellikle başlık bütün öykünün özeti şeklinde oluşturulur. Öyküdeki başkarakter, subaylık dışında memur rütbesi olmasına rağmen askerin ve polisin yetkilerini doğrudan uygulamakta olan biridir. Çehov bunu göstermek için öykü kahramanının adını kaba saba bir davranış sergilemek anlamına gelen **“Prişibat”** (Пришибать) fiilinden türetir. Bu sebeple öykünün başlığı okuyucuda merak

²⁰⁰ Осьмакова, Н.В. (1955) 50

²⁰¹ Осьмакова, Н.В. (1955) 87.

²⁰² Вагеманс, Е. (2002). Русская литература от Петра великого до нашей дней. Москва: Российский государственный гуманитарный факультет, 220.

uyandırırken içeriğin ana fikri ima edilir. Kahramanların diyalogları da hem dönemin koşullarını hem de karakterlerin kişilik özelliklerini yansıtır. Örneğin Prişibeyev'in, Ukrayna diline özgü halk deyişleri ve içinde bulunduğu ruhsal dünyanın sınırları alt kültüre ait olduğunu gösterir.²⁰³

Farklı öykülerdeki karakterler ise isim ya da baba ismi yerine sadece soyadlarıyla ya da görünüşlerine uygun lakaplarla adlandırılır. Örneğin; **“Öpücük”** (Поцелуй) öyküsünde karakterin yüzünde çillerin olması sebebiyle Rusça'da çil anlamına gelen “рябой” kelimesinden türeyen Riyaboviç, **“Maske”** öyküsünde de karakterin sinirli bir yapısı olduğunu vurgulamak için sert anlamına gelen “жесткий” sıfatından türeyen Jestiakov lakabı verilir. Aynı şekilde **“Yağmurdan Kaçarken Doluya Tutuldu”** (Из огна да в полымя) isimli öyküsünde iri yarı ve hantal görünüşe sahip olan karakter için ağaç anlamına gelen “дерево” kelimesinden türeyen Derevyankin ve **“Kadınlar”** (Дамы) da ise karakterin ezik halini belirtmek için sürünmek “ползти” fiilinden türeyen Polzuhin soyadı kullanılır.²⁰⁴

Eserlerinde basit bir dil kullanmaya önem veren yazarın çoğu öyküsü sıradan, günlük yaşamda kullanılan sözcüklerle oluşturulan bir girişle başlar. Örneğin; **“Yilda Bir Kez”**, **“Madalya”** ve **“Hırsız”** adlı öykülerinin girişi sırasıyla şöyle başlar:

Yilda Bir Kez: “Маленький трехконный домик княжны имеет праздничный вид.”²⁰⁵

(Prenses'in üç pencereci küçük evinde sanki bir bayram hazırlığı var.)

Madalya: “Учитель военной прогимназии, коллежский регистратор Лев Пустяков, обитал рядом с другом своим, поручиком Леденцовым к последнему он и направил свои стопы в новогоднее утро.”²⁰⁶

²⁰³ Галкина-Федорук, Е.М. (1960). 344.

²⁰⁴ Есин, А.Б. (1999). *Принципы и приемы анализа литературного произведения*. Москва: Флинта Наука, 169.

²⁰⁵ Чехов, А.П. (1985). Т. 3., 17.

²⁰⁶ Чехов, А.П.. (1985). Т. 2., 303.

(Askeri lise öğretmeni ve sicil memuru Lev Pustiakov'un ilk işi yılbaşı sabahı arkadaşı üsteğmen Ledentsov'un yanına gitmek oldu.)

Hırsız: “Федор Степаныч накінул на себя шубу и вышел на двор.”²⁰⁷

(Fyodor Stepaniç kürkünü giydi, sokağa çıktı.)

Çehov, öykülerinde karakterin sosyal konumu, duygu durumu, çevre etkeni gibi pek çok özelliğe bağlı kalarak kimi fiillerin eş anlamlısını tercih eder. Örneğin; “**Köylüler**” öyküsünde köylülerin zor yaşamları, kavgaları, hayat tarzlarına uygun ağız dalaşları yazarın anlatımına göre küfür etmek anlamına gelen “браниться” fiiliyle verilir:²⁰⁸

“Потом Фекла пошла на реку мыть белье и всю дорогу **бранилась** так громко, что было слышно в избе.”²⁰⁹

(Sonra Fekla, ırmağa çamaşır yıkamaya gitti ve yol boyunca yüksek sesle ettiği **küfürler** ta izbeden bile duyuluyordu.)

“Ее удивляло, что **брань** слышалась непрерывно и что громче и дольше всех **бранились** старики, которым пора уже умирать.”²¹⁰

(Kızı en çok şaşırtan şey **küfürlerin** aralıksız devam etmesi ve yüksek sesle edilen **küfürlerin** de en çok ölüme yaklaşmış ihtiyarlar tarafından yapılmasıydı.)

“А дети и девушки слушали эту **брань** и нисколько не смущались, и видно было, что они привыкли к ней с колыбели.”²¹¹

(Çocuklar ve genç kızlar bu **küfürleri** duyduklarında hiç utanmıyorlardı. Anlaşılan beşikten beri bu duruma alıştıkları belliydi.)

Yazar iki eş anlamlı fiil arasındaki seçimi karakterlerin duygusal durumuna göre ve yaşam tarzlarının gerektirdiği koşullara göre seçer. “Ругаться” (ağzını

²⁰⁷ Осьмакова, Н.В. (1955). 49.

²⁰⁸ Аврух, Д.Д. (2004). *Синонимы и А.П.Чехова*. Русская речь серия 4, Москва: Наука, 40-43.

²⁰⁹ Чехов, А.П. (1985). т. 2., 37.

²¹⁰ Чехов, А.П. (1985). т. 2., 37.

²¹¹ Чехов, А.П. (1985). т. 2., 37.

bozmak) fiili “браниться” (*küfür etmek*) fiiline göre çok açık bir şekilde daha hafif bir durumu yansıtır. Örneğin; hayatı Moskova’da geçmiş genç bir köy öğretmenin kenti ve köy yolu arasında geçen zamanının anlatıldığı “**At Arabasında**” (На подводе) öyküsünde karakterin sosyal durumuna uygun olan “ругаться” fiili kullanılır:

“Чего **ругаешься** там? Ты! — отозвался сердито Семен, сидевший далеко в стороне. — Нешто не видишь: барышня!”²¹²

(*Semyon uzaktan öfkeli bir şekilde: Hey sen! Niye ağzını bozuyorsun? Küçük hanımın burada olduğunu görmüyor musun? dedi.*)

“**İvan Matveyeviç**” (Иван Матвеевич) öyküsünde ise bir bilim adamının ruh haline ve duygusal durumuna göre kullandığı dilin değişimi gözlenir. Ünlü bir bilim adamı olan başkahraman sabırsızlıkla yazıcıyı beklemektedir. Bilim adamı geç kalan yazıcı hakkında karısına ‘onunla tartışacağını’ söylediği cümlede daha yumuşak bir anlama gelen “ругаться” fiilini kullanır. Daha sonra gittikçe sinirlenen bilim adamının konuşmasının tonu değişir. Kasıtlı olarak “ругаться” yerine daha kaba bir anlam taşıyan “браниться”yi kullanır:²¹³

“Ну, разве это переписчик? Придет он, я его **изругаю**...”²¹⁴

(*Böyle yazıcı mı olur? Gelince ona ağzının payını vereceğim.*)

“Несносный вы человек... Знаете, что работа срочная, и так опаздываете. Поневоле **браниться** станешь.”²¹⁵

(*Ne kahrı çekilmez bir adamsınız. İşimin acil olduğunu bile bile geç kalıyorsunuz. E işte böyleleri yüzünden küfürbaz oluyorsun.*)

²¹² Чехов, А.П. (1985). Т. 9., 87.

²¹³ Аврух, Д.Д. (2004). 40-43.

²¹⁴ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 23.

²¹⁵ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 24.

Çehov, eserlerinde genel itibariyle retorik öğelere karşı çıkıp, yalınlığı ve kelimelerin gündelik kullanımını tercih etse de çoğunlukla benzetme (**сравнения**), istiare (**метафор**), mecazı mürsel (**метонимия**) gibi söz sanatlarını kullanır:²¹⁶

Сравнения (Benzetme): Terim olarak sözü daha etkili bir duruma getirmek için aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı nitelikçe daha üstün olana benzetme sanatıdır.²¹⁷ Çehov'un da eserlerinde çokça kullanmış olduğu bu söz sanatına sırasıyla **“Şişman ve Zayıf”**, **“Bukalemun”**, **“Asma Katlı Ev”** ve **“Gelin”** öykülerini örnek gösterebiliriz:

Şişman ve Zayıf: “Толстый только что пообедал на вокзале, и губы его, подернутые маслом, лоснились, **как спелые вишни.**”²¹⁸

(*Şişman az önce tren garında öğle yemeğini yemiş, bu yüzden dudakları yağdan **olgun vişneler gibi** parlıyordu.*)

Bukalemun: “Открытые двери лавок и кабаков глядят на свет божий уныло, **как голодные пасти**; около них нет даже нищих.”²¹⁹

(*Kapıları açık dükkân ve meyhaneler **acıkmış kurtların ağzı gibi** hüzünlü bir şekilde görünüyor, etrafında dilenciler bile bulunmuyordu.*)

Asma Katlı Ev: “Два ряда старых, тесно посаженных, очень высоких елей стояли, **как две сплошные стены**, образуя мрачную, красивую аллею.”²²⁰

(*İki sıra üzerinde sıkışık duran uzun köknarlar, **boşluksuz bir duvar gibi** gölgeli bir park yolu oluşturuyordu.*)

²¹⁶ Катеня, Т. (2010). *Языковые средства выражения эмоций в рассказах А.П. Чехова*. Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина, Брест: Альтернатива, 80-82.

²¹⁷ Aktaş, H.(2002). *Edebi Sanatlar*, Konya: Çizgi Kitabevi, 9

²¹⁸ Чехов, А.П. (1985). т. 2., 250.

²¹⁹ Осьмакова, Н.В. (1955). 35.

²²⁰ Осьмакова, Н.В. (1955). 47.

Gelin: “я сам тоже пахал, сеял, косил и при этом скучал и брезгливо морщился, как деревенская кошка, которая с голоду ест на огороде огурцы.”²²¹

(Ben kendim de çift sürdüm, ektim, biçtim ve bu sırada acıktığımda bostanda hıyar yiyen köylü kediler gibi çok sıkılıp suratımı buruşturdum.)

Метафоры (Metafor): Bir sözü benzetme amacıyla başka bir sözün yerine kullanmaktır. Bu sanatta hem mecaz, hem de benzetme özellikleri vardır.²²²

Şişman ve Zayıf: “Тонкий вдруг побледнел, окаменел...”²²³

(Zayıf olanın birden beti benzi attı, taş kesildi.)

Çavuş Prişibeyev: “Пришибеев, сморщенный унтер с колючим лицом, делает руки по швам и отвечает хриплым, придушенным голосом, отчеканивая каждое слово, точно командуя.”²²⁴

(Çavuş Prişibeyev buruşuk, ters suratıyla hazır ola geçip kısık ve boğuk bir sesle her bir sözcüğe vurgu yaparak emretti.)

Метонимия (Mecazı mürsel): Bir sözü benzetme amacı gütmeyen gerçek anlamı dışında başka bir anlamda kullanma sanatıdır. Günlük konuşmalarda daha çok kullanılan bu sanatta atasözü ve deyimlere de rastlanır.²²⁵ Çehov'un eserlerinde de var olduğunu tespit ettiğimiz bu söz sanatına “**Şişman ve Zayıf**” öyküsünden aşağıda geçen şu cümleyi örnek gösterebiliriz:

“Служу, милый мой! Коллежским ассессором уже второй год и **Станислава** имею.”²²⁶

²²¹ Осьмакова, Н.В. (1955). 34.

²²² Aktaş, H. (2002). 16.

²²³ Чехов, А.П. (1985). т. 2., 250.

²²⁴ Чехов, А.П. (1985). т. 3., 83.

²²⁵ Aktaş, H. (2002). 38.

²²⁶ Чехов, А.П. (1985). т. 2., 252.

(Memurluk yapıyorum dostum! Daha ikinci yılımdayken bir tane **Stanislav** aldım.)

Cümlede geçen ‘Stanislav’ sözcüğü ile ad aktarması (mecazı mürsel) yapılmıştır. Stanislav madalyası Rus İmparatorluğu’nda devlet dairelerinde üstün memuriyet başarısı göstermiş kişilere verilen madalyadır, bu sebeple madalya sözcüğü kullanılmadan sadece “Stanislav” kelimesiyle parça bütün ilişkisi kullanılmıştır.

Çehov’un eserleri herkesin yaygın olarak kullandığı, konuşma diline özgü ifadeler içerir. “Некуда было деваться” (*kaçacak yeri yoktu*), “Сбиться с дороги” (*yolunu şaşırarak*) gibi konuşma diline ait yapıları öykülerinde sıkça kullanan yazarın, “**Aşk Üstüne**” ve “**Karanlık Gecede**” adlı öykülerinde bu ifadelere özgü örnekler mevcuttur:²²⁷

Aşk Üstüne: “Теперь в окна было видно серое небо и деревья, мокрые от дождя, в такую погоду **некуда было деваться** и ничего больше не оставалось, как только рассказывать и слушать.”²²⁸

(*Şimdi pencereden gri bir gökyüzü, yağmurdan ıslanmış ağaçlar gözüktüğüne ve böyle havalarda da **kaçacak yeri olmadığına** göre anlatmak ve dinlemekten başka yapacak bir şeyi kalmamıştı.*)

Karanlık Gecede: “Не **сбились** ли мы с дороги?”²²⁹

(*Yolu şaşırmadık değil mi?*)

Çehov’un eserlerinde tercih ettiği deyimler günlük konuşma diline ait olup bu deyimler yazarın eserlerinin gerçekçiliğini, aynı zamanda karakterlerin doğal bir konuşma diline sahip olduğunu gösterir:

Покачивать головой: Kafa sallamak

²²⁷ Halizev, V. (1690). 3-9.

²²⁸ Чехов, А.П. (1985). Т. 7., 79.

²²⁹ Чехов, А.П. (1985). Т. 5., 64.

“Когда в городе разрешали драматический кружок, шли читально, или чайную, то он покачивал головой и говорил тихо.”

(Ne zaman şehirde, bir drama topluluğunun, okuma salonunun, ya da çayevinin açılmasına izin verilecek olsa, başını sallar ve sakince konuşurdu.)

Голова начинать седеть: Saçlara ak düşmesi

“Голова его уже начинала седеть.”

(Saçları ağarmaya başlamıştı artık.)

Не верить глазам: Gözlerine inanmamak

“Она вызглянула на него и побледнела, потом ещё раз взглянула с ужасом, не веря глазам...”

(Ona baktı ve birden beti benzi attı, sonra bir daha gözlerine inanamayarak korkuyla baktı.)

Сказать в нос: Fısıldamak

“Помогите нам, - сказала она в нос.”

(Bize yardım edin, diye fısıldadı.)

Приходить смерть: Ecelin gelmesi

“Хочет он узнать смысл и цель своего существования... к нему приходит смерть-тоже против его воли.”

(Varlığının anlamını ve amacını öğrenmek isterken, ecel ona doğru yaklaşır, bu da isteği dışındadır.)²³⁰

Çehov, aynı zamanda öykülerinde işaret zamirlerini de çok fazla kullanmaktadır, bazen de belli işaretlerden kaçınarak, belirsiz zamirlere ve zarflara yönelmektedir:

“Далеко, на том берегу” (*uzakta, o sahilde*)

“А по ту сторону забора” (*kapının şu tarafında*)

“Где-то по ту сторону рельсов” (*rayların o tarafında bir yerlerde*)

²³⁰ Тархан, А. (2008). *Anton Pavloviç Çehov'un Öykü Dilinde Anlam Ve Konu Açısından Deyimlerin Gruplandırılması*. (Gazi Üniversitesi). 37-44.

Ayrıca belirsiz sözcük yapılarının kullanımı da yazarın öykülerinde sıkça yer alır:

“Как о каком-то мифе” (*mitolojik bir şey gibi*)

“Было что-то неудобное” (*uygun olmayan bir şeyler vardı*)

“Почему-то весело было думать” (*nedense düşünmek zevkli geldi*)

“Что-то” (*bir şey*)

“казалось-то” (*gibiydi*)²³¹

Ayrıca Çehov’un öykülerini oluştururken tercih ettiği cümle yapılarında karşıt bağlaçlar ve tonlamalar sıkça görülür. Örneğin “**Korku**” öyküsünde de karşıt bağlaçlara sık rastlanır:

“Это был умный, добрый, нескучный и искренний человек, но...”

(*Akıllı, iyi kalpli, neşeli ve içten bir insandı fakat...*)

“Мне чрезвычайно нравилась его жена. Я влюблен в нее не был, но...”

(*Karısından fazlasıyla hoşlanıyordum. Ona âşık değildim fakat...*)²³²

Çehov hakkında yazılmış makale ve monografilerde yazarın dış etkilerin içe yansımaları, içte izler bırakmasını veya bu izlere dayanarak sanat eseri meydana getirilmesini savunan bir sanat akımı olan empresyonizmden etkilendiği yorumlarına rastlanır. Çehov’un sanat yaşamında empresyonizm akımına mensup olduğunu ilk kez D.Merejkovski 1898 yılında yazmış olduğu “**Çağdaş Rus Edebiyatı Yeni Akımlarının Gerileme Sebepleri**” (О причинах упадка и о новейших течениях современной русской литературы) adlı makalesinde dile getirir. 19. yüzyılın sonunda yeni bir akım olarak ortaya çıkan empresyonizmde yazar, çevreyi ve doğayı nesnel bir şekilde betimlemek yerine kişide uyandırdığı şekliyle anlatmayı tercih eder. Bunu yaparken de öykülerde karakterler tarafından açıkça dile getirilmeyen ancak düşüncenin altında yatan anlamı belirten altmetin (подтекст), gizli kalmış düşüncelerin ve duyguların cümleye karakter tarafından açıkça yansımaları anlatıcı tarafından ifade edilmesi anlamına gelen ve psikolojik derinlik barındıran sualtı akımı (подводное течения) ve ruh halinden (настроение) yararlanır. Bu akıma mensup yazarlar, doğayı gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntılara bağlı

²³¹ Виноградов, В.В. (1971). *О теории и художественной речи*, Москва: Высшая школа, 50.

²³² Кулиева, Р. (1973). *Пейзаж А.П. Чехова*. Ученые записки серия 5, Баку: Язык и литература, 59-64.

kalarak değil, ancak ondan edinilen intibalar ölçüsünde ve niteliğinde anlatmayı amaç edindiklerinden, betimlemeler iç dünyanın zenginliği ve o an hissedilen psikolojik durumu yansıtacak şekilde dışa vurulur. Bu psikolojik ruh hali doğrudan doğruya okuyucunun sezgisi ve çağrışımsal düşüncesi doğrultusunda şekillenir.²³³

Çehov'un empresyonist betimleme yeteneği yazarın ifade gücüne bağlı ortaya çıkar. Örneğin; **“At Arabasında”** ve **“Hüzün”** öykülerinde sırasıyla ruhsal duruma uygun kişisel betimlemeler yer alır²³⁴:

At Arabasında: “Зима, злая, темная, длинная, была еще так недавно, весна пришла вдруг, но для Марьи Васильевны, которая сидела теперь в телеге, не представляли ничего нового и интересного ни тепло, ни томные, согретые дыханием весны прозрачные леса, ни черные стаи, летавшие в поле над громадными лужами, похожими на озера, ни это небо, чудное, бездонное, куда, кажется, ушел бы с такою радостью.”²³⁵

(Uzun, öfkeli karanlık kış mevsimi biteli çok olmamış, bahar birden yüzünü göstermişti. Fakat at arabasında yolculuk eden Mariya Vasilyevna için ne ılık havanın, ne baharın ısıtıcı nefesindeki berrak ormanın, ne göle benzeyen büyük su birikintisi üzerinden uçan siyah göçmen kuşların ne de ucu bucağı görülmeyen derin gökyüzünün ilgi çekici bir tarafı vardı.)

Hüzün: “Вечерние сумерки. Крупный мокрый снег лениво кружится около только что зажженных фонарей и тонким мягким пластом ложится на крыши, лошадиные спины, плечи, шапки. Извозчик Иона Потапов весь бел, как привидение.”²³⁶

(Akşamın alacakaranlığı bastırmıştı. İri, sulu kar taneleri az önce yanmış sokak lambaları etrafında tembel tembel yağıyor; ince, yumuşak tabaka halinde çatıyı, atların sırtını, omuzlarını, şapkalarını kaplıyordu. Arabacı İona Potapov hayalet gibi bembeyazdı.)

²³³ Кулиева, Р. (1973). 59-64.

²³⁴ Кулиева, Р. (1973). 59-64.

²³⁵ Чехов, А.П. (1985). Т. 9., 257.

²³⁶ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 327..

Yazarın empresyonist doğa betimleri iki duruma bağlı olarak gerçekleşir. Bu durumlar kimi öykülerinde işlenen konuya ya da metnin ana fikrine, kimi öykülerinde ise karakterin gözüyle dış dünyaya ya da karakterin ruh haline bağlı olarak oluşur. Öykünün ana fikriyle bağıntılı olan peyzaj betimlemesine örnek olarak **“Cinayet”** (Убийство) öyküsü gösterilebilir. **“Cinayet”** öyküsünün henüz ilk paragrafında verilen gökyüzü betimlemesi, Matyev Terehov ile kardeşi Yakov İvaniç arasında yaşanacak olan trajediyi yavaş yavaş belli eder.²³⁷

“На станции Прогонной служили всю ночь. Перед большим образом, написанным ярко, на золотом фоне, стояла толпа станционных служащих, их жен и детей, а также дровосеков и пильщиков, работавших вблизи по линии. Все стояли в безмолвии, очарованные блеском огней и воем метели, которая ни с того, ни с сего разыгралась на дворе...”²³⁸

(Progonnoy istasyonunda gece ayini düzenleniyordu. Altın zemin üzerinde parlak boyayla yapılmış büyük aziz tablosunun önünde istasyon çalışanları, onların eşleriyle çocuklarının yanı sıra demiryolu yakınlarında çalışan oduncular ve bıçkıcılar da bulunuyordu. Herkes; mum alevinin parıltısından, hiçbir sebep yokken aniden ortaya çıkan rüzgârın uğultusundan büyülenmiş gibi sessizdi.)

Daha sonra betimlenen gökyüzü, olay örgüsüne bağlı gelişerek cinayetin olacağı gün “Небо хмурилось еще с утра, и дул сырой ветер.” (**Gökyüzü daha sabahtan kapanmış, rutubetli bir rüzgâr esmeye başlamıştı.**) cümlesiyle bu durumun yaşanacağını habercisidir. Ölümün hemen sonrasında ise “ветер утих” (**Rüzgar dindi**) cümlesi ise cinayetin işlendiğini haber verir gibidir.²³⁹

Çehov’un öykülerinde renklerin kullanımı da kendine özgüdür. Yazar bir ressam edasıyla kendi tablosunu siyah, beyaz, yeşil, mavi, sarı, kırmızı ya da kızıl gibi renklerle oluşturur. Yarattığı doğa betimlemelerinde ise özellikle zıt renkleri tercih eder: beyaz ve siyah, parlak ve karanlık, sıcak ve soğuk. Örneğin; **“Piskopos”** (Архиерей) ve **“Veroçka”** (Верочка) öykülerinde renk skalası belli

²³⁷ Кулиева, Р. (1973). 59-64.

²³⁸ Чехов, А.П. (1985). Т. 4., 74.

²³⁹ Кулиева, Р. (1973). 59-64.

sıfatların betimlemedeki kullanımına göre ortaya çıkar. Bu renk skalaları genelde saydam, donuk, soluk, sisli ve karanlık gibi sıfatlarla oluşturulur.

“**Белые стены, белые кресты** на могилах, **белые березы и черные тени...**”

(*Mezardaki **beyaz taşlar** ve haçlar, **soluk akağaç** ve **karanlık gölgeler...**)*

“Весь мир, казалось, состоял только из **черных силуэтов** и бродивших **белых теней**”

(*Bana öyle geliyordu ki bütün dünya yalnızca **karanlık siluetlerden** ve dolaşan **saydam gölgelerden oluşmuştu.**)*²⁴⁰

Renk sıfatlarının kullanımında diğer yazarlardan oldukça farklı bir yöntem kullanan yazarın öykülerinde, bu sıfatların keskinliği dikkat çeker. Örneğin “eflatun” rengini Lermontov, “*Eflatun bulutların arasında*” (Между лиловых облаков) şeklinde anlatırken, bu rengi “**Düello**” öyküsünde Çehov daha keskin bir ifadeyle şöyle verir: “*Tekdüze dumanlı eflatun dağ, sonsuza dek ıssız ve sessizdi.*”²⁴¹

(*Однообразие дымчатых лиловатых гор, вечно одинаковых и малчаливых.*)²⁴²

Renklerle ilgili başka bir detay da “**Kılıflı Adam**” öyküsünde görülür. Belikov karakter olarak cansız ve sıradan biridir, bu yüzden yazar öykünün başkahramanı Belikov’u betimlerken beyaz ve gri gibi soluk renkleri tercih eder. Çehov, kullandığı bu renklerle karakterin kişilik özelliklerine vurgu yapar, fakat karakterin beyaz ve soluk yüzünde siyah gözlüklerinin olması da kişiliğindeki tezatlığı oluşturur.²⁴³

Çehov’un öykülerinde yer alan betimlemeler ayrıntılar üzerine kurulu değildir. Yazar uzun ve ayrıntılı betimlemeler yapmak yerine sadece önemli gördüğü bir iki detay üzerinde durur. Yazarın gerekli gördüğü detaylar ise genellikle kahramanın bakış açısından okuyucuya aktarılır. Yazarın bu tarz betimlemeler kullanmasındaki

²⁴⁰ Концова, К.А. (2015). *Языковая модель пейзажа А.П.Чехова*. Филологические науки №3 часть 2, Грамота, 118.

²⁴¹ Чичерин, А.В. (1982). 112-118.

²⁴² Чехов, А.П. (1985). Т. 11., 340.

²⁴³ Есин, А.Б. (1999). 169.

amacı gerçek gözlemciyi, yani kahramanı ön plana çıkarmak ve onun bakış açısından detayları aktarmaktır.²⁴⁴

Çehov öykülerinde önemli bir yere sahip olan doğa betimlemeleri için ise “*hissedilir*” (чувствоваться), “*görünüyordu*” (казаться), “*açıktır ki*” (очевидно) gibi tipik ifadeleri kullanarak karakterin gözünden onun duyguları ve bakış açısıyla hikâyeyi anlatır:

“Погода казалась **мне великолепной**
(Hava **muhteşem** görünüyordu)

Eserlerinde karakterler, içinde buldukları ruh haline göre doğayı betimlerler:

“Тихая звездная ночь глядела с неба на землю. **Боже мой, как глубоко и как неизмеримо широко раскинулось оно над миром.**”

(Sessiz sakin yıldızlı bir gece gökyüzünden yeryüzüne bakıyordu. **Tanrım, ne kadar derin ve ne kadar muazzam geniş bir şekilde dünyanın üzerinde uzanıyordu.**)²⁴⁵

Olgunluk döneminde ise Çehov’un hem üslup hem de dil özelliklerinde değişimler görülür. Yazar bu dönem öykülerinde sanatının en önemli parçasını oluşturan, onunla bütünleşmiş olan ironiyi kullanmaya devam etse de görsel komediye, yazılışları ve söylenişleri aynı, ama anlamları farklı iki kelimenin bir arada kullanılma sanatı olan cinaslara dayalı öykülerinde psikolojik açıdan tuhaf ve absürd olaylara da yer verir. Olgunluk dönemi eserlerinden “**Hoppa Kadın**” adlı öyküde geçen “**Осип** охрип, а Архип **осип**” (Osip’in sesi kısıldı, Arhip’in sesi de boğuklaştı) cümlesi cinasa örnek gösterilebilir. Aynı şekilde olgunluk dönemine ait eserlerinde karakterlerin kaderleri, yalnızlıkları, ihtiyaçları, sorunları ve gerçekleşmeyen mutlulukları “**Acı**” (Горе), “**Hüzün**”, “**Şarkıcı Kız**” (Хористка), “**Agafya**”, “**Vanka**”, “**Sıkıcı Hayat**” (Скука жизни) öykülerinde işlenir. Örneğin; “**Hüzün**” öyküsünde oğlunu kaybetmiş bir babanın acısını paylaşacak kimse bulamaması ve yalnızlığını atıyla konuşarak giderme çabası psikolojik açıdan tuhaf ve ironik bir

²⁴⁴ Концова, К.А. (2015). 118.

²⁴⁵ Концова, К.А. (2015). 118.

durumdur. Ironiden melodrama hatta trajediye yönelen **“Hanımefendi”** (Барыня), **“Noel Gecesinde”** (В рождественскую ночь), **“Sonbaharda”** (Осенью), **“Kâbus”** (Кошмар), **“Koca”** (Муж) gibi kimi öykülerinde ise güldürü unsuru hiçbir şekilde yer almaz. **“Kâbus”** öyküsünde genç bir papazın yaşadığı geçim sıkıntısına rağmen insanlara yardım etme çabası ve sonunda işten kovulması, Çehov’un ilk dönem eserlerinde gözlenen ironiden ayrılarak trajedinin hissedildiği bir öyküdür. Çehov’un **“Yeşil Tırpan”** (Зеленая коса), **“Lüzumsuz Zafer”** (Ненужная победа) gibi öykülerinde de hicivden dramatizme ve melodrama bir sapma görülür.²⁴⁶

“Hüzün” ve **“Vanka”** gibi öykülerinde ise yazarın anlatım sanatının bir diğer özelliği olan herhangi bir ideolojiden ve yorumdan uzak durarak sadece sıradan bir gözlem yansıtılır. Okuyucu duygu durumunu, hüznü ve yaşanan acıyı açık bir şekilde göremez. Kullanılan kelimeler ile okuyucunun bu durumu hissetmesi sağlanır. Çehov’un mizah unsurunun yer almadığı, olgunluk dönemindeki eserlerinde bulunan ve melankolinin işlendiği öykülerinde en sık karşılaştığımız kelimeler ise *kederli* (грустно), *sıkıcı* (скучно), *yazık* (жаль), *üzücü* (досадно), *saçma* (глупо), *berbat* (гадко), *insanı iğrendirecek biçimde* (противно), *kirli* (грязно), *boğucu* (душно), *gri* (серо), *cılız* (вездарно)’dır. **“Bilinmeyen Adamın Öyküsü”** (Рассказ неизвестного человека)nde geçen **“Herimiz neden bu kadar sıkıcıyız?”** (Почему мы всё же так скучны?) sorusu Çehov’un sanatının merkezinde bulunan ve hiçbir zaman cevap bulamadığı bir sorudur.²⁴⁷

Çehov’un sanatsal özellikleri psikoloji, gözlem, insan yaşamı ve doğası üzerine derinlik barındırır. Yazarın **“Gelin”** (Невеста), **“Kılıflı Adam”**, **“Tina”** (Тина), **“Canım”** isimli öyküleri toplumsal psikolojik temelleri konu alırken, **“Korku”**, **“Hüzün”**, **“Uykum Geldi”** (Спать хочется), **“Aşk Hakkında”** (О любви), **“6 Numaralı Koğuş”** ve **“Sıkıcı Bir Öykü”** (Скучная история) isimli öyküleri de kişisel psikolojik durumu yansıtır. Nemiroviç Dançenko yazarın psikolojik derinliğini “Sualtı Akımı” olarak tanımlar.²⁴⁸ Çünkü bu öykülerin her birinde karakterlerin gizli kalmış düşünceleri ve duyguları cümleye karakter tarafından açıkça yansımayıp anlatıcı tarafından ifade edilir. Örneğin; **“Hüzün”** öyküsündeki yalnızlık ve arabacının

²⁴⁶ Болломолов, Н.А., Келдыш В.А.(2001). 393.

²⁴⁷ Вагеманс, Е. (2002). 220.

²⁴⁸ Виноградова, В.Н. (1982). Об эволюции стиля Чехова (особенности правки) *Стилистика художественной литературы*, Москва: Наука, 93.

psikolojisi karakter tarafından farkedilip dile gelmeyen öykü anlatıcısı aracılığıyla aktarılan bir durumdur. Ayrıca yazar öykülerinde sıradan insanlar, zengin toprak ağaları, fakir köylüler, küçük memur ve aydınlar gibi toplumun farklı katmanlarında bulunan insanlar arasında bir tercihte bulunmayarak, duruma dair gözlemini objektif bir biçimde yansıtır. Bu konuyla ilgili yeni nesil yazarlara şöyle bir hatırlatmada bulunur: *“Yazar kahramanlarını yaratırken onları mahkûm etmek yerine sadece yansız bir tutumla gözlemlerini aktarmalıdır.”*

(Художник должен быть не судьей своих персонажей и того, о чем говорят, а только беспристрастным свидетелем).²⁴⁹

Yazarın kimi öykülerindeki değişken ve karanlık ruh hali, ani psikolojik geçişler **“Öğrenci”** ve **“Bozkır”** öyküsünde çok açık bir şekilde görülür. Aynı zamanda yazar **“Düello”**, **“Kara Keşiş”**, **“Köpeğiyle Dolaşan Kadın”** gibi öykülerinde de karakterlerin derin çözümlemesini yapar. Örneğin; fantastik bir öykü olan **“Kara Keşiş”**’de gerçekçi bir manzarada, ruhsal kaygılar içindeki bir tıp adamının betimlenmesi yer alırken, aynı zamanda devasa elma bahçesi, cimri Yegor Semenoviç’in ruh hali, coşkulu düğün kutlaması, tuhaf usta Kovrin gibi birçok unsurun her birini aynı manzaranın içine yerleştirir. Çünkü öykülerinde paradoksal pek çok olay yer alır; birçok figür birbirine iç içe geçirilmiş olarak verilirken, olaylar birbiriyle çelişkili durumlardan ibarettir. **“Konuşmacı”** (Оратор), **“Şarkıcı Kız”** (Хористка), **“Canım”** öykülerinde mantıksız olaylar ve durumlar sıradanlaşarak her gün meydana gelen bir hale dönüşür. Örneğin; **“Canım”** öyküsünde hayatı boyunca başkalarına bağımlı halde yaşamaya alışmış Duşеçka önce tiyatro topluluğuna bağlı bir aktör olan Kukin ile tanışıp evlenir, sonrasında ise hayatının merkezine tiyatroyu ve Kukin’i koyar. Kukin’in ölümünden sonra komşusu Pustovalov’a âşık olur, bu sefer ise bir zamanlar onun için çok önemli bir yere sahip olan tiyatroyu vakit kaybı olarak değerlendirerek hayat amacı olarak Pustovalov’u ve onun işyerini görür. Pustovalov’un da ölümünden sonra veteriner Smirnin’e bağlanan Duşеçka bu sefer de veterinerlik üzerine konuşmaktan zevk alır. Veterinerin de şehirden ayrılması üzerine Duşеçka’nın yaşam sevincini tamamen kaybetmesi bu mantıksızlığın bir göstergesidir.²⁵⁰

²⁴⁹ Есин, А.Б. (1999). 91.

²⁵⁰ Чичерин, А.В. (1982). 112-118.

Çehov öykülerinde toprak ağası, köylüler, serseriler, gardiyanlar, hırsızlar, yargıçlar, sanatçılar, profesörler, ressamalar, kasiyerler gibi toplumun farklı katmanlarında bulunan tüm meslek gruplarından kişilere yer verir. Bu karakterlerle birlikte onların kişiliklerine uygun jargon ifadeler ortaya koyar. Örneğin kumaş dükkânında tezgâhtar olan **“Polenka”** (Поленька) öyküsünde konuya uygun olarak *kambre* (камбре), *ipek* (шелк) , *rokoko* (рококо), *dantel* (кружево), *hareli atlas* (муаровый атлас); **“Berber Dükkânında”** (Цирюльник) öyküsünde *tarak* (расчёска), *makas* (стрелка), *ustura* (бритва), *kremler* (кремовый), *pudra* (пудра), *şişe kolonya* (одеколон); **“Ezcanede”** (В аптеке) öyküsünde *antiseptik* (антисептик) gibi tıp terimine ait jargon sözcükler bulunur. Kelime hazinesinin genişliği farklı meslek grupları ve katmanlara göre değişiklik gösterir. Sosyo-politik, felsefi, dini, askeri, sanat yaşamı ve teknik konuları işlediği eserlerinde konuya özgü jargonlar da yer alır.²⁵¹

Görüldüğü üzere Anton Çehov’un eserlerinde yazarın ironik anlatımı ve yalın dili en dikkat çekici özelliklerdir. Ucu açık sonlar, nesnel bir bakış açısıyla verilen karakter betimlemeleri ve dile getirmek istediği düşünceyi karakterler aracılığıyla söyletme biçimi üslubunu oluşturan diğer unsurlardır. Aynı şekilde Çehov, mizah öğelerini kişi ve objeleri hayvanlara ya da cansız varlıklara benzetme yoluyla oluşturur. Bu mizah öğeleri betimlenen karakterlerin hayvan ve böcek isimleriyle adlandırılmasında da kendini gösterir. Kullandığı kelimeler karakterin sosyal konumunu ve ruhsal durumunu yansıtır ve eserleri herkesin yaygın olarak kullandığı, konuşma diline özgü ifadeler içerir. Yazarın anlatım sanatının bir diğer özelliği de herhangi bir ideolojiden ve yorumdan uzak durarak sıradan bir gözlemi yansıtmasıdır. Bununla beraber yazarın eserlerinde deyimlerin hatta farklı meslek gruplarına ait jargonların kullanıldığı görülmektedir. Çehov, öykülerini kaleme alırken onları gerçekçi kılmak adına böyle bir tekniği bilinçli olarak tercih eder ve bu gerçekçiliği Rus dilinin en sade ve etkileyici yönüyle anlatmayı benimser. Rus ve dünya yazınında kendisinden sonra gelen birçok yazarı etkileyen Çehov, üslubu ve içten anlatımı sayesinde güncelliğini hiç yitirmeyen edebiyat sahnesindeki yerini korumaktadır.

²⁵¹ Виноградова, В.Н. (1982). 93.

SONUÇ

Çalışmamızda Anton Pavloviç Çehov'un erken dönem eserleri olarak sayılan kısa öykülerini ele alıp yazarın bu öykülerindeki sanatsal özelliklerini incelemeye ve ayrıntılarıyla göstermeye çalıştık. Kısa öykülerinde özellikle 19.yüzyıl Rus toplum ilişkilerini konu alan yazar, bu dönem eserleriyle yazın hayatında önemli bir yer edinir. Rusya topraklarında yaşayan insanların ve toplum yapısının genel özelliklerinin tasviri, Çehov'un kısa öykülerinin temel dokusunu oluşturur. Bu bağlamda çalışmamızda yazarın öykülerinde yer verdiği bu noktalara dikkat çekmeyi amaçladık.

Çalışmamızın ilk bölümünde yazarın hayatını ve edebi kişiliğini etkileyen dönemleri ve yaşadığı sürede yazmış olduğu eserleri genel hayatlarıyla vermeye çalıştık. İkinci bölümde ise Rus edebiyatında öncülüğünü yaptığı 'kısa öykü' türünün tarihsel sürecini, yapısal özelliklerini, dünya edebiyatındaki durumunu ve bu türün Rus edebiyatındaki yansımalarını ele alıp Çehov'un bu tür açısından önemine değindik. Yazar, tıp doktorluğunu eşi, edebiyatı ise metresi olarak görmesi dolayısıyla kısa öykü yazma yeteneğini kendi deyimiyle 'bir kül tablası' hakkında bile yazabilecek noktaya getirir. Bu sebeple 19. yüzyılın ikinci yarısında kısa öykü türünü benimseyen yazarlar, farklı anlatım özellikleriyle yaşadıkları döneme iz bırakmasına rağmen Çehov'un günümüzde de güncelliğini koruyan 'durum öyküsü'nün yaratıcısı olmasıyla diğer yazarlardan ayrıldığı görülür.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde yer alan 'öykülerdeki motifler' adlı başlıkta ise, Çehov'un kısa öykülerini içeren erken dönem eserleriyle sınırladık. Eserlerde yer alan motifleri bireysel yozlaşma, toplumsal yozlaşma ve Hristiyanlık olmak üzere üç ana bölüme ayırdık. Bununla beraber insan ve toplum ilişkilerini ve çocukluğunun etkisiyle yazılmış dini unsurları içeren öykülerini de bu başlıklar altında sunmayı uygun gördük.

Yazarın üslup ve anlatım özelliklerini incelediğimiz son bölümde ise eserlerinde tespit edilen anlatım yöntemlerini örnekler üzerinden açıklamaya çalıştık. Yazarın ironik anlatımı ve yalın dili, düşüncelerini nesnel bir bakış açısıyla aktarması, eserlerinde konuşma diline özgü ifadelerin yer alması ve gerçekçi

gözlem yapmasının ona özgü anlatım özellikleridir. Tiyatro oyunu ve uzun öykü türünde de eserler veren Çehov, edebi sanatının temelini 'kısalık ve netlik' ilkesi üzerine oturtur. Rus edebiyatında Puşkin ile başlayan dilde sadeleşme çabaları, Çehov'un özellikle kısa öykü türündeki eserlerinde de kendini gösterir. Bu bağlamda yazar, türün en önemli temsilcisi olarak bilinmektedir.

Sonuç olarak içinde yaşadığı toplumun ve dönemin portresini en gerçekçi haliyle yansıtan, bunun yanı sıra gündelik yaşama ait olayları da eserlerine konu edinen Çehov için, hayatta var olan her şey edebiyatın bir unsuru olabilir. Yazmak için büyük ideolojilere, olgulara, uzun ve tuntuaklı cümlelere ihtiyaç duymayan Çehov, kısalığı yeteneğin kardeşi olarak görmüş ve bu doğrultuda başarılı eserler kaleme almıştır.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, A. (2011). *İletişimsel Yöntem Işığında Yazınsal Bir Tür Olan Kısa Öykü ile Yaratıcı Anlatım Biçimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, H.(2002). *Edebi Sanatlar*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Andaç, F. (2008). *Öykü Yazmak Öyküyü Düşünmek*. İstanbul:Doruk.
- Arslan, H. (2005). *Anton Çehov Ve Sibiryaya Yolculuğu*. Folklor/Edebiyat Dergisi.
- Bates, H.E.(2001). *Yazınsal Bir Tür Olarak Kısa Öykü*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Cangüleç, Ö. (2006). *Franz Kafka'nın Die Verwandlung Ve Yusuf Atılgan'ın Anayurt Otelı Adlı Yapıtlarında Yabancılaşma Ve Yalnızlık*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Çağdaşlarının Anılarıyla Çehov. (2002). Çev: Mehmet Özgül, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Erden, A. (1998). *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. Ankara:Gündoğan Yayınları.
- Karaca, B. (2010). *Rus Edebiyatının Açılımları*. İstanbul:Kavis.
- Kolcu, A.İ. (2006). *Öykü Sanatı*. Konya: Salkımsöğüt.
- Marquez, G.G. (2015). *On İki Gezici Öykü*, İstanbul:Can.
- Süer, A. (2006). *19.Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar*. İstanbul: Evrensel Basım.
- Tarhan, A. (2008). *Anton Pavloviç Çehov'un Öykü Dilinde Anlam Ve Konu Açısından Deyimlerin Gruplandırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tosun, N. (2011). *Modern Öykü Kuramı*. Ankara:Hece.
- Tosun, N. *Modern Öykü Serüveni*. Erişim:<http://tosunnecip.blogcu.com/modern-oykunun-seruveni/2216235>.
- Troyat, H.(1987). *Anton Çehov*. İstanbul: Ada.
- Uçan, H. (2002). *Kısa Öyküye Kuramsal Bir Yaklaşım Denemesi*, İlmî Araştırmalar Dergisi.
- Volkov, S. (2010). *Büyülü Koro*, çev. Sabri Gürses. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yumuşak, F. (2012). *Kısa Kısa [Küçük] Öykünün Tanımı, İmkânları Ve Sorunları*, The Journal of Academic Social Science Studies.
- Zafer, Z. (2002). *Anton Çehov'un Öykü Sanatı*. İstanbul: Cem.

- Аврух, Д.Д. (2004). *Синонимы у А.П.Чехова*. Русская речь серия 4, Москва: Наука.
- Арсеньев, К.К. (1888). *Беллетристы последнего времени*. Петербург: Вестник Европы.
- Ауссем, И.А. (2005). *О синтаксисе прозы позднего А.П.Чехова*. Русская речь, Москва: Наука.
- Барлас, Л.Г. (1988). *Языковое мастерство А.П.Чехова: рассказчика в рассказе «Бабы»*. Ростов-на-Дону: Ростовского университета.
- Бердников, Г.П. (1974). *Жизнь замечательных людей*. Москва: Молодая Гвардия.
- Боломоллов, Н.А., Келдыш, В.А. (2001). *Русская литература рубежа веков*. Москва: Наследие.
- Вагеманс, Е. (2002). *Русская литература от Петра великого до нашей дней*. Москва: Российский государственный гуманитарный факультет.
- Виноградов, В.В. (1971). *О теории и художественной речи*, Москва: Высшая школа
- Виноградова, В.Н. (1982). *Об эволюции стиля Чехова (особенности правки) Стилистика художественной литературы*, Москва: Наука.
- Виноградова, К.М. (1954). *Жизнь и творчества А.П.Чехова К-50 летию со дня смерти писателя*. Москва: Государственное издательство Детгиз.
- Владимировна, Т. (2010) *А.П.Чехов обличитель мещанства*. Корлов, 2010
- Галкина-Федорук, Е.М. (1960). *О языке Чехова*. Москва: Вестник МГУ, Наука.
- Глухих, В.М. (1988). *А.П.Чехов о качествах языка художественного произведения*. Москва: Просвещение
- Голубков, В.В. (1957). *Работа А.П.Чехова над рассказом*. Москва: Просвещение.
- Гольцев, В. (1894). *Литературные очерки*. Москва: Русская мысль.
- Громов, М.П. (2004). *Тропа к Чехову*. Москва: Детская литература.
- Дональд, Р. (2010). *Жизнь Антона Чехова*. Москва: Пресс.
- Дудкин, В.В. (2005). *А.П.Чехов национальное своеобразие малой прозы, образ маленького человека*. Великий Новгород: НГУ.
- Ермилов, Б. (1946). *Жизнь замечательных людей, А.П.Чехова*. Москва: Молодая Гвардия.

- Есин, А.Б. (1999). *Принципы и приемы анализа литературного произведения*. Москва: Флинта Наука.
- Зайцев, Б.К. (2011). *Чехов*. Москва: Эксмо.
- Катеня, Т. (2010). *Языковые средства выражения эмоций в рассказах А.П. Чехова*. Брестский государственный университет имени А.С. Пушкина, Брест: Альтернатива.
- Концова, К.А. (2015). *Языковая модель пейзажа А.П.Чехова*. Филологические науки №3 часть 2, Грамота.
- Кулиева, Р. (1973). *Пейзаж А.П. Чехова*. Ученые записки серия 5, Баку: Язык и литература.
- Лебедев, А.А. (2005). *Персонаж ранней прозы А.П. Чехова*. Москва: Вестник.
- Литвин, Л.В. (2013). *Особенности жанра новеллы в зарубежной литературе 19.века*. Сыктывкар.
- Михайлов, А.В. (2003). *Новелла, теория литературы роды и жанры*. Том 3, Москва: Имли-Ран.
- Монахова, О.Р. (1960). *Русская литература XIX века*. Москва: Ленинград.
- Муратова, Д.К. (1983). *История русской литературы*. Ленинград: Наука.
- Осьмакова, Н.В. (1955). *А.П.Чехов полное собрание сочинений*. Том 1-6, Москва: Молодой Колхозник.
- Петракова, Л.Г. (2010). *Художественная семантика Межтекстовых связей в прозе А.П. Чехова. Хронотоп христианских праздников*. Воронеж: ВГПУ.
- Пуцаев, Ю. (2014). *Чем неверующий Чехов интересен христианину?* Erişim: <http://www.pravoslavie.ru/74399.html>
- Рудяков, Н.А. (1966). *О краткости чеховских рассказов*. Москва: Просвещение
- Сафонова, Е.В. (2013). *Особенности поэтики комического в произведениях А.П.Чехова*, Москва: Молодой ученый.
- Сидорович, З.З. (2005). *Глагольное слово пространственно временном континууме новелл А.П.Чехова*. Вестник, Гродна: Верасен.
- Скарпа, М. (2013). *Несколько размышлений по поводу рассказа А.П. Чехова «Студент»*. Studi Slavistici X Materiali e discussioni. Firenze: Firenze University Press.
- Собенников, А. (2001). *Библия и литература. А.П. Чехов и христианство*. Иркутск: Игу.

- Соколов, А.Г. (1999). *История русской литературы конца XIX начала XX века*. Москва: Академия.
- Сухих, И.Н. (2013). *Проблемы поэтики А.П.Чехова*. Санкт-Петербург: Лениздат.
- Сю-Чжэн, Ч. (2006). *Безумие как социально-психологический и психиатрический феномен в творчестве А.П.Чехова*. Диссертация на соискание ученой степени магистра гуманитарных наук. Государственный университет Чжэнчжи институт русского языка и литературы. Тайвань, Тайбэй.
- Тамерченко, Н.Д. (2004). *Средние формы: Новелла, рассказ, повесть*. Теория художественного дискурса Москва: Академия.
- Татьяна, П.Х. (2013) *Произведения А.П. Чехова как исторический источник*. Таганрог: Лукоморье.
- Тихомиров, С.В. (1986). *Природа в создании героев А.П. Чехова*. Москва: Вестник.
- Торговец, З.В. (1967). *Проблема красоты и труда в произведениях А.П. Чехова*. Львов: издательство Львовского университета,
- Турков, А. (1980). *А.П.Чехова и его время*. Москва: Художественная литература.
- Тюпа, В.И. (1989). *Художественность чеховского рассказа*. Москва: Высшая Школа.
- Тяпугина, Б.Н. (2006) *Антон Павлович Чехов*. Москва: Художественная Литература.
- Федорова, И.В. (1960). *В воспоминаниях современников А.П.Чехова*. Москва: Художественная Литература
- Фрадкина, С. (1957). *Особенности создания типических образов в рассказах А.П.Чехова*. Пермь: Пермское книжное издательство.
- Хализев, В. (1960). *А.П.Чехов как стилист*. Языкознание серия 1. Москва: Академия педагогических наук.
- Чехов, А.П. (1985). *Полное собрание сочинений и писем Том 1-11*. Москва: Наука.
- Чичерин, А.В. (1982). *Лексическая основа чеховского стиля*. Русская литература. Ленинград: Наука.
- Чудаков, А.П. (2013). *Антон Павлович Чехов*. Москва: Время.
- Чуковский, К. (2008). *О Чехове*. Москва: Русский путь.
- Шишко, Э.С. (2009) *Особенности художественного пространства в рассказе А.П. Чехова «Тоска»*, Таганрог.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : İmge ALPAY
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti
Doğum tarihi ve yeri : 30.05.1987 Antalya
Medeni hali : Evli
Telefon : 0 544 644 00 07
e-posta : imge_kina@hotmail.com

Eğitim Derecesi

Yüksek lisans

Lisans

Lise

Okul/Program

Gazi Üniversitesi

Beyaz Rusya Devlet Üni.

H.M.Bileydi Anadolu Lisesi

Mezuniyet yılı

Devam Ediyor

2011

2006

İş Deneyimi, Yıl

2013-devam ediyor

Çalıştığı Yer

Gazi Üniversitesi

Görev

Araştırma Görevlisi

Yabancı Dili

Rusça

Yayınlar

Alpay, İ. (2014). *Aleksandr Herzen'in "Suçlu Kim?" Eserinde Devrim ve Toplum Eleştirisi. Rusya'da Eylemin Sanatla Buluşması*. İstanbul:Çeviribilim.

Alpay, İ. (2016). *Anton Çehov'un Kısa Öykücülüğü*, International Journal of Social Sciences and Education Research.

GAZI GELECEKTİR...

